

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta životního prostředí

Katedra biotechnických úprav krajiny

**Analýza historických krajinných struktur na území
navrhované KPZ Královice - Koloděje**

**Analysis of Historical Landscape structures in the
Královice – Koloděje Landscape Heritage Zone**

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Barbora Smolcová

Obor studia: Regionální environmentální správa

Vedoucí práce: doc. ThLic. Ing. Arch. Jiří Kupka, Ph.D.

© 2017 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta životního prostředí

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Barbora Smolcová

Regionální environmentální správa

Název práce

Analýza historických krajinných struktur na území navrhované KPZ Královice – Koloděje

Název anglicky

Analysis of Historical Landscape Structures in the Královice – Koloděje Landscape Heritage Zone

Cíle práce

V minulosti byly navrženy desítky krajinných památkových zón, z nichž bylo zatím vyhlášeno pouhých 25 (stav 2017). Jedním z návrhů bylo i území Královice – Koloděje (k. ú. Královice, Koloděje, Hájek). Od doby vytvoření návrhu však uběhlo téměř 20 let a krajina ležící na území HMP se rychle mění. Cílem DP je identifikace a vyhodnocení dochovaných historických krajinných struktur na území navrhované KPZ Královice – Koloděje se zaměřením na využití archivních mapových podkladů a posouzení, zda má i dnes území potenciál k vyhlášení KPZ. Výstupem DP bude vhodná mapová, textová a fotografická prezentace dochovaných krajinných struktur jakožto hodnot kulturní krajiny. Materiál může být v praxi podkladem pro rozhodování o vyhlášení KPZ, ale i podkladem pro KPÚ, ÚP (P+R) či hodnocení krajinného rázu dle zák. 114/92 Sb.

Metodika

DP bude vycházet z Metodických pokynů pro zpracování diplomové práce na FŽP a z Pravidel zadávání, zpracování, odevzdávání, archivace a zveřejňování bakalářských a diplomových prací na ČZU (směrnice rektora 8/2011). Bude navazovat na existující materiál NPÚ. V rešeršní části se zaměří především na problematiku kulturní krajiny, jejích hodnot, možnostmi její ochrany – zejména formou KPZ – a využitelnosti různých archivních pramenů (mapových, leteckých snímků atd.) pro identifikaci a prezentaci těchto hodnot. V popisu řešeného území, daného hranicemi navrhované KPZ, budou stručně charakterizovány přírodní a kulturně-historické podmínky a danosti řešeného území. Hlavní analytická část bude vedle terénních průzkumů a studia regionální literatury vycházet z analýzy dochovaných archivních map a leteckých snímků, dle kterých bude popsána krajina KPZ v důležitých vývojových etapách a na základě toho zmapován současný stav a dochovanost stop historického vývoje. Výsledky budou prezentovány mapovými výstupy v prostředí GIS, textovými komentáři a bohatou fotografickou přílohou. Závěry budou vztaženy k případné praktické využitelnosti práce (viz Cíle).

Doporučený rozsah práce

60-80 NS textu + grafická příloha v prostředí GIS + fotografická příloha

Klíčová slova

kulturní krajina, historická krajina, památková péče, krajinný ráz, krajinná památková zóna

Doporučené zdroje informací

- KUČOVÁ, Věra. Historická kulturní krajina v kontextu památek světového dědictví. Zahrada park krajina XVII (2007), č. 1
- KUPKA, Jiří. Duchovní význam místa jako hodnota území. Urbanismus a územní rozvoj XII (2009), č. 3.
- KUPKA, Jiří. Krajiny kulturní a historické. Praha: ČVUT, 2010.
- KUPKA, Jiří. Kulturní dominanty v krajině. Zahrada park krajina XX (2010), č. 2
- LÖW, Jiří MÍČHAL, Igor. Krajinný ráz. Kostelec nad Černými Lesy: Lesnická práce, 2003.
mapové a archivní prameny
recentní literatura k popisu řešeného území
regionální literatura
- SÁDLO, Jiří et al. Krajina a revoluce. Významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny českých zemí. Praha: Malá Skála, 2005.
- SEMOTANOVÁ, Eva et al. Česko. Ottův historický atlas. Praha: Ottovo nakladatelství, 2007.
- SEMOTANOVÁ, Eva. Historická geografie Českých zemí. Praha: Historický ústav AV ČR, 2002.
- ŠIMŮNEK, Robert (ed.). Historická krajina a mapové bohatství Česka. Prameny, evidence, zpřístupňování, využívání (HG Supplementum I). Praha: Historický ústav AV ČR, 2006.
-

Předběžný termín obhajoby

2017/18 LS – FŽP

Vedoucí práce

doc. ThLic. Ing. arch. Jiří Kupka, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra biotechnických úprav krajiny

Elektronicky schváleno dne 14. 12. 2017

prof. Ing. Petr Sklenička, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 15. 12. 2017

prof. RNDr. Vladimír Bejček, CSc.

Děkan

V Praze dne 05. 04. 2018

..

Čestné vyhlásenie

Vyhlasujem, že svoju diplomovú prácu " Analýza historických krajinných štruktúr na území navrhovanej KPZ Královice - Koloděje" som vypracovala samostatne pod vedením vedúceho diplomovej práce a s použitím odbornej literatúry a ďalších informačných zdrojov, ktoré sú citované v práci a uvedené v zozname literatúry na konci práce. Ako autorka uvedenej diplomovej práce ďalej vyhlasujem, že som v súvislosti s jej vytvorením neporušila autorské práva tretích osôb.

V Praze dne 18.4.2018

Pod'akovanie

Rada by som sa touto cestou pod'akovala doc. Ing. arch. ThLic. Arch. Jiří Kupka, Ph.D., za odborné vedenie pri spracovaní mojej diplomovej práce. Ďalej by som sa chcela pod'akovať pánovi Jiřímu Vávrovi za poskytnutie cenných materiálov a informácií a Barbore Novákovej za poskytnuté rady a v neposlednej rade svojej rodine za podporu pri štúdiu.

Súhrn

Predmetom riešenia diplomovej práce je štúdium krajiny na území navrhovanej krajinnej pamiatkovej zóny Královice – Koloděje z hľadiska vyhodnotenia dochovaných historických a krajinných objektov, štruktúr a povaha vývoja záujmového územia a iných atribútov, ktoré spadajú do obsahu kultúrneho a historického profilu územia. Diplomová práca je vypracovaná prostredníctvom štúdie, ktorá je orientovaná na analýzu regionálnej literatúry, zaoberajúca sa najmä zámerom kultúrnej a historickej krajiny, jej hodnotami a typmi ochrany, vlastným terénnym prieskumom, ktorého výsledok je fotodokumentácia, mapové výstupy za pomoci využitia archívnych mapových podkladov a následná vlastná evalvácia charakteru územia. Posúdenie dochovaných krajinných a historických črt a štruktúr vymedzeného katastrálneho územia môže v budúcnosti slúžiť ako platforma pre zistenie znakov a hodnôt krajinného rázu podľa zákona 114/1992 Zb. o ochrane prírody a krajiny v platnom znení pre krajinárske štúdie, územné plánovanie, pozemkové úpravy a pre rozhodovanie o vyhlásení krajinnej pamiatkovej zóny.

Kľúčové slova: kultúrna krajina, historická krajina, pamiatková starostlivosť, krajinný ráz, krajinná pamiatková zóna

Summary

The subject of the diploma thesis is the study of landscape in the area of the Královice - Koloděje targeted landscape conservation area in terms of the evaluation of the historical and landscape features, the structure and the nature of the development of the territory and other attributes that belong to the cultural and historical profile of the territory. The diploma thesis is elaborated by means of a study focused on the analysis of regional literature, dealing mainly with the theme of cultural and historical landscape, its values and types of protection, own field survey, the result is photodocumentation, map outputs by using also archival maps data and subsequent own assessment of territory character. The assessment of the preserved landscape and historical features and structures of the defined cadastral territory may in the future serve as a platform for the detection of signs and values of landscape character according to Act 114/1992 Coll. on Nature and Landscape Protection, as amended, for landscape studies, land-use planning, landscaping and for deciding on the declaration of landscape conservation area.

Keywords: cultural landscape, historical landscape, heritage preservation, landscape character, landscape conservation area

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Ciele práce	3
3	Literárna rešerše	4
3.1	Krajina	4
3.2	Kategórie krajiny	6
3.2.1	Prírodná krajina.....	6
3.2.2	Kultúrna krajina.....	7
3.2.2.1	Komponovaná krajina	9
3.3	Štruktúra krajiny	11
3.4	Hodnoty a znaky kultúrnej krajiny	14
3.4.1	Dochované objekty a ich súbory.....	15
3.4.1.1	Kultúrne dominanty ako špecifický atribút krajiny	16
3.4.2	Dochované krajinné, sídelné a urbanistické štruktúry	17
3.5	Nehmotné hodnoty krajiny.....	18
3.5.1	Estetická hodnota a vizuálna atraktívnosť krajiny	20
3.6	Ochrana historickej kultúrnej krajiny	22
3.6.1	Medzinárodné dokumenty k ochrane kultúrnej krajiny.....	23
3.6.2	Vývoj ochrany prírody a krajiny v Českej republike.....	24
3.6.3	Ochrana kultúrnej krajiny	27
3.6.4	Ochrana kultúrnej krajiny prostredníctvom KPZ	28
4	Metodika	31
5	Charakteristika záujmového územia	32
5.1	Geologické pomery.....	32
5.2	Geomorfologické pomery	33
5.3	Pôdne pomery.....	34
5.4	Klimatické pomery	36
5.5	Hydrologické pomery	36
5.6	Biogeografické pomery.....	37
5.6.1	Koloděje	38
5.6.1.1	História obce	39
5.6.1.2	Demograficko-urbanistický vývoj.....	40
5.6.1.3	Urbanistická štruktúra.....	40
5.6.1.4	Architektonicky a krajinársky cenné objekty a súbory.....	41
5.6.2	Hájek	51

5.6.2.2	Demograficko-urbanistický vývoj.....	52
5.6.2.3	Architektonicky a krajinársky hodnotné objekty a štruktúry.....	55
5.6.3	Kráľovice.....	57
5.6.3.1	História obce	57
5.6.3.2	Demograficko-urbanistický vývoj.....	58
5.6.3.3	Urbanistická štruktúra.....	59
5.6.3.4	Architektonicky a krajinársky cenné objekty a štruktúry	61
6	Diskusia	69
7	Záver	71
8	Zdroje.....	72
8.1	Literatúra	72
8.2	Dokumenty	78
8.3	Internetové zdroje.....	79
8.4	Zákony	80
8.5	Mapové zdroje	80
9	Prílohy.....	81

1 Úvod

„Súčasný geografický obraz daného územia, krajiny, oblasti, štátu i svetadiela nemožno úplne pochopiť, vysvetliť a dokonca ani prognózovať bez poznania jeho vývoja v minulosti. To, čo okolo seba vidíme je výsledkom dlhodobého vzájomného pôsobenia prírodnej a spoločenskej sféry.“

Leoš Janáček

Mesto Praha a jeho krajina sú neoddeliteľný, kompaktný celok tvoriaci jednotu priestoru, človeka a času. Množstvo zachovaných historických stôp a rýh v súčasnej krajine mesta, vypovedá o premenách, ktoré ju prelínali, pretvárali a prestupovali ako rozlievajúca sa rieka či prepletené vlákna pavučín. Už dávno pred položením prvých základov mesta modelovali Prahu hlavné krajnotvorné prvky ako reliéf, vodné toky a vegetácia. Reliéf ako výšky a návršia predurčovali a formovali rozpoloženie mesta v krajine a nepokojné ramená Vltavy meniace smer vnášali do krajiny mesta pohyb a život. Historická zeleň, aleje, lúky, sady, záhrady, polia, vinice a lesy vytvárali osobitú a premenlivú letoru, bez ktorej by Praha nemohla jestvovať a zostala by len čírym zhlukom stavieb tlačiacich sa na vymedzenom priestore (Chodějovská et al. 2015).

Praha v zmysle akéhosi ekosystému postupne vzrastala a menila sa čo do plochy, výšky budov, zomknutosti osídlenia i čo do komplikovanosti sociálnych vzťahov a kultúry. Ľudské sídla, doprava, remeslá i priemysel vstupovali do krajiny, adaptovali sa jej, respektíve transformovali jej podobu či vzájomne sa interferovali. Krajina mesta oživala a bola obmieňaná politickým dianím, umeleckou tvorbou i utváraná tradíciami a zvyklosťami. Správne hranice mesta sa vzdŕaľovali a posúvali od pôvodného jadra ako i prah ľudských činností. Dalo by sa povedať, že z topánok Prahy obostretých rozmanitou a spanilou krajinou dodnes vyčnieva stredoveká slama. Praha ako búrlivé srdce Európy, zasadené do silných prírodných kvalít si i v súčasnosti zachováva zhluk krajinných segmentov zúplna kultúrnych i ráz alikvotne prírodný, a je teda kontrastom synantropie a prírody. Tento kontrast sa stal pre Prahu vôbec príznačný (Sádlo, 2005).

Pestrosť dochovaných prameňov, ktoré jednotlivo ale i synergicky utvárajú rekonštrukciu krajiny, poukazujú i na rozličné percipovanie krajiny očami svojich tvorcov. Sme schopný tieto stopy analyzovať a historickú krajinu rekonštruovať či len zachytiť jej virtuálnu tvár? Dokážu nás historické zdroje skutočne preniesť do minulosti a premietnuť dejiny založené na faktoch či sú ich výpovedné hodnoty a presnosť relatívne? Tak či onak

rôzne archeologické výskumy, terénne relikty, historické pramene, texty a dokumenty, plány a mapy, ikonografické podklady, kresby, rytiny a maľby sa vzájomne dopĺňajú a dosvedčujú okúzľujúci život Prahy, rodiaci sa uprostred prírody. A práve všetky tieto historické pramene prispievajú k zachyteniu reflexie krajiny dávno stratenej a odzrkadľujú neobyčajným spôsobom obraz premien pražskej aglomerácie (Semotanová et al. 2015).

Práce s tematikou, kde krajina a jej premeny hrali v minulosti Prahy významnú rolu sú súčasťou mnohých monografií, štúdií a iných odborných i popularizačných pragensiálnych publikácií. Krajina mesta Prahy spadá do intenzívne sledovanej problematiky, hoci ako samostatný, historicko-geografický fenomén nebola doposiaľ systematicky spracovaná a stále skrýva množstvo otázok a odpovedí. I v 21. storočí sa pražská aglomerácia nepretržite rozvíja za svoje administratívne hranice. V súčasnosti sa pozornosť obracia ku krajine veľkomiest ako k živému útvaru s bohatou minulosťou a ich editácia a analýza predstavuje súčasť kultúrneho dedičstva spoločnosti a snáď i iniciatívu pre ďalší rozvoj a ochranu Prahy (Semotanová et al. 2015).

„Koniec koncov Praha je nádherná, tak prekrásna, že toto mesto už samo o sebe dokazuje hodnotu dlhšej cesty“.

Albert Einstein, 1911

2 Ciele práce

Cieľom tejto diplomovej práce je podrobný rozbor krajiny na území navrhovanej krajinej pamiatkovej zóny Královice – Koloděje (katastrálne územie Královice, Koloděje, Hájek) z hľadiska identifikácie dochovaných historických a krajinných objektov, štruktúr a povaha vývoja záujmového územia a ďalších atribútov, ktoré patria do portfólia kultúrneho a historického profilu územia. V rámci analytickej časti diplomovej práce budú na báze terénneho výskumu doložené obsiahle fotodokumentácie, poukazujúce na dôležité črty krajiny a architektonické dominanty riešeného územia. Ďalším fragmentom praktickej časti je zacielenie sa na využitie archívnych mapových podkladov, získanie starých fotografií, obrázkov a pohľadníc, aby bolo možné vyhodnotiť určité dochované krajinné prvky, štruktúry a následne usúdiť, či i dnes má vymedzené územie potenciál k vyhláseniu krajinej pamiatkovej zóny. Hodnota historických a krajinných charakteristík bude posudzovaná na podklade vytvorených máp v software ArcGIS za použitia súčasných ortofomáp a porovnania starých leteckých obrázkov a vojenských mapovanií. Z týchto mapových výstupov bude náležite podaný opis navrhovanej krajinej pamiatkovej zóny Královice – Koloděje. Výsledky diplomovej práce môžu v praxi poslúžiť ako materiál pre rozhodovanie o vyhlásení krajinej pamiatkovej zóny, ale aj ako zdroj pre komplexné pozemkové úpravy či ako podklad pre územné plánovanie, respektíve môžu prispieť pri hodnotení krajinného rázu podľa zákona č. 114/92 Zb., o ochrane prírody a krajiny v platnom znení.

3 Literárna rešerše

Literárna rešerše poskytuje ucelený prehľad širších teoretických súvislostí so zameraním na kultúrnu krajinu, jej štruktúru, hodnoty a možnosti jej ochrany i krajinnú pamiatkovú zónu. Z týchto poznatkov vychádza textová časť týkajúca sa správneho územia Kolodějí, Královic a Hájku. Táto kapitola vychádza z vedeckej a ďalšej odbornej literatúry.

3.1 Krajina

Krajina je zložitý systém, ktorý nemožno pochopiť analýzou jeho jednotlivých častí, ale len systémovým a celostným prístupom. Teda skúmať väzby, procesy a princípy. Akýkoľvek postup pri hodnotení krajiny potrebuje vlastnú, danému zámeru vyhovujúcu definíciu krajiny, z toho vyplýva že, vymedzenie krajiny z pohľadu výrobného priestoru, teda ekonomického pojatia, pre emocionálne definovanie krajiny nemá zmysel (Sklenička, 2003).

Krajina a jej ráz sa neustále mení, vyznačuje sa neopakovateľnosťou, vyplývajúcou z neobvyklé rozmanitosti kultúrnych a prírodných podmienok, a preto je vylúčené nájsť jednu komplexnú a univerzálnu definíciu krajiny (Vorel, 2006). Komplikovanosť terminológie ilustruje rôznorodosť náhľadov na krajinu od neodborných až po pohľady špecializované (Kupka, 2010). Vo väčšine príkladov definícií krajiny však vyniká jeden spoločný rys, a tým je jeho polyfunkčný charakter (Sklenička, 2003).

Krajinu je možné formulovať do rozličných definícií so zreteľom na prírodu, stanovište, systémy, históriu, miesto, ideológiu, estetiku, bohatstvo, problém, artefakt atd. (Meinig, 1979). Inak percipuje krajinu ekolog, prírodovedec, krajinár, poľnohospodár, architekt, politik, historik, umelec či ekonóm, avšak väčšina laickej verejnosti v rámci schopnosti ľudského vnímania krajine rozumie intuitívne a vníma ju predovšetkým citom (Sklenička, 2003). Stibral (2009) píše, že aj keď krajina dodnes nemá úplne jednoznačnú definíciu, pre neho krajina stvárňuje zrakovo vnímateľnú časť viac menej suchozemského povrchu zeme, ktorá je viditeľná z diaľky a má horizont.

Z právneho hľadiska stanovuje krajinu zákon číslo 114/1992 Zbierky o ochrane prírody a krajiny, kde ju definuje: *Krajina je časť zemského povrchu s charakteristickým reliéfom, tvorená súborom funkčne prepojených ekosystémov a civilizačnými prvkami.*

Európsky dohovor o krajine (2000) charakterizuje krajinu ako ľudmi vnímanú časť územia, ktorej ráz je výsledkom aktivít a vzájomného pôsobenia prírodných a/alebo ľudských faktorov. Jedná sa o vôbec prvý medzinárodný dohovor zameraný výnimočne na krajinu,

ktorý vyzdvihuje väzbu na medzinárodne dokumenty v oblasti ochrany a manažmentu prírodného a kultúrneho dedičstva, regionálneho rozvoja, územného plánovania a medzinárodnej spolupráce. Zavádza princípy na ochranu krajiny, smeruje k zachovaniu a udržiavaniu význačných alebo charakteristických črt, znakov a k upevňovaniu jedinečností našej krajiny a poukazuje na spoločný zdroj, ktorý predstavuje kvalitu a rozmanitosť európskej krajiny. Anglické ministerstvo pre dopravu (DoT, 1994) charakterizuje krajinu ako významný národný zdroj v súvislosti s nesmiernym prírodným a kultúrnym dedičstvom, ktoré je obzvlášť cenené pre estetickú hodnotu a jeho významné prispievanie k regionálnej identite a duchu miesta. Hoci je predmetom evolúcie a zmien, krajina je chápaná ako zdroj hodnôt pre budúce generácie. Matoušková (2000) sa obdobne zmieňuje o vzťahu ku kultúrnemu a prírodnému dedičstvu, spočívajúcom medzi vývojom spoločnosti a budovaním kvalitného integrovaného vzťahu k tomuto dedičstvu. Písomne informuje, že v posledných rokoch európske orgány a inštitúcie stále intenzívnejšie inklinujú k presadzovaniu korelácií kultúrneho dedičstva s dedičstvom prírodným.

Novotná (2001) považuje krajinu za jednotný a vývojovo rovnorodý územný celok, časť zemskeho povrchu o rozlohe od niekoľko km² až stoviek i tisíc km², ktorý sa rôzni od okolitého prostredia, vyznačuje sa určitou klímou (resp. mikroklimou), geomorfologickými charakteristikami, pôdou, vodstvom, faunou a flórou a danými prvkami, ktoré do krajiny zanesol človek. Jednou z renomovaných pojmov krajiny z krajinne – ekologického prístupu predstavili Forman a Gordon (1993), ktorí koncipujú krajinu ako heterogénnu časť zemskeho povrchu tvorenú zo súboru vzájomne sa ovplyvňujúcich ekosystémov, ktoré sa v danej časti povrchu v podobných formách opakuje.

Ďalší expertný výklad krajiny podáva Sklenička (2003) opäť zo zorného uhlu krajinne – ekologického, kde krajinu chápe ako prírodný systém poprípade prírodou a človekom podmienených komponentov, ktorých vzťahy môžu byť buď harmonické alebo nevyvážené.

Z pohľadu ekosystémového rozumie Lipský (1998) pod krajinou: *otvorený systém zemskeho povrchu formovaný všetkými faktormi (abiotickými, biotickými a antropogénnymi)*. Z toho vyplýva, že všetky zložky krajinného povrchu sa vzájomne ovplyvňujú a i malá zmena či lokálny zásah môže významne interferovať charakter celej krajiny v časopriestore.

3.2 Kategórie krajiny

V predchádzajúcej kapitole boli uvedené niektoré definície krajiny a jej komplikovanosť pri vymedzovaní samostatného termínu. Organizácia pre hospodársky rozvoj a spoluprácu rozdeľuje krajinu podľa vplyvu človeka na dve základné kategórie, a to prírodné a kultúrne, kde kultúrnu krajinu ďalej delí na industriálnu, mestskú a poľnohospodársku. Sklenička (2003) rozlišuje krajinu podľa prevažujúceho spôsobu jeho využívania, teda manažmentu na krajiny poľnohospodárske (poľné, lúčne, pastevné, zmiešané,...) ďalej na krajiny lesné, priemyslové, urbanizované, ťažobné, rekreačné, rybničné atď.. Forman a Gordon (1993) klasifikujú krajinu na princípe gradientu antropogénneho pretvorenia krajiny na prírodné krajiny, extenzívne kultivované krajiny, intenzívne kultivované krajiny, prímestské krajiny, a mestské krajiny. Novotná (2001) rozoznáva krajiny prirodzené, (napríklad horské, lesné, stepné, nížinné, jazerné,...) a umelé sem spadajú krajiny urbanizované, poľnohospodárske, priemyslové devastované apod.).

Sádlo (2005) uvádza, že krajina je vždy celá, i Librová (2001) poukazuje na problém ostrého rozdelenia krajiny na krajinu kultúrnu a prírodnú. Sádlo (2005) píše o starosti s vymedzením marginálnych podmienok, teda s tým, čo všetko má ešte význam za kultúrnu krajinu považovať a čo už nie. Obaja autori sa nakoniec zhodujú, že výkladový význam podobných kategorizácií je samozrejme nutný, ale ak redukuje je vždy potrebné vedieť, čoho všetkého sme sa danou redukciou oprostili a aké má ona redukcia dôsledky.

3.2.1 Prírodná krajina

Novotná (2001) explikuje prírodnú krajinu ako krajinu bez významnejšieho zásahu človeka, ktorá je tvorená len prvkami prírodného charakteru, ako je hornina, pôda, vodstvo, ovzdušie, rastlinstvo a živočíšstvo, kde druhotná rozmanitosť je vysoká a biomasa je na hranici maxima. Prírodná krajina je útvar, ktorý sa kreje pôsobením prírodných, abiotických a biotických krajínovotvorných procesov bez vplyvov podmienených človekom respektíve len s ich minimálnym pôsobením. Prírodná krajina vznikala dlhým procesom trvajúcim stovky miliónov rokov za pôsobenia vnútorných a vonkajších síl prírodných faktorov. Zväčša disponuje hrubo zrnitou štruktúrou a je závislá na heterogenite abiotického prostredia (Forman a Gordon, 1986).

Zatiaľ čo Sklenička (2003) z veľmi prísneho pohľadu uvádza, že v českej krajine už neexistuje ekosystém, ktorý by nebol nejakým spôsobom ovplyvnený človekom, minimálne prostredníctvom pozmenenej akosti a stavu ovzdušia. I Manych (1988) sa obdobne vyjadruje a zmieňuje, že jediný krajinný typ prichádzajúci do úvahy ako prírodná krajina je takmer bez výnimky krajina pretrvávajúca do neolitickej revolúcie, kedy sa začala formovať ľudská spoločnosť venujúca sa poľnohospodárstvu. Krajinu celkom nedotknutú ľudskou činnosťou je možné nájsť len v ťažko dostupných a využitelných oblastiach. Za prírodnú krajinu v Českej republike prakticky bez ľudského zásahu považujú niektorí vedci z ČZU len časť vrcholových partií Šumavy.

3.2.2 Kultúrna krajina

„Európska a česká kultúrna krajina nie je len „krajinou“, ale hlavne chrámom dejín, v ktorej je história stále prítomná a naplňuje nás vedomím identity“

Dejmal

Výkladov pre pojem kultúrna krajina jestvuje množstvo, vystihuje je ich však jeden spoločný znak, že ide o krajinu, ktorá sa vyznačuje, spoločným vplyvom prírody a človeka. Kultúrna krajina vznikala nepretržitým kontaktom a vzájomným obrusovaním ľudskej činnosti. Táto krajina ľudstvom dnes tak obdivovaná, vznikala spontánne a ľudia si ju svojim životom utvárali od nepamäti (Šůlová, 2000). Vznik kultúrnej krajiny je zasadený do praveku, spojovaný s počiatkom neolitickej revolúcie, kedy sa zo zberačov ovocia a lovcov divokej zvere postupne stávali poľnohospodári. Tento proces je nazývaný ako neolitizácia, kedy došlo k prevratnej zmene spôsobu života ľudí. Z krajinného hľadiska sa jedná o to, ako táto revolúcia ovplyvnila samotnú krajinu, a preto neolitizáciu môžeme interpretovať ako proces nielen spoločenský, ale primárne krajinný. (Sádlo, 2005). Sklenička koncipuje, že poľnohospodárstvo a lesníctvo patria medzi najpodstatnejšie činitele, ktoré podnietili premenu krajiny z prírodnej na kultúrnu i Löw a Míchal (2003) hodnotia poľnohospodárstvo za najvýznamnejšiu krajinotvornú činnosťou až do konca osemnásteho storočia.

Výbor pre svetové kultúrne dedičstvo (1992) vytyčuje kultúrnu krajinu ako kombinované dielo prírody a človeka (*combined works of nature and of man*), ktorá je osvedčením vývoja ľudskej spoločnosti a sídel v priebehu dejín, pod vplyvom fyzikálnych obmedzení alebo príležitostí, ktoré predstavuje ich prírodné prostredie a vplyv postupných

spoločenských, ekonomických a kultúrnych vplyvov, a to ako vonkajších, tak i vnútorných. Kultúrna krajina zahŕňa diverzitu prejavov medzi ľudstvom a jeho prírodným prostredím.

Kultúrna krajina a jej ráz je okrem prírodných činiteľov určená aj prvkami socioekonomickými. Ak zoberieme do úvahy pojem kultúrna krajina v najvšeobecnejšom zmysle slova, teda územie ovplyvňované predovšetkým človekom bez zreteľu na rozsah vplyvu, je možné usúdiť, že stredoeurópske krajiny sú najmä krajinami kultúrными. Anglický výraz „man-dominated landscape“ potom možno prisúdiť k užšiemu značeniu kultúrnej krajiny (Sklenička, 2003). Buček a Lacina (1995) rozumejú pod kultúrnou krajinou predovšetkým mozaiku ekosystémov do rôznej miery ovplyvnených činností človeka, s rozdielnou štruktúrou a druhovým zložením, potrebujúcich k svojej existencii určitý prísun dodatkovej energie z vonkajšieho prostredia. Ľudské aktivity zasahujú do krajiny v kladnom i zápornom zmysle slova, kde niektoré ľudské aktivity sú objektom ochrany (archeologické, historické, estetické atd.).

Sádlo (2005) píše, že kultúrna krajina spadá medzi úkazy na rozhraní prírody a kultúry, z toho plynie, že ju možno bádať dvoma osobitnými spôsobmi, podľa toho či je vyzdvihnuté kultúrne alebo prírodne hľadisko. Obidve tieto hľadiská na sebe nezávisia a jeden od druhého nemožno odvodiť. Príroda a krajina sú prepojené tak pevne a v toľkých rovinách, že ich sotva možno stopercentne separovať. Optimálna kultúrna krajinu sa dá rozpoznať na prvý pohľad, kde príroda a krajina sa dopĺňajú a v závere je tento obraz farebnejší, než len číra príroda či číra kultúra. Nakoniec dodáva, že to čo sa raz skultúrnilo, to sa len tak neodkultúrni.

Kultúrna krajina bola vo svojej podstate predovšetkým neúmyselným vedľajším výtvorom života agrárnej spoločnosti, ktorá je spätá získavaním technologických zručností tradičného poľnohospodárstva po storočia. Postavenie roľníka ako správcu rodového majetku a spôsob poľnohospodárskej práce pred priemyselnou revolúciou umožnili neustále osvojovanie tradícií z generácie na generáciu a v dôsledku toho šlo i o stálu starostlivosť obývaného územia. Človek agrárneho veku cestou vyžadoval tieň aleje, studnicu na utíšenie smädu či chládok stromu na poli pre seba a svoj dobytok. Taktiež potreboval tu a tam miesta, kde sa dá obrátiť k Bohu s prosbou či poďakovaním. Tieto stopy duchovného a hospodárskeho života vidieckej society v krajine spätne zachovávali, upevňovali a spoluvytvárali kultúrny vzor, ktorému vďačili za svoj pôvod a obmenu (Dejmal, 2000).

Medzi prírodnou a úplne premenou urbanizovanou krajinou jestvuje nespočetné množstvo rozmanitých krajín s rôznym stupňom antropického ovplyvnenia. V prípade prírodnej krajiny je však kľúčová absencia kultúrneho faktoru (Sklenička, 2003).

To čo väčšina z nás v súčasnosti vníma ako „prírodu“ podľa Kmínka (2000) nie je už po storočia pôvodnou krajinou, pričom najzásadnejšia antropogénna zmena, čo do plochy je transformácia vegetačného pokrytia krajiny. Cílek (2000) popisuje, že charakter stredoeurópske krajiny a ich malebnosť sa vytvárali intenzívnym využívaním, že čarokrásne a hospodárne (dnes sa dá povedať ekologické a ekonomické) nezápolili proti sebe, ale dotvárali sa navzájom.

Kultúrna krajina je človekom dotvárané životné prostredie, ktoré ľudí bezprostredne obklopuje (Dočkal, 2000). Šulová (2000) popisuje kultúrnu krajinu ako mozaiku najrozmanitejších typov prostredia, ktoré obývajú nám známe druhy rastlín a živočíchov, náleží sem osamelý strom na poli a božie muka u cesty. Veľmi zjednodušene definuje kultúrnu krajinu Vlašín (2000) tvrdením, že je to, čo nie je ani divočinou ani ľudským sídlom.

Ako historickú kultúrnu krajinu pomenúva Hendrych (2000) územný celok vzniknutý a dlhodobo vytváraný cieľavedomou ľudskou činnosťou so zámerom kultúrnej a hospodárskej kultivácie prostredia, eventuálne územia historicky prepojeného s kultúrnym vedomím národa či ľudstva. Novotná (2001) označuje kultúrnu krajinu za človekom osídlenú, ktorá nemá svoju homeostázu a jej funkčnú stabilitu zachovávajú ekosystémy alebo umelo človek. Matoušková (2000) rozoberá súvzťažnosť v predtým oddelených oblastiach pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody a poukazuje na nájdenie väzby práve v podobe starostlivosti o kultúrnu krajinu.

3.2.2.1 Komponovaná krajina

Definovanie komponovanej krajiny je opäť zložité ako u predchádzajúcich definícií krajiny. Vedecká obec vo väčšine prípadov zastáva názor, že komponovaná krajina je plánovane utváraná krajina. Problém nastáva vtom, že niektorí vedci používajú pojem komponovaná krajina, iní zas kultúrna krajina, a tým dochádza k vzájomnému prelínaniu sa týchto termínov. Samotné slovo kompozícia pochádza z latinského základu *com-* (s/spolu) a zo slovesa *ponere* (klásť), a teda znamená skladať, zloženie, zámerné usporiadanie častí v celok, ale i dohodu a zmierenie. Z etymologického výkladu tento pojem značí slová komponovať a krajina (Kulka, 1991).

Kubeša a Kulišťáková (2010) popisujú komponované krajiny ako osobité typy kultúrnych krajín, ktorých usporiadanie a usporiadanie jednotlivých častí bolo stanovené na báze vopred jestvujúceho náboženského, ideového alebo estetického zámeru. Európsky

dohovor o krajine (2000) interpretuje toto cieľavedomé „plánovanie krajiny“ ako činnosti s výhľadmi do budúcnosti, s účelmi zvyšovania hodnôt a kvalít, k obnove eventuálne k tvorbe krajiny. Výbor pre svetové a kultúrne dedičstvo (1992) v dokumente (*Report of the Expert Group on Cultural Landscapes*) rozdeľuje kultúrne krajiny do niekoľkých subkategórií, ako prvú uvádza práve najjednoduchšie identifikovateľnú komponovanú krajinu, ktorá je zámerne navrhnutá a vytvorená človekom (*landscape designed and created intentionally by man*). Zahŕňa ako menšie, tak i väčšie krajinné kompozície záhrad a parkov, utvorené z estetických dôvodov, ktoré sú často, avšak nie vždy spojené s náboženskými alebo inými monumentálnymi stavbami a súbormi. Kučová et al. (2014) píše o komponovanej krajine ako o výsledku premysleného usporiadania podľa určitých princípov a skladobných pravidiel, uplatnených v určitom slohovom období. Za úplne charakteristickú súčasť komponovaných krajín považuje predovšetkým aleje, stromoradia, drobné stavby a architektonické akcenty.

Kubeša a Kulišťáková (2010) informujú o zámernom organizovaní priestoru a prvkov ako o zásahoch, ktoré vnášali do krajiny viditeľný rád, znamenajúci manifestáciu statusu majiteľa v societe, dosvedčujúci jeho duchovné zmýšľanie, filozofický názor alebo imanie, rovnako ako jeho predstavu krásy a potreby estetična resp. úsilie o usmernenie okolitej divokej prírody. Kulišťáková (2010) dodáva, že cieľavedomou činnosťou tak vznikali sakrálne, svetské a kombinované kompozície, ktoré sa v krajine dodnes významne spolupodieľajú na krajinnom ráze a *geniu loci*. Do tohto typu kultúrnej krajiny spadá niekoľko krajinných pamiatkových zón a množstvo iných lokalít, ktoré tvoria svojbytné regióny s kompozíciou viazanou na architektúru, alebo územia veľkých mediálnych panstiev (Kupka, 2010).

Väčšina krajinných kompozícií je zasadená do obdobia baroka, a preto nie je nenáležité hovoriť i o barokovej komponovanej krajine, či skôr o krajine s barokovým dedičstvom. V baroku došlo ku krajinej revolúcií, behom ktorej sa Čechy menili od krajiny devastovanej tridsaťročnou vojnou až po detailne a plánovite budovanú kultúrnu krajinu. Barok bolo totiž obdobie, kedy prvýkrát došlo k umelým zásahom človeka do podoby vidieckej agrárnej krajiny v 17. a 18. storočí. Tento špecifický spôsob utvárania kultúrnej krajiny a z neho plynúce zásahy do vidieckej krajiny, vychádzali z jediného existujúceho vzoru, a síce z mestské zástavby, a tým stavebné princípy mesta prenikali za jeho hradby (Hájek a Sádlo 2005). Velička (2010) konštatuje, že s rozvojom ľudového krajinárstva prišla i určitá odozva na „oficiálnu“ mocenskú estetiku a ľudia začali s plánovanou výsadbou alejí ovocných drevín smerom k mlynom, kováčskym dielňam a podobne. Aleje ako koncentrovaný výraz línií a rozhraní je charakteristický barokový prvok vidieckej krajiny,

ktorý pohľadovo uzatvára cesty pred okolitou krajinou, a tým ju zvýrazňuje a zviditeľňuje na veľkú vzdialenosť (Sádlo, 2005).

Toto obdobie prinieslo teda nový jasný prístup ku krajine, kde človek vo vzťahu k prírode sa po prvýkrát dostáva do viditeľnej prevahy a okolitú krajinu významne podriaďuje svojim potrebám a cieľom (Kupka, 2010). Barok vytvoril prípadne znovuobjavil, ale hlavne ovládol väčšinu dôležitých uzlov v krajine (Norberg-Schulz, 1994). Kupka (2010) kompletizuje túto sentenciu, tvrdím, že barok umocnil dominantné pôsobenie vrchov a návrší, kostolov, kaplniek, sôch, krížov, zvoníc, rozvinul parky, záhrady, obory, a rybníky pri zámkoch, v dedinách a mestách vybuďoval ev. prestaval kostolíky, fary, kaplnky, zvonice i rozľahlé hospodárske dvory. Všetky tieto segmenty sú v komponovanej krajine vzájomne prepojené, kde dominantné stavby sú v centre krajiny a jeho okolitá krajina s panstvami, tak spoluutvára zmysluplne čitateľnú krajinu.

Zámerné koncipovanie krajiny je teda príznačné pre barok, ktorého funkčná a estetická kultivácia nesporne obohatila českú krajinu takým spôsobom, že by bol jej súčasný obraz bez týchto hodnôt takmer nepredstaviteľný (Staňková, 1986). Komponovaná krajina však nemusí byť len baroková krajina a naopak, nie každá krajina baroková je krajinou komponovanou (Kulišťáková, 2010). Kučová et. al (2014) dodáva, že podstata komponovanej krajiny sa väčšinou bytostne prelína s organicky vyvinutou kultúrnou krajinou a v závislosti na symbolickej náplni sa prejavuje aj jej asociatívny účinok.

Podobne ako stavebné alebo prírodné či technické pamiatky je tiež komponovaná krajina pamiatkovo cenená. Chránené sú jej vybrané krajinné kompozície formou krajinej pamiatkovej zóny podľa zákona o štátnej pamiatkovej starostlivosti. Ďalšie sú navrhnuté k vyhláseniu. Význam komponovaných krajín tkvie nielen v jednotlivých objektoch, ale najmä vo vzájomných kompozičných vzťahoch, ktoré spoločne vytvárajú (MMR ©2016).

3.3 Štruktúra krajiny

Všetko čo vidia vtáčie oči v krajine v smere šikmom alebo kolmom k povrchu zemskému je veľmi nekomplikovaná deskripcia štruktúry krajiny podľa Zonnevelda (1995). I nám sa krajina z lietadla zračí skoro vždy ako mozaika. Každá súčasť tejto pestrofarebnej mozaiky spoluvytvára plochy, pásy, jemné línie a celoplošný podklad tzv. maticí. Plošné útvary predstavujú polia, lesy i sídla, zatiaľ čo rieky, živé ploty, komunikácie a vetrolamy sa javia ako líniové útvary. Skultúrená poľnohospodárska krajina s dominujúcou ornicou či

lesom alebo stepí môže utvárať maticiu (Kovář, 2014). Priam tak ako Kovář, tak i Forman a Gordon (1993) diferencujú krajinu na tri základné skladobné časti/krajinné prvky, a tými sú krajinná maticia (matrica), krajinná enkláva (ploška) a koridory.

Hlavným rysom každej krajiny je jej priestorová heterogenita determinovaná krajinnou štruktúrou. Štruktúra krajiny má zásadný vplyv na funkčné vlastnosti krajiny. Akákoľvek zmena v krajinnej štruktúre v čase i priestore modifikuje priebeh energomateriálových tokov v krajine ovplyvňuje jej ekologickú stabilitu, premieňa obývateľnosť a priechodnosť krajiny a ďalšie vlastnosti a charakteristiky. Štruktúra krajiny je bezprostredne integrovaná systémom spätných väzieb, a to dynamikou krajiny a jej fungovaním. (Lipský, 2000). Novotná (2001) v pojmosloví objasňuje štruktúru krajiny ako dislokáciu jednotlivých krajinných prvkov, pričom túto štruktúru ovplyvňuje najmä usporiadanie enkláv, makroheterogenita, vplyv človeka, zrnitosť a kontrast krajiny.

Krajina sa rozdeľuje na osobité skladobné časti v dôsledku nerovnorodých čiastočných atribútov. Štruktúra krajiny spadá medzi najdôležitejšie faktory vplývajúce na biodiverzitu, ako primárny indikátor ekologickej hodnoty krajiny. Do znateľnej miery podmieňuje rozdelenie i rozširovanie živočíšnych populácií, čím vplýva okrem iného i na zdravotný stav organizmov (Sklenička, 2003).

Pre pochopenie štruktúry krajiny je potrebné vyjasniť zákonitosti utvárania krajín. Ako osvetľuje Kovář (2008), je nutné si uvedomiť vzťah medzi pohybom a zmenou krajiny. Napríklad krajinu viníc pretvára traktor, krajinu piesočných dún zas variuje vietor, jedná sa o tzv. „hybné sily“. Kovář sa ďalej zmieňuje, že spätné väzby medzi štruktúrou a funkciou krajiny sú zjavné, kde nielen toky ovplyvňujú štruktúru, ale i štruktúra určuje toky. Rozmiestnenie plôch a línií indikuje pohyb organizmov vrátane človeka naprieč krajinou, ale ich pohyb v čase opäť pretvorí krajinnú mozaiku, čiže časová postupnosť zmien vypadá ako kaleidoskop.

Matrix prípadne matrice je najrozmernejšia a priestorovo najsúvislejšia skladobná časť krajiny. Pre rozpoznanie matrice v krajine sú uvádzané tri kritéria. Kritérium relatívnej plochy, kritérium spojitosti a kritérium riadiaceho elementu v dynamike krajiny. V strednej Európe i v Českej republike je matrice tvorená poväčšine ekologicky pomerne labilnými ekosystémami, zatiaľ čo poslanie ekologickej stability splňujú koridory a enklávy (Sklenička, 2003). Enklávy sú nelíniové plošne vymedzené útvary, zväčša obklopené krajinnou maticiou, svojím tvarom, stavbou, reliéfom alebo biocenózou sa výrazne odlišujú od rozsiahlejšieho okolitého prostredia. Enklávy možno roztriediť v súlade s ich veľkosťou, typom, tvarom, pôvodom, vnútornou heterogenitou eventuálne na báze ich vlastných hraníc (Forman

a Gordon, 1993). Sklenička (2003) tvrdí, že koridor je úzky pás územia obdobne ako enkláva obostretý rozličným prostredím, s tým rozdielom, že od enklávy má badateľný líniový charakter. Koridory môžu byť len izolované pruhy zeme, často sú však späté s enklávami s podobnou, ale aj odlišnou vegetáciou. Koridory krajinu spájajú, ale i tvoria hranice medzi ňou (Novotná, 2001).

Zatiaľ čo Kučová et al. (2014) z iného uhlu pohľadu prirovnáva štruktúru krajiny, historickú ale i aktuálne existujúcu ako obdobu urbanistické štruktúry sídiel, upresňujúc, že urbanistická štruktúra sídiel je súčasťou štruktúry krajiny. Ďalej zmieňuje, že vlastné geomorfologické utváranie krajiny je prirodzeným základom, ktorý zásadným spôsobom ovplyvňuje a podmieňuje formu využitia krajiny, a teda i jej štruktúru, avšak nemožno ju so štruktúrou krajiny stotožniť. Štruktúru krajiny rozdeľuje na:

- pôdorysnú osnovu krajiny, tj. základné členenie krajiny, najmä systémom komunikácií a funkčných plôch tzv. land use, charakter pôdorysné štruktúry v krajine ležiacich miest a dedín;
- parceláciu, teda usporiadanie, tvar, hustotu smer, priečne rozdelenie parciel;
- funkčné plochy, ktoré predstavujú rozdelenie plôch územia na báze základných foriem využitia pôdy (land use a land cover), konkrétne sa členia na lesy, lúky, polia, vinice, chmeľnice, vodné plochy a toky a zastavené územia;
- významné stavebné dominanty, majú ako diela človeka z aspektu štruktúry krajiny najväčší význam, z hľadiska komplexného porozumenia kompozície krajiny je ale nevyhnutné brať do úvahy aj významné prírodné dominanty, a to predovšetkým v tých prípadoch, kedy boli využité pre umocnenie dominanty stavebnej;
- kompozičné vzťahy, hlavne pokiaľ sa jedná o kompozičné osy (najčastejšie zdôraznené napríklad alejami) a priehľady.

V súčasnej štruktúre krajiny je potrebné rozlíšiť tie územia, na ktorých sa dochovala historická štruktúra krajiny, zachytená v mapách stabilného katastra, I.-III. vojenskom mapovaní, prípadne ešte v 1. vydaní Štátnej mapy a v topografických mapách či v ortofotomapách. Tieto územia potom možno označiť ako územia s kultúrnymi hodnotami.

3.4 Hodnoty a znaky kultúrnej krajiny

Výtvary ľudského úmyselného a cíeleného organizovania krajiny siahajú do najstaršieho obdobia dejín a sú pozorovateľné i dnes (Kupka, 2010). Samotná krajina v sebe schováva, ale i odkrýva odtlačky kultúrneho a historického vývoja. Ilustráciu pozvoľnej kultivácie krajiny možno sledovať v súčasnom krajinnom ráze, v jeho stopách prehistorického nerovnomerného osídlenia, v štruktúre poľnohospodárskej pôdy, v rozložení a situovaní sídiel, v lesných porastoch a vodohospodárskych sústavách atd. (Vorel a Kupka, 2011). Tieto stopy svedčia o rozmanitosti a špecifických charakteristikách vývoja krajiny v súvislosti s odlišnými prírodnými podmienkami, striedaním archeologických kultúr, rôznymi kultúrnymi tradíciami a zvyklosťami i na skutočnostiach, akými boli významné politické a historické udalosti či pôsobenie vplyvných osobností (Stibral, 2005). Všetky tieto javy vplývali na krajinu, vytvárali rozdiely medzi jednotlivými regiónmi českého územia, a tým formovali jej jedinečnosť a identitu a spolupodielali sa na tvorbe duchovných, kultúrnych a historických hodnôt (Kupka, 2010).

Medzi akademickou obcou je veľmi obľúbené prirovnanie kultúrnej krajiny ku „kúzelnému palimpsestu“, ktorý ako prvý použil anglický profesor histórie F.W. Maitland. Prirovnal tak krajinu k písacej látke (pergamenu, alebo papyrusu), ktorého povrch bol najskôr popísaný, potom opakovane vymazaný a následne prekrytý novými textami. Podobne ako nové zásahy človeka v kultúrnej krajine prekrývajú tie staré (Sklenička, 2011). Hájek (2003) v tomto zmysle chápe kultúrnu krajinu ako nesčíselnekrát popísaný a transkribovaný list dejín ľudského rodu.

Kupka (2008) na báze vlastných empirií s danou problematikou rozdeľuje kultúrne a historické charakteristiky do niekoľkých celkov na cenné, zachované objekty, prvky, a ich súbory, na dochované krajinné, urbanistické a sídelné štruktúry, na miesta duchovného významu a na vizuálne hodnoty.”

3.4.1 Dochované objekty a ich súbory

Môže sa jednať o objekty chránené ako kultúrne či národne kultúrne pamiatky, územia ohraničená ako pamiatkové rezervácie, či pamiatkové zóny, múzea, skanzeny, ale aj o objekty pamiatkovo nechránené, a predsa so silne jasnou dochovanou podobou a znakmi, o objekty ľudovej architektúry i o stavby dominantného staviteľstva (Kupka, 2010).

Do prehistorických pamiatok Vorel s Kupkou (2011) zaraďujú posvätné a rituálne miesta, posvätné háje, svätyne, posvätné okrsky, menhiry, kamenné okruhy, obetné kamene, kamenné rady, hrobky, pohrebné mohyly a pohrebiská, opevnené hradiská, bašty, tvrdze, valy, pevnosti, oppida, sídliská, dvorce, systém najstarších cestných sietí, rituálne cesty, parcelácia poľnohospodárskych pôdy, ale i pamiatky ranne stredovekého osídlenia ako sú slovanské hradiská a opevnenia, veľkomoravské pamiatky a iné zaniknuté objekty.

Ukázkovým znakom sú samozrejme zachované architektonicky významné objekty a ich súbory. Sem patria objekty späté so životom panovníkov, aristokracie a feudálov ako sú hrady, hradné areály a opevnenia, citadely, zrúcaniny, areály opevnení, relikty opevnení, zámky, zámocké priestory, zámočky, letohrádky, vidiecke vily atd., objekty spojené s náboženským významom ako sú chrámy, katedrály, baziliky, dómy, kostoly, kláštory, kláštorné priestranstvá, výklenky kaplniek, svätyne, farnosti, modlitebnice, iné božie domy ako napríklad sobory, synagógy, mešity a minarety, židovské pamiatky, židovské cintoríny, nekropoly, pútnické miesta a objekty naviazané na pútnické trasy apod., historické staviteľstvo miest ako sú radnice, meštianske domy, historické brány, opevnenia a vežičky atd., tradičné hospodárske objekty ako dvory, stodoly, sýpky a sypárne, sklárne, cukrovary, tehelne, pivovary, horárne, mlyny, hámri a iné, ľudová architektúra a ďalšie budovy a objekty s dochovanou architektonickou formou, drobné sakrálne pamätihodnosti ako sochy, morové stĺpy, drevené resp. kamenné kríže a krížiky, božie muka, kaplnky, lorety, krížové cesty a zmierovacie kamene apod., iná drobná architektúra a topografické pamätihodnosti, teda pomníky, hraničné kamene, studničky, altánky, medzníky, rázcestia, rozhľadne, priekopy a ďalšie, technické monumenty ako mosty, viadukty, priehrady, umelé vodné kanály, vzdúvadla, ťažobné veže a atď., industriálne pozostalosti ako manufaktúry, budovy tovární, bane, dielne a ďalšie, objekty záhradnej architektúry ako napríklad parky, záhrady a sady apod. (Kupka, 2010).

3.4.1.1 Kultúrne dominanty ako špecifický atribút krajiny

Existuje množstvo slovných vymedzení pojmu kultúrnej dominanty v spojitosti na ochranu krajinného rázu (Löw a Míchal, 2003). Kultúrna dominanta nie je právne vymedzená len v zákone č. 114/1992 Zb., ktorú je nutné popísať, evidovať, klasifikovať a chrániť, ale je spomenutá i vo vyhláske ku Stavebnému zákonu ako „významná stavebná dominanta“. Kultúrne dominanty reprezentujú teda hodnoty sídel a krajiny, ktoré sú právnymi predpismi uznávané a chránené (Vorel a Kupka 2011).

Kultúrne dominanty sú mimoriadne významné prvky v krajine a „hrajú prim“ pri spoluvytváraní jej unikátnosti, identity a nezameniteľnosti. Vo všeobecnosti sa jedná o prevládajúci prvok v zoskupení a rozložení hmotných prvkov v krajine, ktorý určuje ráz a z historického ohľadu, architektúry či inej oblasti ľudskej činnosti je ich význam nepopierateľný. Dominanty zvyčajne ovládajú a uzatvárajú kompozíciu celku a možno ich deliť podľa procesu vzniku na prírodné, kultúrne, zmiešané, historické a súdobé. Vo väčšine prípadov pozorovateľ vníma dominanty na základe jej prevažujúcej výšky (tzv. výškové dominanty), ktoré sú obvykle umocnené terénnou konfiguráciou, avšak existujú i dominanty plošné a dominanty s opakujúcimi sa prvkami. Tieto plošné dominanty by sa dali označiť ako dominantné rysy krajiny a názorným príkladom sú hladiny rybníkov na Třeboňsku, priehradná nádrž na Lipensku a iné (Kupka, 2010).

Zatiaľ čo kultúrna dominanta vertikálna spravidla utvára orientačný, identifikačný bod či akýsi maják v krajine, dominanta, najmä tá výšková, môže byť mimo iného spätá s prostriedkami kompozície zväčša s kontrastom (výšok, mierok, hmôt, atď.) alebo gradáciou, ktorá zosilňuje pôsobenie celku a stupňuje jej estetický účinok. Dominanty môžeme chápať i ako symboly, napríklad kostolná vež či obelisk nefigurujú len ako stavby, ale predstavujú určitú myšlienku či symbol. Dominantná vežička i dnes napovedá, kde je situované najdôležitejšie miesto v mestskej krajine či centre mesta. Krajina bez týchto kultúrnych dominant, ktoré na okolitú krajinu vplývajú nepochybne pozitívne, môže pôsobiť fádne, monotónne a zameniteľne s ostatnými krajinnými scénami (Vorel a Kupka, 2011).

3.4.2 Dochované krajinné, sídelné a urbanistické štruktúry

Ďalším dôležitým atribútom, opäť markantne podmieneným lokalitou je dochovaná krajinná štruktúra. Samotná krajina pozostáva z množstva zachovaných systémov cez starobylé hospodársko-krajinné úpravy ako sú napríklad rybníky a rybníčné sústavy, nádrže, hrádze vypustených rybníkov a vyschnuté korytá, náhony, násypy zrušených železničných tratí, šiance, jaminy, valy apod., dochované hospodárske cestné siete ako sú historické chodníčky a trasy, vyryté závozy, lávky, môstiky, poľné cestičky i drevové sprievody atd., štruktúry zelene t. j. aleje, záhrady, parky i sprievodná vegetácia, obory, lovecké revíry apod., mnohovýznamné výtvary technickej činnosti človeka a využitie prírodného bohatstva ako sú lomy, haldy, pieskovne, štrkoviská, mlynské náhony, studničky, štôlne, odvaly, ťažobné prístroje, ale i iná ľudská organizácia terénu, až po objekty a stopy tradične a regionálne spojené s postupom hospodárenia t.j. humna, stodoly, stajne, sýpky, kôlne, pivnice, obilnice, senníky, ploty, múriky, ohrady, štruktúry ornej pôdy, záhumenice, lúky, políčka, pastviny, vinice, chmeľnice, ovocné sady a ďalšie (Vorel a Kupka, 2011).

Kultúrnu charakteristiku krajiny netvoria len krajinné štruktúry ale i dochovaná, historicky sa meniaci urbanistická a sídelná štruktúra. Každé sídlo má svoju typickú urbanistickú štruktúru, ktorá obsahuje funkčné usporiadanie priestorov a objektov, orientáciu, tvar, artikuláciu, hierarchizáciu, dimenzie. Práve urbanistická štruktúra, hlavne celková pôdorysná osnova sídla a parcelácia patrí medzi najstaršie hmotné svedectvá existencie sídla. Medzi činitele bezprostredne ovplyvňujúce urbanistickú štruktúru sú klimatické a prírodné pomery, doba ich vzniku, priebeh historického vývoja i sociálne rozvrstvenie (Kupka, 2010). Zachovanie historickej urbanistickej štruktúry je jedným z hlavných cieľov starostlivosti o pamiatkovo chránené územia. Miera dochovaných historických urbanistických štruktúr je potom určujúcim kritériom pri identifikovaní a klasifikácii urbanistických hodnôt. Pri tomto určovaní sú potrebné znalosti vývoja osídlenia, špecifiká dejín stavieb miest a vývoj dedín, regionálne odlišnosti a v neposlednom rade schopnosť práce s prameňmi rôznej povahy. (Kuča a Kučová, 2015).

Z analytického hľadiska Kučová et al. (2014) člení urbanistickú štruktúru na: pôdorysnú osnovu sídla, parceláciu, pôdorysnú skladbu zástavby (dohromady tvoria tieto tri zložky pôdorysnú štruktúru sídla), hmotnú skladbu zástavby, významné stavebné dominanty a kompozičné vzťahy priestorov. Pôdorysná štruktúra sídla súvisí s umiestnením stavieb a budov k príslušným verejným priestranstvám ako sú námestia, ulice, komunikácie. V Hmotnej

skladbe zástavby sa jedná o tvar, sklon, orientáciu striech a počet poschodí a ich absolútnu výšku. Kupka (2010) zmiňuje urbanistické štruktúry podľa prevládajúcej urbanistickej formy na zomknuté (radové dediny uličné, alebo cestné či hromadné dediny, prípadne celky zjednotené na princípe dedinských námestí) a na formy rozptýlené (údolné lanové dediny a osadenia samôt).

Ministerstvo pre miestny rozvoj ČR (2017) v svojom dokumente (Charakter a štruktúra zástavby vidieckych sídel v územných plánoch) delí urbanistické štruktúry vidieckeho prostredia na tri hlavné segmenty, po prvé na plošné/pôdorysné štruktúry sídla (t.j. skladba zastavaných plôch), po druhé na štruktúry plôch vysokej zelene (ako napríklad sprievodná zeleň potokov a parky) a po tretie na štruktúry plôch nezastavaného územia, teda voľnú krajinu. Plošnú štruktúra sídla ďalej člení podľa historického jadra a iných priestorových celkov dediny, podľa siete komunikácií určujúcich priestor námestí a ulíc, a podľa plôch s rozdielnym typom zástavby a spôsobom využitia.

V kontexte s dochovanými urbanistickými štruktúrami sídel ako hodnotami kultúrnej krajiny sa pojednáva najmä o vidieckom osídlení, avšak táto vlastnosť sa vzťahuje i na mestečká, mestá ba i časti veľkomiest. Problém nastáva vtom, že väčšina širokej verejnosti neponíma silne urbanizované územie ako krajinu. Nenapomáha tomu i fakt nejednoznačnosti definícií ohľadom veľkosti sídiel, totižto aké sídlo možno pokladať ešte za dedinu, aké už nie a do akého rozsahu vôbec mestskú krajinu koncipovať ako krajinu. Podľa zákona č. 114/92 Zb. o ochrane prírody a krajiny je krajina časť zemského povrchu, to znamená, že neodlišuje medzi mestom a krajinou. Možno teda dedukovať i o krajine urbanizovanej, krajine mestskej, krajine industriálnej apod. (Kupka, 2010).

3.5 Nehmotné hodnoty krajiny

V neposlednej rade vedľa hmotných pamiatok a dochovaných štruktúr jestvuje nehmotná, duchovná hodnota krajiny, tzv. *genius loci* (duch miesta), ktorý predstavuje význam miesta či pamäť krajiny (Kupka, 2010). Preklad latinského „*cultura*“ doslova znamená, „to o čo sa treba starať“. Už samotný rímsky rečník, politik a spisovateľ Marcus Tullius Cicero označil kultúrou náležitosti vzťahujúce sa k duchovným činnostiam (Vorel a Kupka, 2011). Schama (2007) píše vo svojej renomovanej knihe *Pamäť a krajina*, že bez krajiny nie je ani kultúry. Latinské slovné spojenie *genius loci* reprezentoval v rímskej

mytológií bôžika či ducha starajúceho sa o nejaké určité miesto, zosobňoval akési ochraňujúce miestne sily (Norberg-Schultz, 1994).

Cílek (2010) zmýšľa o krajine ako o prírodnom a kultúrnom fenoméne, kde je nutné udržať nielen ekologickú stabilitu, ale i pamäťovú štruktúru. Zatiaľ čo v 19. storočí boli stredobodom pozornosti stredoveké hrady odkazujúce k hrdej, rytierskej minulosti alebo romantické skaly, tak v posledných rokoch sa pozornosť presúva najmä ku kaplnkám, pamätným stromom, pamätným kameňom a k prehistorickým objektom. Z toho možno vyvodit' posun od nacionálne chápanej krajiny ku krajine ekologickej, harmonizujúcej a mýtckej. Potreba venovať rovnaký záujem pamätným stromom, pamätným kameňom, historickým studničkám, hradiskám, vztýčeným kameňom v kombinácii s drobnými sakrálnymi i profánnymi objektmi či stojacími plastikami zasadenými do voľnej krajiny je správna. A práve pri tejto kompozícii sa veľmi často rodí citový vzťah ku krajine domova, ktorá prechádza k vyváženejšiemu vzťahu k životnému prostrediu.

Sklenička (2003) zmienuje, že i napriek zmenám v čase si miesta zachovávajú svoju identitu a špecifickú atmosféru, a teda ne strácajú svoj genius loci, ktorý reprezentuje stálosť duchovnej neopakovateľnosti. Toto ľubozvučné súslovie, pamäť krajiny, má tisíce tvári a patrí po dlhé storočia medzi podnety a dôvody vzniku množstva vzácnych, výtvarných, hudobných a knižných diel. Genius loci je duša krajiny, ktorá na nás dýcha z minulosti prostredníctvom mnohých nemých svedkov histórie (Sádlo, 2005). Aj keď fenomén genia loci má i hmatateľný, materiálny a objektívny rozmer, smerodajný je jeho emocionálny, citový i subjektívny vnem. Genius loci môže byť vo väzbe na jednotlivca a jeho skúsenosti, na generácie a ich pamäť a konečne na spoločenské povedomie presahujúce celé generácie. V skutočnosti neexistuje jediná udalosť, ktorá nie je spätá s nejakým miestom (Sklenička, 2003).

Kupka (2009) zmienuje miesta viazaná k legendám, mýtom, povestiam a príbehom, ktoré sú zaznamenané už v najstarších českých kronikách a letopisoch, jedná sa o miesta ako Budeč, Libice, Libušín, Praha, Stadice, Tetín, Vlatislav, ale i pamätné hory Říp či Blaník. Neprimerané by bolo opomenutie miest spojených s významnými historickými udalosťami. Bíla hora, Chlumecko, Lipany, mestočko Milín a jeho okolie či Slavkov sú lokality korelujúce s odohratými, strategickými bitkami a vojenskými stretnutiami. Iným typickým miestom duchovného významu sú miesta spojená s narodením, tvorbou, životom, alebo úmrtím významných a vplyvných osobností. V Česku sú vychýrené názvy ako Skupova Plzeň, Čapkova Strž, Jiráskův Hronov, Dvořákův Lipník, kraj Karla Klostersmana, kraj Oty Pavla či Hrabalovo Kersko apod.. Ďalej sa jedná o miesta so symbolickým a duchovným významom

(napríklad zvláštne miesta v krajine ako liečivé pramene, jaskyne, skaly, významné vrcholy, skalné mestečka, pútnické miesta a cestičky atď.), miesta zviazaná s literárnymi a umeleckými dielami (názornou ukážkou je Babiččino údolie u Českej Skalice alebo Rumcajsova stezka v okolí Jičína, či Hrusice, ktoré sa objavujú na mnohých obrazoch veľmi obľúbeného výtvarníka Josefa Ladu).

Cílek (2010) zmýšľa o krajine ako o prírodnom a kultúrnom fenoméne, kde je nutné udržať nielen ekologickú stabilitu, ale i pamäťovú štruktúru. Zatiaľ čo v 19. storočí boli stredobodom pozornosti stredoveké hrady odkazujúce k hrdej, rytierskej minulosti alebo romantické skaly, tak v posledných rokoch sa pozornosť presúva najmä ku kaplnkám, pamätným stromom, pamätným kameňom a k prehistorickým objektom. Z toho možno vyvodit' posun od nacionálne chápanej krajiny ku krajine ekologickej, harmonizujúcej a mýtiskej. Potreba venovať rovnaký záujem pamätným stromom, pamätným kameňom, historickým studničkám, hradiskám, vztýčeným kameňom v kombinácií s drobnými sakrálnymi i profánnymi objektmi či stojacími plastikami zasadenými do voľnej krajiny je správna. I keď nie vždy je chránená krajina, ktorá prináša úžitok, krajina s kompozíciou týchto prvkov spojená i s pocitom domova takmer vždy poukazuje na veľmi silný citový vzťah medzi človekom a jeho rodným krajom, ktorá nakoniec speje i vo vyváženejší vzťah k životnému prostrediu.

Bohužiaľ, ako tvrdí Sklenička (2011) v súčasnosti sú i krajiny kde všetky odtlačky historickej kultivácie boli vymazané a pamäť krajiny prežíva len vďaka pamäti ľudí. Názorným príkladom môže byť devastovaná krajina po veľkoplošnej povrchovej ťažbe, takáto krajina už nepripomína palimpsest, ale skôr knihu z ktorej boli vyrvané všetky strany.

3.5.1 Estetická hodnota a vizuálna atraktivnosť krajiny

Kovář (2000) vníma krajinu ako esteticky lákavú a súčasne i prosperujúcu, ktorá v sebe skrýva bipolaritu, akési manželstvo prírody a kultúry. Prírodná hodnota krajiny je utváraná hodnotou prírodovednou a hodnotou vizuálnou presnejšie senzuálnou (Vorel a Kupka, 2011). Culek (2006) konkretizuje túto gnómu tvrdením, že prírodovedná hodnota je určená súčtom miery vzácnosti (unikátnosti), zachovalosti a ohrozenosti daného prírodného či kultúrne – prírodného prvku, zložky či celého ekosystému, zatiaľ čo vizuálna či senzuálna hodnota prvku alebo zložky tkvie v podiele na utváraní celkového pôsobenia krajiny na zmysly človeka a veľkosti ovplyvneného územia. I Zuska (2009) zmieňuje, že k vizuálnemu

percipovaní krajinného rázu sa pridávajú ostatné zmysly a estetický zážitok z krajiny poskytuje jeden z najucelenejších viacmyslových prežitkov, ktorých je človek schopný. Estetické hľadisko potom vychádza z duchovne emocionálnej schopnosti človeka podmienenej jeho výchovou a náhľadmi ako hodnotiaci činnosť daná estetickým postojom. Tento postoj je tiež spätý s premenlivým vzťahom medzi vnímajúcim subjektom a hodnoteným objektom závisiacim na rôznych historických obdobiach, podmienený zemepisnou šírkou a dĺžkou resp. konkrétnym kultúrnym prostredím (Vorel a Kupka, 2010).

V zákonnej úprave o ochrane prírody a krajiny je explicitne uvedené, že krajinný ráz je „*chránený pred činnosťami znižujúcimi jeho estetickú a prírodnú hodnotu*“. Pri hodnotení krajinného rázu sa teda estetická hodnota stáva eminentným zákonným kritériom. Na druhej strane spornosť v odborných názoroch ohľadom estetickej hodnoty nastáva práve pri spochybňovaní objektivity hodnotenia krajinného rázu ako takého, lebo estetická hodnota je posudzovaná prístupom výlučne subjektívnym a teda metodicky je ťažko vyjadriteľná (Kupka a Vorel, 2010). I Stibral (2009) sa stotožňuje s touto myšlienkou a dodáva, že k tejto problematike síce prispievajú povšimnutia vhodné podnety, postrehy pojmy a impulzy v rámci rozličných smerov a disciplín so zameraním na estetiku, avšak neposkytujú jeden všeobecne prijímaný názor na návod či metodiku posudzovania krajinej scény a vtom spočíva kontroverzia.

Po tomto zvážení sa Kupkovi a Vorelovi (2010) javí vhodnejšie brať v úvahu pri hodnotení (aspoň v niektorých štádiách) skôr vizuálnu atraktivnosť krajinej scény ako estetickú hodnotu. Vizuálna atraktivnosť krajiny využíva metódy krajinárskej, urbanistickej či architektonickej kompozície. Dôležitými atribútmi vizuálnej atraktívnosti krajinej scenérie sú okrem iného i zaujímavosť, pôsobivosť, neopakovateľnosť či jedinečnosť, nápadná odlišnosť, harmónia vzťahov v krajine či harmónia mierky krajiny, kontrast, symetria alebo vyvážená asymetria či gradácia krajinej scény, utváraná mnohými hmotnými senzúálne sa prejavujúcimi prvkami prírodnej alebo antropogénnej povahy. Iné kľúčové znaky pri posudzovaní vizuálnej atraktívnosti krajiny sú prvky a ich vzájomná konfigurácia a ich štruktúry v krajinej scenérii ako napríklad body a bodové štruktúry, línie a líniové štruktúry, plochy a plošné štruktúry a priestorová skladba, kde patria formy priestoru, mierka, otvorenosť a uzavretosť, väzby priestorov, spôsob a čitateľnosť vymedzenia priestoru apod.. Vizuálne atraktívne v rámci bodových prvkov sú zreteľné terénne a architektonické dominanty, neobvyčajný tvar alebo druh dominanty atď., u líniových prvkov sa jedná hlavne o nápadné línie morfológie terénu, zreteľné línie zástavby a zreteľné línie vegetačných prvkov (Kupka, 2010).

U krajinného rázu sa preláina senzuálne percipovaný vonkajší charakter krajiny tzv. krajinný obraz s jeho vnútornou štruktúrou, a teda má svoju obsahovú, ale predovšetkým vizuálnu formu, opretú v zmysle zákona č. 114/1992 Zb.. A práve táto vizuálna atraktivnosť krajiny je vlastnosť, vďaka ktorej pozorovateľ či návštevník môže, ale i nemusí vnímať estetické hodnoty v krajine (Vorel a Kupka, 2010).

Na základe výskumu a zhrnutia výsledkov krajinárskeho hodnotenia vykonaného Muranským a Naumannem v sedemdesiatych rokoch 20. storočia Sklenička (2003) zdôrazňuje, že estetickú hodnotu krajiny v Českej republike možno považovať za jeden z najohrozenejších aspektov životného prostredia človeka.

3.6 Ochrana historickej kultúrnej krajiny

System pamiatkovej starostlivosti podľa zákona č. 20/1987 Zb., o pamiatkovej starostlivosti chráni kultúrne historické a urbanistické hodnoty prostredníctvom:

- Kultúrne pamiatky (KP)
 - ◆ hnutel'né
 - ◆ nehnuteľné
- Národné kultúrne pamiatky (NKP)
- Pamiatky zapísané do svetového kultúrneho a prírodného dedičstva (UNESCO)
- Pamiatkovo chránené územia
 - ◆ Pamiatkové rezervácie (PR)
 - mestské (MPR)
 - vidiecke (VPR)
 - archeologické (APR)
 - ostatné (PR)
 - ◆ Pamiatkové zóny (PZ)
 - mestské (MPZ)
 - vidiecke (VPZ)
 - krajinné (KPZ)
 - ◆ Pamiatkové ochranné pásmo (OP)

3.6.1 Medzinárodné dokumenty k ochrane kultúrnej krajiny

Diplomová práca sa síce zameriava na územie navrhovanej krajinej pamiatkovej zóny Královice – Koloděje, je však nutné upozorniť na fakt, že existujú právne dokumenty súvisiace s ochranou kultúrnej krajiny na celom území Českej republiky. Na celostnú ochranu územia s kultúrne historickými hodnotami vrátane kultúrnej krajiny ako protiklad k výberovej ochrane jednotlivých pamiatok, prevažne aplikovaných v minulosti, sa okrem iného vzťahuje i na Európsky dohovor o krajine, Dohovor o ochrane architektonického dedičstva Európy a do určitej miery i na Dohovor o ochrane svetového kultúrneho dedičstva.

Európsky dohovor o krajine je z nich najsmereodajnejší. Obsiahla preambula zdôrazňuje, že rozmanitosť a kvalita európskych krajín predstavuje spoločný zdroj, a že je dôležité spolupracovať v záujme ich ochrany, správy a plánovania. Veľmi podnetný je i záväzok koncipovaný Dohovorom v článku 6 : *... za účelom zlepšenia úrovne poznania svojich krajín ... vymedziť svoje vlastné typy krajiny na celom svojom území, analyzovať ich charakteristiky, ako aj hybné sily a tlaky, ktoré ich formujú, evidovať ich zmeny, vyhodnocovať takto vymedzené krajiny so zreteľom na zvláštne hodnoty, ktoré sú im pripisované zainteresovanými stranami a obyvateľstvom.* Česká republika má obzvlášť bohatú a pestrú mozaiku urbanizovaných, poľnohospodárskych, ale i výrobných, ťažobných či postťažobných plôch a úsilie hľadania národných zvláštností a osobitností spolu s koncepciou víziou budúcnosti je jedným z hlavných cieľov.

Európsky dohovor o ochrane archeologického dedičstva sa do rôznej miery uplatňuje v akejkol'vek kultúrnej krajine, prednostne však v krajinných pamiatkových zónach. Tento Dohovor je významný najmä pre skupinu krajinných pamiatkových zón v Krušných horách, ktoré so svojimi ťažobnými činnosťami a ochranou nehnuteľných prameňov, sú vo svojej podstate archeologickým dedičstvom.

Dohovor o ochrane architektonického dedičstva Európy je významným nástrojom ochrany predovšetkým pre historickú stavebnú zložku krajinných pamiatkových zón, hlavne potom pre stavby, ktoré nie sú kultúrnymi pamiatkami alebo národnými kultúrnymi pamiatkami.

Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva pomáha pri základnom typologickom členení kultúrnych krajín v Českej republike. Kultúrne krajiny môžu byť na Zoznam svetového kultúrneho a prírodného dedičstva vyberané na báze významných hodnôt a reprezentatívnosti v zmysle jasne definovaného zemepisného územia

a následne pre ich schopnosť ozrejmiť základné a vyhranené typické kultúrne prvky takýchto oblastí. Článok 1 tohto Dohovoru rozdeľuje kultúrne krajiny do troch základných kategórií:

- I. Komponovaná kultúrna krajina navrhnutá a vytvorená zámerné človekom
- II. Organicky vyvinutá krajina
 - (a) Reliktná alebo fosílna („skamenela“) krajina
 - (b) Kontinuálna, stále sa vyvíjajúca krajina
- III. Asociatívna kultúrna krajinu

Jednotlivé kategórie kultúrnej krajiny prispievajú k pochopeniu mnohohvrstevnatosti hodnôt každej konkrétnej krajiny a začlenenie môže napomáhať pri formulovaní priorit ochrany, regenerácie či rekonštrukcie niektorých ich súčastí a hodnotových atribútov.

3.6.2 Vývoj ochrany prírody a krajiny v Českej republike

Pre pochopenie pozície krajinných pamiatkových zón v ochrane prírody a krajiny, je nevyhnutný aspoň akýsi stručný náčrt tejto problematiky. Ochrana prírody má v Českej republike veľmi dlhú tradíciu. Už v roku 1721 Adam František Schwarzenberg a neskôr Josef Jan v roku 1800 z toho istého rodu vyhlásil čiastočné opatrenie k ochrane medveďov na Šumave. Najstaršie prírodné rezervácie v Európe zriadil Jiří Augustin Languavel Buquoy v Novohradských horách (Žofínský prales a Hojná Voda). Nasledovalo založenie rezervácie Boubínskeho pralesu na Šumave v roku 1858 Adolfom II. Schwarzenbergom. V rokoch 1869-1918 bolo postupne vyhlásených ďalších 13 prírodných rezervácií. a v období prvej česko-slovenskej republiky už jestvovalo cez 100 chránených území (Kubová, 2011).

Určité legislatívne možnosti na ochranu charakteru krajiny existovali už od roku 1920, vyhlásením zákona č. 81/1920 tzv. prídelový zákon. Prirodzene sa nejednalo o systematickú ochranu na území celého štátu, ale vzhľadom na rozsah prvej pozemkovej reformy nemožno tento zákon nespomenúť. Pozoruhodný je i fakt, že tento zákon nepriamo potvrdzuje skutočnosť, že práve šľachta bola významným činiteľom na utváraní a zachovaní krajinných hodnôt (Kuča et al. 2015).

Počas druhej pozemkovej reformy vzniklo podobné opatrenie, vyslovené v zákone č. 47/1948 Zbierky, o niektorých technicko-hospodárskych úpravách pozemkov (tzv. sceľovací zákon), ktorý má samostatný § 30 *Ochrana pamiatok, prírodných krás a krajinného rázu*. Zabezpečoval „ochranu pamiatok všetkého druhu, prírodných krás a krajinného rázu pri pozemkových úpravách.“ Realita však bola iná a za socializmu dochádzalo k častému

scel'ovaniu pôdy, ktoré zásadným a nenávratným spôsobom pozmenilo, dokonca narušilo krajinný ráz (Kuča et. al. 2015).

Prevratným a systémovým opatrením bolo prijatie **zákona č. 40/1956 Zbierky, o štátnej ochrane prírody**. Po prvýkrát tak bola vymedzená dvojaká povaha ochrany prírody a krajiny, pričom podľa § 2 tohto zákona jej najhodnotnejšie súčasti spadajú pod tzv. zvláštnu ochranu. Chránené územia rozdelil tento zákon § 3 na veľkoplošné (národné parky a chránené krajinné oblasti) a maloplošné (štátne prírodné rezervácie, chránené náleziská, chránené parky a záhrady a chránené študijné plochy) a pre všetky mohli byť v súlade s § 9 vyhlásené ochranné pásma. Na zostávajúcich územiach už vtedy platila všeobecná ochrana. Chránené krajinné oblasti (CHKO) sú § 4 popísané ako „*zachovalé typické krajinné oblasti s rozptýlenými význačnými prírodnými útvarmi*“. I keď táto definícia neuvádza kultúrne hodnoty krajiny, definícia chránených parkov a záhrad ich už zmieňuje v § 5, ktoré sú „*významné z hľadiska vedeckého, historického alebo umeleckého*“. A práve parky a záhrady boli takisto v určitom zábere a záujme štátnej pamiatkovej starostlivosti, pričom prijatie **zákona č. 22/1958 Zbierky, o kultúrnych pamiatkach** prinieslo vyhlásenie množstva zámockých areálov vrátane parkov za kultúrne pamiatky. V § 2 tohto zákona sa píše o uplatňovaní všeobecnej a zvláštny ochrany pamiatok a zároveň v § 7 toho istého zákona je vyslovené, že chránené sú i pamiatky nezapísané do štátnych zoznamov. Realita sa však vzd'alovala od praxe a v skutočnosti sa nedarilo dostatočne chrániť ani zapísané pamiatky (Kubová, 2011).

Je potrebné dodať, že po roku 1958 boli štátna starostlivosť a ochrana prírody zlúčené do jedného rezortu kultúry, tj. do Štátneho ústavu pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody, i do jednotlivých krajských stredísk štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody. Z toho je možné dedukovať, že obidva obory sú nedeliteľnou súčasťou ochrany zdedeného kultúrneho a prírodného dedičstva, ktorá trvala do roku 1991. Vďaka tomuto nástroju sa v rámci CHKO presadzovala ochrana ľudovej architektúry a tradičných foriem osídlenia. V rozpätí 50. a 80. rokov 20. storočia bola vybudovaná základná sieť veľkoplošných (národné parky, CHKO) a maloplošných chránených území.

Ochrana jednotlivých stavieb vrátane tých drobných a ich areálov, prípadne najcennejších historických centier miest či archeologických rezervácií bola zabezpečovaná pred rokom 1990 prostredníctvom pamiatkovej starostlivosti. Výnimočne sa kultúrnymi pamiatkami stávali tiež niektoré komponenty kultúrnej krajiny ako napríklad, rybníky, aleje, jaskyne, vodné kanály a podobne (Kuča et al., 2015).

Od 1.1. 1988 platí zákon č. 20/1987 Zbierky, o štátnej pamiatkovej starostlivosti tzv. pamiatkový zákon. Zaviedol nový termín „kultúrnej pamiatky“ pre predchádzajúce „zapísané pamiatky“, a tým upustil od všeobecnej ochrany pamiatkových hodnôt, čo znamenalo istý krok späť. Z toho plynie, že ostatné hodnotné objekty, ktoré väčšina verejnosti považuje za pamiatky, už podľa terajšieho platného znenia tohto zákona chránené nie sú. Chránené pamiatky sú po novom zapísané v Ústrednom zozname kultúrnych pamiatok. Na druhej strane vďaka dlhodobej snahe zaistiť určitú formu pamiatkovej ochrany pre mestá a dediny tento pamiatkový zákon zaviedol novú kategóriu „pamiatkových zón“. § 6 tohto zákona ich definuje ako „*územia sídelného útvaru alebo jeho časti s menším podielom kultúrnych pamiatok, historického prostredia alebo časť krajinného celku, ktoré vykazujú významné kultúrne hodnoty.*“. Vyhlásenie prvých pamiatkových zón však nastalo až v 90. rokoch, pričom prvé dve krajinné pamiatkové zóny, a to Lednicko-valtický areál a Bojisko u Slavkova, boli vyhlásené v roku 1992.

Rok 1991 znamenal koniec vzájomne prospešnej symbiózy pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody. Vzniklo ministerstvo životného prostredia a pod neho spadajúci Český ústav ochrany prírody. Bohužiaľ sa kultúrne dedičstvo alebo stavebné prostredie stratilo zo značne mladšieho termínu životného prostredia. Kodifikácia nového **zákona č. 114/199, o ochrane prírody a krajiny** priniesla určitú zmenu v terminológii osobitne chránených územiach. § 14 ich kategorizuje do 6 skupín na národné parky, chránené krajinné oblasti, národné prírodné rezervácie, prírodné rezervácie, národné prírodné pamiatky a na prírodné pamiatky. Nový zákon nezanevrel ani na všeobecnú ochranu, nosným novým ustanovením sa stal § 12 *Ochrana krajinného rázu a prírodný park*. Princípy všeobecnej ochrany prírodnej, ale tiež i kultúrnej a historickej krajiny sú teda legislatívne definované, konkretizované a zaručené. I zachované pamiatky historického osídlenia, ktoré môžu dotvárať hodnotu CHKO, boli v § 30 tohto zákona jasne vymedzené. Zákon v § 3 definoval i *významné krajinné prvky* (VKP), kde patria lesy, rašeliniská, rybníky, jazerá, vodné toky, údolne nivy, ale aj mokrade, remízky, stepné trávniky, trvalé trávne plochy, náleziská nerastov a skamenelín, prirodzené i umelé skalné útvary atď., ale i cenné plochy porastov sídelných útvarov vrátane historických záhrad.

Prírodné parky si zaslúžia zvláštnu pozornosť a to z toho dôvodu, že pomerne veľké časti kultúrnych krajín sú zaradené do tejto kategórie. (Kupka, 2010). Prírodné parky vznikali a vznikajú už od polovice 70. rokov 20. storočia a predstavovali akýsi medzistupeň medzi chránenou a nechránenou krajinou, ktoré do určitej miery obmedzovali negatívne vplyvy plynúce z využívania rekreačnej krajiny. Najväčší počet prírodných parkov bol vyhlásený

v 90. rokoch, zatiaľ čo v 21. storočí pribudlo prírodných parkov len veľmi málo. Na základe legislatívnej zmeny sa predchádzajúci dôraz využívania prírodných parkov k rekreácii preniesol na ochranu krajinného rázu vrátane jeho kultúrnej a historickej zložky. Z tohto hľadiska má preto táto kategória ochrany hodnôt územia veľmi blízko ku krajinným pamiatkovým zónam i k chráneným krajinným oblastiam (Kubová, 2011).

3.6.3 Ochrana kultúrnej krajiny

Národný pamiatkový ústav informuje o hodnotách, ktoré zasluhujú ochranu a pamiatkovú starostlivosť. Môžu sem patriť cenné stavby, ale aj celé územia miest a dedín, historické centrá sídiel eventuálne niektoré štvrte, typické svojským vývojom alebo špecifickou architektúrou, avšak i ucelené časti krajiny môžu dokladať vzácnu výpoveď časov minulých. Prostredníctvom legislatívy sa kultúrna krajina chráni rôznymi nástrojmi. Chránením pamiatkovým územím môže byť svojbytná krajina, či už komponovaná, typická s množstvom architektonických stavieb, alebo i krajina na ktorej zub času nechal svoje odtlačky napríklad vo forme obhospodarovanej krajiny. Miesta významných bitiek a udalostí spadajú tiež pod ochranu. V Českej republike je v súčasnosti cez šesťsto plošne chránených urbanistických celkov. Konkrétne 39 mestských pamiatkových rezervácií a 255 mestských pamiatkových zón, 61 vidieckych pamiatkových rezervácií a 215 vidieckych pamiatkových zón. K nim patrí aj špecifická pamiatková rezervácia v Josefovskom údolí u Olomučan, lázeňská krajina vo Františkových láznach a Chebu, lázeňská krajina v Mariánskych láznach, 25 krajinných pamiatkových zón a 8 archeologických rezervácií. Tento spôsob ochrany je unikátny v súvislosti s európskymi pomermi. Pamiatkari sa snažia, aby sa dochoval celkový obraz týchto území, mierka ich zástavby ale i ich historický ráz. V krajine sú okrem kultúrnych pamiatok a iných architektonicky cenných a historicky významných stavieb chránené i ostatné časti krajiny ako sú rybníky, aleje, dôkaz hospodárenia a množstvo drobných profánnych a sakrálnych pamiatok, ktoré spoluvytvárajú harmonické prostredie. Pre jednoduchšie pochopenie ochrany územia pamiatkový zákon člení rezervácie a zóny na mestské, vidiecke, krajinné, archeologické, technické atď., avšak z právneho hľadiska rozpoznáva len pamiatkové rezervácie a pamiatkové zóny (©NPÚ, 2018).

Okrem zákona č. 20/1987 Zb., o štátnej pamiatkovej starostlivosti a zákona č. 114/1992 Zb., o ochrane prírody a krajiny sa aspoň vo všeobecnej relácii venuje krajinným hodnotám **zákon č. 183/2006 Zb., o územnom plánovaní a stavebnom rade (stavebný**

zákon), platný od roku 2007, a to najmä vo svojej časti venovanej územnému plánovaniu. V § 18 sa píše o tom, aký je dôležitý dôraz na ochranu zastaviteľných území. Pamiatková starostlivosť je potom v procese územného plánovania a rozhodovania v zmysle stavebného zákona zapojená priamo, ale i formou poskytovania vybraných tzv. sledovaných javov územne analytických podkladov (ÚAP, 2015) (Kuča et al., 2015).

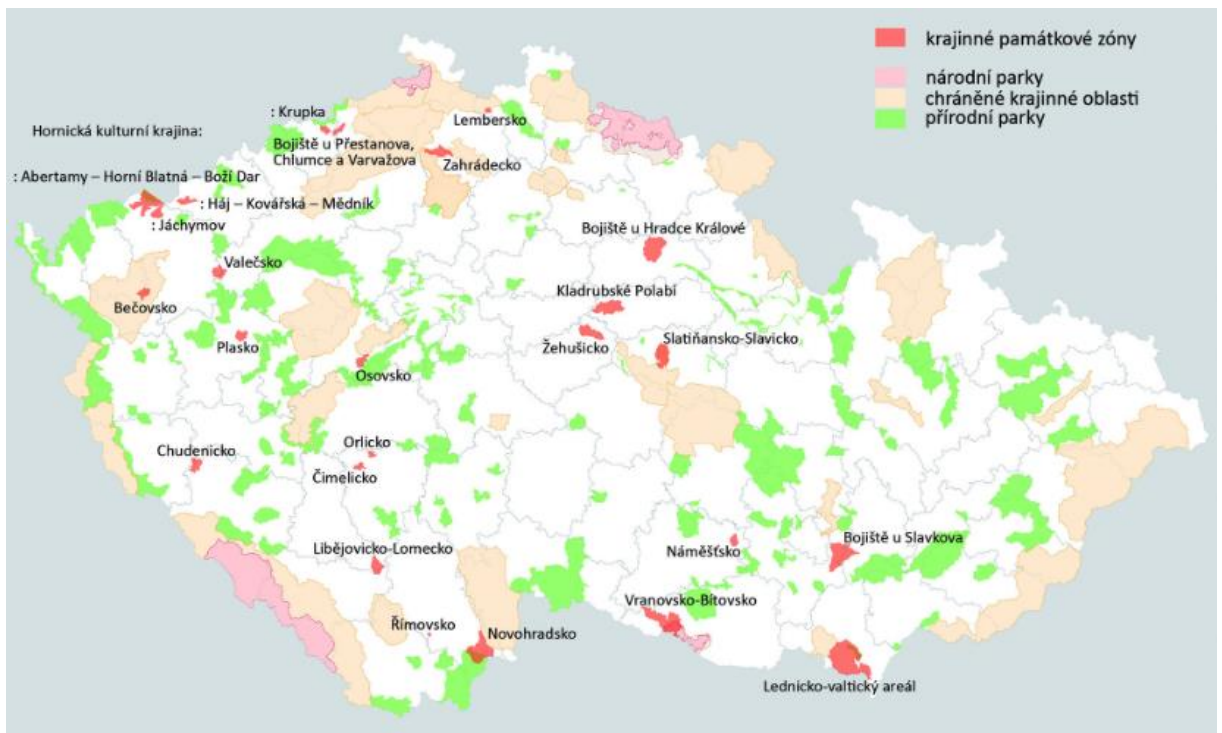
3.6.4 Ochrana kultúrnej krajiny prostredníctvom KPZ

Kultúrna krajina predstavuje nedeliteľnú súčasť kultúrnej identity, národného bohatstva a svojbytnú zložku prírodného a kultúrneho dedičstva. Harmonicky dochované kultúrne krajiny s významne zrejmyimi stopami ľudskej činnosti, pre ktoré je v obore pamiatkovej starostlivosti obsahovo najbližší pojem historické kultúrne krajiny, vyžadujú zodpovednú a systematickú starostlivosť. Táto starostlivosť musí byť založená na prehĺbenom poznávaní a vysvetľovaní ich hodnôt najrôznejším cieľovým skupinám. Mala by sa dotýkať hlavne území pamiatkových rezervácií a pamiatkových zón, súhrne nazývaných pamiatkové územia, ktoré podliehajú ochrane podľa pamiatkového zákona (Kučová et al, 2013).

Pamiatková zóna je podľa pamiatkového zákona územie sídelného útvaru alebo jeho časti s menším podielom kultúrnych pamiatok, historického prostredia alebo časť krajinného celku, ktorý preukazuje významné kultúrne hodnoty. Novela zákona o štátnej pamiatkovej starostlivosti stanovila, že pamiatkové zóny vyhlasuje Ministerstvo kultúry ČR po prorokovaní s príslušným krajským úradom. Vo vyhlásení územia pamiatkovou zónou sa definuje, čo je na danom území predmetom ochrany, stanovujú sa tiež podmienky užívania, vymedzujú sa jej hranice a popisujú sa prínosy a dopady plynúce z pamiatkovej ochrany ((Petřík et al., 2017).

Pamiatkové zóny sa delia na mestské, vidiecke a krajinné. V oblasti ochrany kultúrnej krajiny sa hlavne jedná o kategórie krajinných pamiatkových zón. Prvé krajinné pamiatkové zóny boli vyhlásené už pred viac ako dvadsiatimi rokmi a v súčasnosti sa ich v Českej republike rozprestiera celkom 25 (obr. č. 1), pričom vyhlásenia ďalších sú vo fáze prípravy. Krajinné pamiatkové zóny môžu byť vyhlasované ako v intenzívne obhospodarovaných oblastiach, tak aj na územiach podliehajúcich ochrane prírody. V budúcnosti je žiaduce rozšíriť pamiatkovú ochranu kultúrnej krajiny na ďalšie územia a posilniť správne a ekonomické nástroje k ochrane kultúrnej – historických hodnôt krajiny. V rámci plánovacích nástrojov sa v prvom rade jedná o spoluprácu a koordináciu územného plánovania, pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody. (Petřík et al., 2017).

Jedná sa o územia chránená obzvlášť pre cenné kultúrne hodnoty krajiny, z toho vyplýva že nemusia mať nevyhnutne unikátnu prírodnú či ekologickú kvalitu, i keď väčšinou sa tu ochrana prírody a kultúry dopĺňa a prepletá. Komponovaná krajina so svojimi harmonickými prvkami, v ktorých sa znateľne uplatňuje vegetačná zložka, má svoje kultúrne historické jadro a často i pozoruhodný určitý príbeh, či už sú to architektonicky komponované krajiny s alejami a cestami a súvisiacimi stavbami (Novohradsko, Chudenicko, Lednicko-valtický areál) kultúrna krajina rozprestierajúca sa okolo vidieku, svedčiaca o rozvoji poľnohospodárskeho využívania krajiny vrátane rybníčných sústav (Zahrádecko), významné pútnické miesta (Římovsko, Libějovicko-lomecko), krajiny memoriálne, ktoré pripomínajú významné bitky (bojiško U Hradce Králové, bojiško u Slavkova alebo Chlumce) či oblasti s banskou činnosťou (Jáchymov, Krupka) (© NPÚ, 2018).

Obr. č. 1: Mapa vyhlásených krajinných pamiatkových zón v Českej republike

Zdroj: www.casopis.ochranaprirody.cz

Tab. č. 1: Zoznam Krajinných pamiatkových zón v Českej republike (Zdroj:© NPÚ, 2018).

názov	rok	okres
Bečovsko	2014	Karlovy Vary
Bojisko u Hradce Králové	1996	Hradec Králové
Bojisko u Přestanova, Chlumce a Varvažova	1996	Ústí nad Labem
Bojisko bitvy u Slavkova	1992	Výškov
Čimelicko-Rakovicko	2002	Písek
Hornická kulturná krajina Abertamy - Horní Blatná - Boží Dar	2014	Karlovy Vary
Hornická kulturná krajina Háj - Kovářská - Mědník	2014	Chomutov
Hornická kulturná krajina Jáchymov	2014	Karlovy Vary
Hornická kulturná krajina Krupka	2014	Teplice
Chudenicko	1996	Klatovy
Kladrubské Polabí	2015	Pardubice
Lednicko - Valtický areál	1992	Břeclav
Lembersko	1996	Liberec
Libějovicko-Lomecko	1996	Strakonice
Náměšťsko	1996	Třebíč
Novohradsko	1996	Čes.Budějovice
Orlicko	1996	Písek
Osovsko	1996	Beroun
Plasko	1996	Plzeň-sever
Římovsko	1996	Čes.Budějovice
Slatiňansko-Slavicko	1996	Chudrim
Valečsko	1996	Karlovy Vary

Vranovsko-Bítovsko	2002	Znojmo
Zahrádecko	1996	Česká Lípa
Žehušicko	1996	Kutná Hora

4 Metodika

Primárnou úlohou bolo zaobstarat' si a preštudovať čo najväčšie množstvo dostupnej regionálnej literatúry a následne sa tak bližšie oboznámiť s riešeným územím. Snahou bolo rovnako si zabezpečiť historické fotografie a pohľadnice. Terénny prieskum prebiehal od jesene v roku 2017 do jari 2018., kedy bola preskúmaná daná lokalita sa zámerom zadováženia fotodokumentácie (viz. príloha č. 1). Pozornosť bola venovaná najmä architektonicky cenným a hodnotným objektom a súborom, ale i krajinným prvkom a krajinným pohľadom. Bolo prešetrené i blízke okolie záujmového územia, kde boli hľadané výškové stanovištia, odkiaľ by bolo možné zdokumentovať ucelený pohľad na riešené územie. Behom terénnych prací bolo vypozerované, že tvrdza v Královicích tvorí významnú pohľadovú dominantu zo širokého okolia. Pre koncept hodnotenia zmien krajinného pokrývky boli vybrané mapy Müllerovo mapovania z roku 1720, mapy I. vojenského mapovania, mapy II. vojenského mapovania, mapy III. vojenského mapovania a Stabilný kataster z roku 1840, ktoré prispeli k detailnému prehľadu a informáciám o krajinej pokrývke a sídelnej štruktúre z prvej polovice 19. storočia. Mapy stabilného katastra respektíve Tereziánsky kataster (berná rula) sú vďaka svojím detailom najhodnotnejším materiálom pre sledovanie podrobných krajinných štruktúr. Prehľad súčasného stavu krajiny poskytli aktuálne ortofotomapy, ktoré zásluhou vyobrazenia skutočného a negeneralizovaného obrazu krajiny predstavujú najobsiahlejší a najpresnejší prameň o jej reálnej pokrývke (land cover) a využití (land use) (Lipský, 2000). Spracovanie mapových podkladov výsledná tvorba mapových outputov boli vyhotovené v prostredí ArcGIS verzie 10.1. patriace spoločnosti ESRI. Na získanie súčasného stavu obrazu krajinej pokrývky boli využité mapové podklady prostredníctvom rôznych

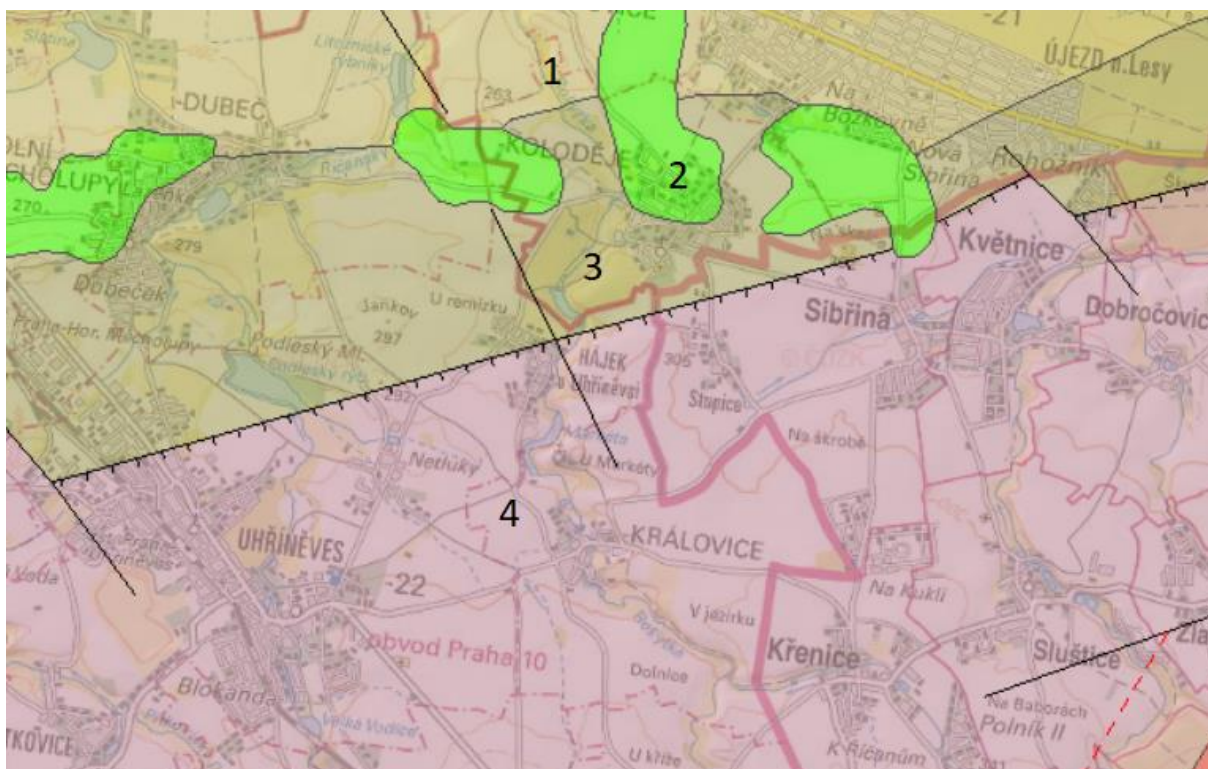
mapových služieb. Konkrétne boli aplikované mapové služby Českého úradu zememeračského a katastrálneho, ktorý poskytuje aktuálne ortofotomapy Českej republiky cez Server WMS. Ortofotomapy boli nahraté v marci roku 2018. Snímky cisárskych povinných odtlačkov máp stabilného katastra boli zadováženého prostredníctvom webových stránok www.archivnimapy.cuzk.cz, ktoré zaobstaráva Český úrad zememeračský a katastrálny.

5 Charakteristika záujmového územia

Táto kapitola približuje záujmové územie Královice – Koloděje (Hájek) najmä z hľadiska prírodných podmienok. Okrem vymedzenia záujmového územia sú to charakterizované geomorfologické, geologické, pedologické, klimatické, hydrologické a biogeografické pomery daného územia.

5.1 Geologické pomery

Na území mestských častí Koloděje, Královice a Hájek sa nachádzajú štyri rôzne skupiny hornín rozličného veku, avšak všetky spadajú pod Český masív. V severnej časti Koloděje sa vyskytujú bridlice, prachovce, pieskovce, vložky bazaltov, vytvárajúce sa v strednom a vrchnom Ordoviku (na mape č. 1). Do druhej skupiny hornín patria ílovce, pieskovce, prachovce a zlepenec, ktoré spadajú do perucko-korycanského súvrstvia a vznikali v období Mezozoika Českého masívu (prevažne marinného) konkrétne vo vrchnej kriede (na mape č. 2). Zároveň sa na území Koloděje v prevažujúcej väčšine vyskytujú bridlice, prachovce, pieskovce, kremence, silicity, bazalty, tufy, ktorých pôvod je v Paleozoiku Českého masívu, konkrétne v spodnom až strednom Ordoviku (na mape č. 3). Tieto horniny sa tiež rozprestierajú i v severnej časti územia Hájek, ale prevažnú väčšinu územia Hájek zaujímajú horniny ako bridlice, droby, podradené zlepenec anchymetamorfované, spadajúce do štechovickej skupiny, vznikajúce v Neoproterozoiku. A tieto horniny ležia i na území Královic (na mape č. 4).

Obr. č. 2: Výrez z geologickej mapy Českej republiky na území Kolodějí, Královic a Hájk.
Zdroj: www.geoportal.gov.cz

5.2 Geomorfologické pomery

Celé riešené územie geomorfologicky spadá do Poberounské subrovincie Českej vysočiny. Pri podrobnejšom členení sa územie nachádza v geomorfologickom celku Pražská kotlina Brdskej podsústavy. Prevažná časť navrhovanej KPZ Kralovice – Koloděje, konkrétne Koloděje a Hájk náležia ku geomorfologickému okrsku Úvalská plošina v podcelku Říčanská plošina. Do južnej časti územia, presnejšie do Královic zasahuje geomorfologický okrsk Uhřetěveská plošina

Tab. č. 2: Geomorfologické členenie na území Královic, Kolodějí a Hájk

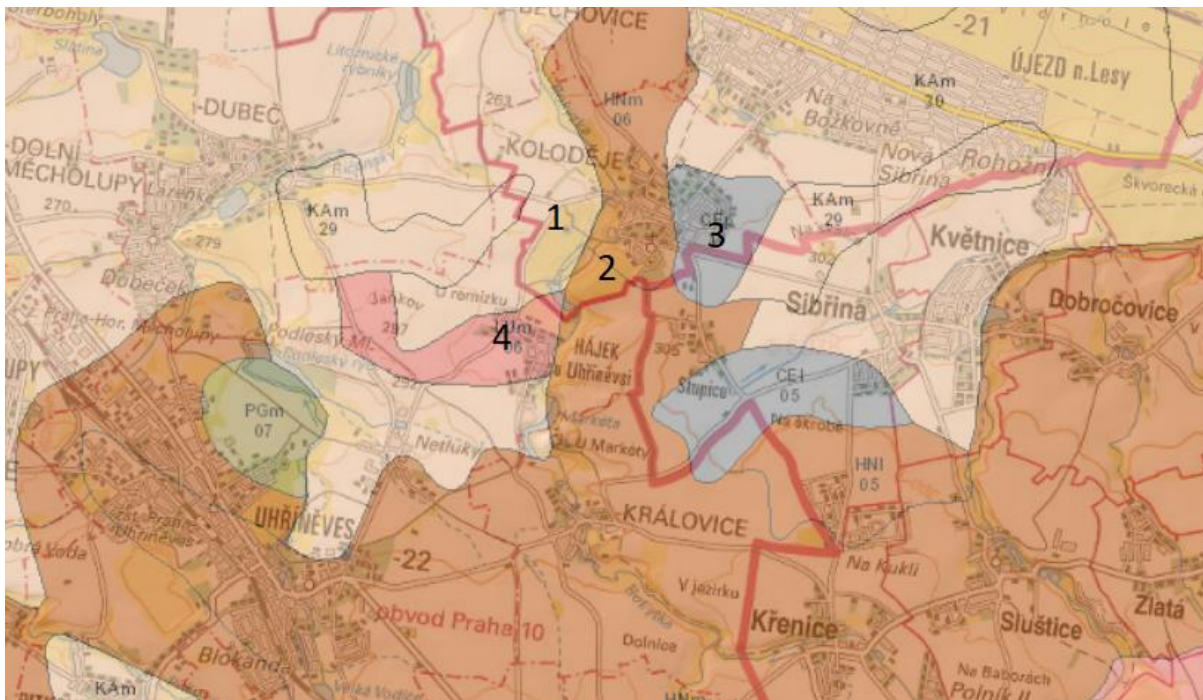
Jednotka	Názov
system	Hercynský systém
subsystem	Hercynske pohorie
provincie	Česká vysočina
subprovincie	Poberounská subprovincie
oblast'	Brdská podsústava
celok	Pražská plošina

podcelok	Říčanská plošina
okrsok	Úvalská plošina, Uhříněveská plošina

Geomorfologický podcelok **Říčanská plošina** zaujíma južnú a východnú časť Pražskej plošiny o rozlohe 572 km². Stredná výška povrchu je 295,2 m.n.m., stredný sklon 2° 53 stupňov, najvyšší bod je Hradinovský kopec (410 metrov) západne od Černošíc. S Kladenskou tabuľou sa Říčanská plošina stretáva v línii Drahelčice-Rudná-Chrást'any-Motol na úpätí ľavého svahu Motolského potoka a na upätí ľavého svahu Vltavy medzi Smíchovom a Podbabou a severne na okraji Pražskej kotliny medzi Trojou a Hloubětínom. Reliéf Říčanskej plošiny predstavuje z veľkej časti odkryté podložie zvrchnokriedových súvrství, a teda staropaleozoické a proterozoické horniny. Zarovnaný povrch z tret'ohôr leží na juhozápade vo výškach 350-400 m. n. m., zatiaľ čo na juhu a východe vo výškach 300-350 m. n. m.. **Úvalská plošina** v strednej a severovýchodnej časti Říčanskej plošiny sa vyznačuje stredne rozčleneným pahorkatinným erozne denudačným povrchom na staropaleozoických horninách s denudačnými pozostatkami svrchnokriedových sedimentov s maximálnymi výškami mierne nad vrstevnicami 300 metrov. Reliéf miestami spestrujú suky pri Rokytke. **Uhříněveská plošina** tvorí pruh územia pri južnej hranici Říčanskej plošiny pri styku so Stredočeskou pahorkatinou, a to medzi údolím Sázavy a západným okolím Českého Brodu. Je to plochá pahorkatina na proterozoických drobách a bridliciach, so slabou rozčleneným reliéfom pomerne rozsiahlych zarovnaných povrchoch, premodelovaného predkriedového podložia (Kovanda et al. 2001).

5.3 Pôdne pomery

Na záujmovom území sa rozprestierajú 4 skupiny pôdnych typov: 1. kambizeme 2. hnedozeme 3. černozeme a 4. luvizoly. Na území Kolodějí sa rozprestierajú tri pôdne typy, za prvé kambizeme modálne, patriace do kambisolov (na mape č. 1). Ďalej hnedozeme modálne patriace do skupiny luvisolov, tiahnuce sa stredom riešeného územia Koloděj (na mape č. 2) a černozeme pelické patriace do černosolov (na mape č. 3). V Hájku sa nachádzajú tiež tri pôdne typy, kambizeme, hnedozeme a luvizeme modálne (na mape č. 4), rozprestierajúce sa vo východnej časti Hájku, patriace do skupiny luvisolov. Do severnej časti Královic zasahujú na malom území kambizeme modálne, na väčšine územia sa nachádzajú však hnedozeme modálne a na východe územia zasahujú černozeme pelické.

Obr. č. 3: výrez z pôdnej mapy Českej republiky na území Koloděje, Královic a Hájk.

Zdroj: www.geoportal.gov.cz

Pražská kotlina sa predovšetkým vyznačuje absenciou eolických sedimentov, zatiaľ čo na sprašových a im príbuzných materiáloch tu prevládajú hnedozeme a na niektorých územiach sa významnejšie uplatňujú černozeme (Kovanda et al. 2001). Pelické černozeme a hnedozeme sa vyvinuly na ílovitých bridliciach paleozoika (Culek et al. 1996). Pozoruhodným fenoménom černozemí je ich hydromorfny charakter. Neobvykle bohatá je škála hnedých pôd, od ľahkých pôd na pieskovcoch cez stredne ťažké pôdy, vytvorené na zvetralinách drob, niektorých bridlíc a opúk, až po ťažké pôdy z bridlíc poprípade silnejšie zvetraných opúk (Kovanda et al. 2001). Na pieskovcoch a štrkopieskovcoch sa vyvinuli chudobné kambizeme, ktoré sú v Českej republike najrozšírenejším pôdnym typom vôbec. (Culek et al. 1996) Luvisoly, ako pôdy hydromorfne sa najčastejšie vyskytujú pri vodných tokoch a na našom riešenom území sa viažu na sedimenty – alúvia a s nimi spojené splachové uloženiny. Najčastejšie sa jedná sa o nivné pôdy. Medzi najhodnotnejšie zeme patria černozeme a hnedozeme, k nim sa potom priradujú i nivné pôdy (Kovanda, 2001) a z toho vyplýva že riešené územie je z pôdneho hľadiska veľmi dobre situované.

5.4 Klimatické pomery

Zájmové územie podľa Quitta (1971) spadá do klimatickej oblasti T2 mierneho pásma. Vyznačuje sa výrazným striedaním štyroch ročných období ležiacim na prechode medzi oceánskym a pevninským podnebí. Zrážkovo a teplotou riešené územia spadá do oblasti suchej a veľmi suchej. Charakterizuje ho dlhé, teplé a suché leto, veľmi krátke až prechodné obdobie s teplým až mierne teplým jarom a jeseňou. Zima býva zväčša krátka, mierne teplá, suchá až veľmi suchá s krátkym trvaním snehovej pokrývky. Najteplejší mesiac je jún s priemerným denným minimom 14 °C a priemerným denným maximom 25°C. Priemerné júnové zrážky sú 69 mm. Najstudenší mesiac je január s priemerným denným minimom – 2°C a s priemerným denným maximom 5°C, zatiaľ čo priemer zrážok tohto mesiaca je 34 mm.

5.5 Hydrologické pomery

Cez riešené územie preteká vodný tok Rokytká, (viz príloha č. 49) ktorý je pravým prítokom Vltavy. Slovo „rokyta“, ktoré dalo jej menu základ, pochádza zo staroslovanského pomenovania vrby, ktorými je potok lemovaný dodnes. Od roku 1990 je údolie Rokytky čiastočne vyhlásené za chránené územie s názvom „Prírodný park Rokytká“, pričom Královice a Hájek sú súčasťou tohto prírodného parku. Rokytká, pramení juhovýchodne od Říčán v priestore Říčanského lesa medzi obcami Tehov a Tehovec v nadmorskej výške 453 m. (Macourková, 2013). Priemerný prietok potoka Rokytky je 0,39 m³/s. Hydrologické poradie toku je 1-12-01-034. Pramene Rokytky sú 2 a po niekoľkých sto metroch sa zlievajú, a tým sa stávajú počiatkom najdlhšieho potoka Prahy, ktorý má dĺžku 31,5 km na území Prahy z celkovej dĺžky 37 km, pričom v oblasti Hájek, Královice a Koloděje tečie Rokytká v úseku medzi 21,1 a 25,5 km a ústi do Vltavy v mestkej časti Praha – Libeň vo výške 185 m. n. m.. Údržba toku je pod správou Lesy hl. m. Prahy a financovanie správy toku má na starosti Odbor ochrany prostredia hl. m Prahy. V Rokytky sa na niektorých miestach dokonca vyskytuje i chránená Čerebl'a potočná (*Phoxinus phoxinus*).

Na druhú stranu Magistrát hl. mesta informuje, že kvalitu vody Rokytky v profile 13/2 (pred sútokom s Říčanským potokom) z obdobia 2014-2015 je možné súhrne zhodnotiť ako znečistenú III. triedy s malou krajínotvornou hodnotou. Ďalej oboznamuje, že s ohľadom na krátky časový vývoj je veľmi znepokojivé že, od roku 2010 dochádza k náraste živín

a organických látok. Predpokladá sa, že toto znečistenie spôsobuje hlavne nárast prítokov komunálnych odpadných vôd z trativodov starej zástavby z Kolodějí, Hájku, Královic, Křenic a Nedvězí.

Rokytká medzi Královicami a Hájkom vytvára rybník Markéta (viz príloha č. 40) a následne preteká Kolodějskou oborou cez rybník v Obore. Rybník Markéta je 7 hektárov veľká nádrž. Dno má piesčité. V rokoch 1960-1967 bola na západnej strane strany od obce Hájek postavená na Rokytkke vodná priehrada – Markéta, ako zásobáreň vody na zavlažovanie nákladov Výskumného ústavu živočíšnej výroby v Uhříněvesi. Priehrada je podlhovastá smerom k hrádzi sa rozširuje. Hrádza priehrady síce zadržiava vodu, ale i tak Rokytká pravidelne zaplavuje príľahlé lúky. Dnes je priehrada čiastočne využívaná i k rekreácií a rybárčeniu. V rybníku sa vyskytujú ryby ako napríklad kapry, amury, pleskáče, plotice, karasy, šťuky, sumce, zubáče i ostrieže.

5.6 Biogeografické pomery

Riešené územie spadá do Českosbrodského bioregiónu v súlade s biogeografickým členením Českej Republiky, ktoré vypracoval Skalický et al. (1988). Bioregión sa z časti rozprestiera v termofytiku a z časti mezofytiku. Zaujíma väčšinovú časť fyto geografického okresu 10. Pražská plošina a v mezofytiku časť fyto geografického okresu 64. Říčanská plošina. Říčanská plošina sa fyto geografický ďalej delí na fyto geografický podokres 64b. Průhonická plošina a na fyto geografický podokres 64c. Černokostelecký perm. Značnú časť biogeografického regiónu zaberá i fyto geografický okres 65. tzv. Kutnohorská pahorkatina, avšak bez východného a juhozápadného okraja.

Vegetačne stupne Skalický rozdeľuje na kolinné s suprakolinné. Možnú prirodzenú vegetáciu tvorili hlavne háje zväzu *Carpinion*, a to predovšetkým *Melampyro nemorosi-Carpinetum*, ďalej na ťažších podmáčaných pôdach i *Tilio-Betuletum*. Okrajovo sem spadajú i acidofilné duby i menej náročné typy teplomilných dúbav. Čiastočne sa tu vyskytuje i buk, pričom skutočné bučiny absentujú. Pozdĺž vodných tokov boli luhy, reprezentované najskôr asociáciami *Pruno-Fraxinetum*, *Stellario-Alnetum glutinosae* a *Carici remotae-Fraxinetum*. Močiarne olšiny ako *Carici elongatae-Alnetum* a *Carici acutiformis-Alnetum* boli podľa všetkého ojedinelé. Na otvorených miestach skaliek bolo pravdepodobne maloplošné prirodzené bezlesie.

Prirodzená náhradná vegetácia je najmä zastúpená travinobylinnými porastmi. Na vlhkých stanovištiach sú to sú to lúky, patriace vegetácií zväzu *Calthion* i *Molinion*, zriedka snád' i *Caricion davallinae* a zrejme aj *Caricion fuscae*, na ktoré naväzovali najskôr i fragmenty *Violion caninae*. Na suchých stanovištiach sa vyskytujú subtermofilné trávniky zväzu *Koelerio-Phleion phleodis* a snád' i *Cirsio-Brachypodium pinnati*, ktoré na niektorých miestach prechádzajú do vegetácie *Festucion valesiaca*. Vzácné lemy prislúchajú zväzu *Trifolion medii* a kroviny zas zväzu *Prunion spinosae*.

Flóra bioregiónu sa vyznačuje zastúpením hercynskej hájovej kveteny. Miestne medzné prvky nie sú veľmi výrazné, vyskytujú sa tu niektoré termofilnejšie druhy ťažších pôd. Hájovú flóru zastupuje napríklad veternica iskerníková (*Anemonoides ranunculoides*), kosienka farbiarska (*Serratula tinctoria*), nátržník biely (*Potentilla alba*), ostrica tŕňomilná (*Carex umbrosa*), praslička najväčšia (*Equisetum tinctoria*), ale i klinček pravý (*Dianthus superbus*). Medzi termofilnými druhmi sú vzácnejšie typy ako napríklad jagavka ľaliovitá (*Anthericum liliago*), početný je i krivec český (*Gagea bohemica*), poniklec lúčny (*Pulsatilla pratensis*), oman nemecký (*Inula germanica*), kostrava valeská (*Festuca valesiaca*), zlatovlások obyčajný (*Crinitina linosyris*) a kavyľ Ivanov (*Stipa joannis*). Výskyt mezofilných druhov je ojedinelý medzi ktoré patria subatlantské druhy ako napríklad arnika horská (*Arnica montana*), hladomor nízky (*Scorzonera humilli*) ale aj druhy boreokontinentálne. spočíva kontroverzia.

Fauna hercynského pôvodu je silno chudobná, prebývajú tu druhy ako napríklad kúdeľníčka lúčna, slimák tiahly a rôzne druhy kobyliek. Medzi významné druhy tohto bioregiónu sú jež západný (*Erinaceus europaeus*), brehuľa hnedá (*Riparia riparia*), havran poľný (*Corvus frugilegus*), skokan štíhly (*Rana dalmatina*), ropucha krátkonohá (*Bufo calamita*), slimák stepný (*Helicella obvia*) ojedinele i mlok škvrnitý (*Salamandra salamandra*) (Culek,1996).

5.6.1 Koloděje

Koloděje sú katastrálnym územím Prahy, avšak jadro Koloděj má pôvodný vidiecky charakter. Koloděje spadajú pod mestský obvod Praha 9 a pod správny obvod Praha 21. Počiatky Koloděj sú späté so vznikom novej cesty z Prahy na východ po opevnenie starého mesta pražského po roku 1230. Koloděje boli K hlavnému mestu pripojené v roku 1974. Katastrálna výmera Koloděj činí 3,75 km². a susedí s mestskými časťami Prahy ako sú Újezd

nad Lesy, Běchovice, Dubeč, Hájek, Úhříněves as obcami Sibiřina a Stupice (Broncová, 1997).

5.6.1.1 História obce

O Pravekom osídlení svedčia pozostatky sídliska z mladšej doby železnej a doby rímskej, zistené na nevýraznom pahorku v poliach severozápadne od obce. Najstaršia písomná zmienka o Kolodějích pochádza z roku 1346, kedy je spomenutá i tvrdza. Predtým to rokom boli ich prvými známymi majiteľmi členovia prednej pražskej patricijskej rodiny František a po ňom Meinlin Rokycanský. V druhej polovici 14. storočia sa Koloděje dostali do rúk Karla IV., ktorý ich v roku 1359 daroval svojmu bratovi Janovi Jindřichovi. S veľkou pravdepodobnosťou v tejto dobe došlo k opätovnej výstavbe miestneho sídla, snáď hrádku, ktorého súčasťou bola i vysoká vež. Koncom 14. storočia získal obec Martin Rotlev a jeho rod vlastnil Koloděje i v 15. storočí. V roku 1518 sa Koloděje dostali do rúk mincmistra Viléma Kostky z Postupic, pričom v tom istom roku ich predal Václavovi Mandelíkovi z Chrástu. V tejto dobe sa už Kolodějská tvrdza pomenováva ako zámok, z čoho plynie predpoklad stavebných úprav starej tvrdze alebo až dokonca jej väčšiu prestavbu. Behom 16. storočia sa vlastníci obce opäť viackrát zmenili a v roku 1585 bola obec dokonca rozdelená medzi dvoch dedičov, Jana a Bohuslava Rouse z Vražkova. Každý z nich mal určenú polovicu dediny a zámku, pričom spoločný zostal len príjazdový most, vež a studňa v dvore. V dôsledku značného zadlženia oboch bratov prešli Koloděje na ich veriteľa. V roku 1589 sa jediným majiteľom stal Václav Chomutov z Harrasova a od neho dedinu so zámkom hneď kúpil Jaroslav Smiřický zo Smiřic. Noví vlastníci Koloděje pripojili ku kosteleckému panstvu a následne k uhříněveskému smiřickému panstvu (Holec, 1996).

Po bitke na bielej hore boli Koloděje spolu s ostatnými statkami skonfiškované a v roku 1623 ich knieža Karol z Liechtensteina kúpil a pripojil k jeho alodiálne uhříněveskému panstvu. Berná rula poukazuje na značné zničenie Kolodějí behom tridsaťročnej vojny. Takže v roku 1654 je okrem spustošeného zámku zmienený dvor, pivovar a mlyn, pričom tri sedliacke a štyri chalupárske usadlosti zostali pusté. Časom však boli tieto rozbúrané domy opäť postavené. V roku 1804 tunajší pán zriadil lokáliu a z nej sa v roku 1859 stala farnosť. Sommer zmieňuje budovu lokálie u kostola, školu, lovecký zámoček so zvernicou, majerhof s ovčiarnou, mlynom a hostincom. V roku 1850 došlo k spojeniu Blatova, Újezdu nad Lesy a Koloděj pod politickú obec Koloděje. V druhej polovici 19.

storočia Koloděje hajtmanstvom prináležali k Českému Brodu, zastupiteľstvom a okresom k Řičanům. Fara u kostola Povýšenia spadala pod vikariát Mnichovice a dedinky ako Běchovice, Blatov, Stupnice a Újezd prináležali k tejto farnosti. Ložisko železnej rudy je spomenuté koncom 19. storočia. V roku 1974 boli Koloděje pripojené k Prahe (Vlček, 2012).

5.6.1.2 Demograficko-urbanistický vývoj

V roku 1654 tu prebývali dvaja sedliaci a dvaja chalupári, s tromi sedliackymi a štyrmi chalupárskymi usadlosťami. Podľa tereziánskeho katastra v 18. storočí žilo v Koloději 12 hospodárov. Shaller zmienuje 30 popisných čísiel v alodiálnom panstve Uhřiněves, pričom rast obyvateľstva naďalej pokračoval. V roku 1843 žilo v obci 402 obyvateľov vrátane izraelitskej rodiny a celkový počet domov činil 49. V roku 1869 je zaznamenaných 56 domov a 495 obyvateľov, v roku 1890 žilo v obci už len 487 obyvateľov, traja z nich boli nemeckej národnosti a celkový počet domov sa rozrástol o 10 domov. Po 1. svetovej vojne v Kolodějích bolo narátaných 79 domov so 485 obyvateľmi. K veľkým zmenám došlo v medzivojnovom období, kedy sa obyvateľstvo a počet domov takmer zdvojnásobili. V roku 1930 sa počet domov rozrástol na 139 a počet obyvateľov vzrástol na 730. Po 2. svetovej vojne, konkrétne v roku 1950 sa znížil počet obyvateľov na 651, ale počet domov vzrástol na 172. V roku 1970 pri sčítaní obyvateľstva sa zistilo, že v Kolodějích žije 711 ľudí v celkom 173 trvalo obývaných domoch. V roku 1991 v Kolodějích bolo spočítaných 206 domov a 628 osôb, pričom v ďalšej dekáde nasledovalo opätovné zdvojnásobenie týchto počtov. K roku 2006 je zaznamenaných 1225 osôb a k 1.1. 2018 činí celkový počet obyvateľov 140 (© ČSÚ, 2018).

5.6.1.3 Urbanistická štruktúra

Obr. č. 4: Koloděje – Müllerové mapovanie
(zdroj: <http://archivnimapy.cuzk.cz/>)

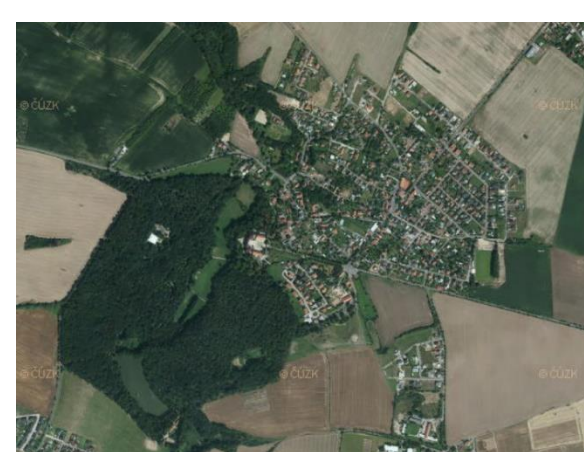
Obr. č. 5: Koloděje: I. vojenské mapovanie
(zdroj: <http://archivnimapy.cuzk.cz/>)

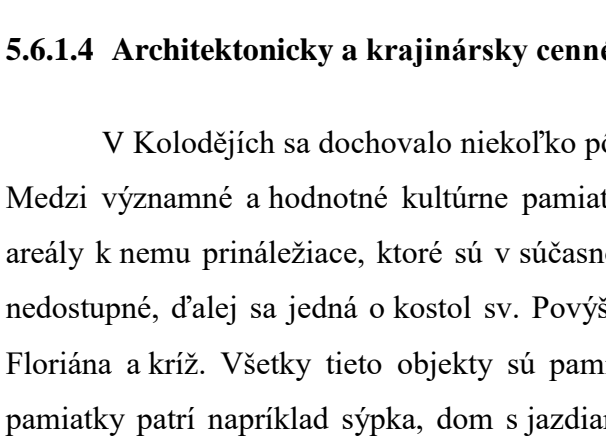
Obr. č. 6: Koloděje - II. vojenské mapovanie
(zdroj: <http://archivnimapy.cuzk.cz/>)

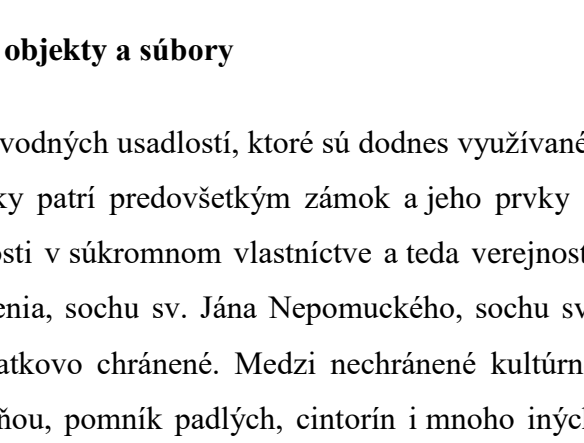
Obr. č. 7: Koloděje - III. vojenské mapovanie
(zdroj: <http://archivnimapy.cuzk.cz/>)

Obr. č. 8: Koloděje - Stabilný kataster (stav v roku 1840)
(zdroj: <http://archivnimapy.cuzk.cz/>)

Obr. č. 9: koloděje – Ortofotomapa (súčasný stav)
(zdroj: <http://geoportal.cuzk.cz/>)

5.6.1.4 Architektonicky a krajinársky cenné objekty a súbory

V Kolodějích sa dochovalo niekoľko pôvodných usadlostí, ktoré sú dodnes využívané. Medzi významné a hodnotné kultúrne pamiatky patrí predovšetkým zámok a jeho prvky a areály k nemu prináležiace, ktoré sú v súčasnosti v súkromnom vlastníctve a teda verejnosti nedostupné, ďalej sa jedná o kostol sv. Povýšenia, sochu sv. Jána Nepomuckého, sochu sv. Floriána a kríž. Všetky tieto objekty sú pamiatkovo chránené. Medzi nechránené kultúrne pamiatky patrí napríklad sýpka, dom s jazdiarňou, pomník padlých, cintorín i mnoho iných dochovaných usadlostí, v súčasnosti využívané k obytným a obchodným účelom.

Koloděje sa rozprestierajú na východnej periférii Prahy a okrem južnej strany, kde je situovaná zámocká obora sú obohnané intenzívne využívanými poľnohospodárskymi plochami. Do južnej časti Koloděj zasahuje Prírodný park Rokytka a jeho súčasťou je teda i zámok s oborou. Na území obce sa rozprestiera Kolodějský rybníček a dominuje im

i najstarší a najmohutnejší strom v Prahe situovaný v obore, verejnosti bohužiaľ neprístupný. V obci nie sa nenachádzajú sa okrem Prírodného parku Rokytka nenachádzajú iné pamiatkovo chránené územia.

Tab. č. 3: Zoznam nehnuteľných kultúrnych pamiatok v Královicích (NPÚ, © 2018)

Názov pamiatky	Typ pamiatky	obdobie	číslo pamiatky
zámok	zámok	zač. 18. st.	41254 / 1-1986
kostol sv. Povýšenia	kostol	zač. 19. st.	41252 / 1-1985
socha sv. Floriána	socha	1. pol. 18. st.	41250 / 1-1984
socha sv. Nepomuckého	socha	18. st.	41250 / 1-1984
kríž	kríž	2. pol. 18. st.	41246 / 1-1982

5.6.1.4.1 Zámok

Zámok (viz. príloha č. 3, 4) sa nachádza v priechelí ulice Podzámecka, takže je veľmi dobre situovaný. Zámok Lichtensteinov bol prestavaný za staršej tvrdze a následne do renesančného štýlu v rokoch 1705-1720 najskôr podľa projektu Františka Maximilián Kaňky. Drobnejšie úpravy prebiehali v polovici 18. storočia, dvorná strana bola upravená okolo roku 1805 pravdepodobne Josephom Hardtmuthom. Interiéry zámku boli modernizované po požiari, ktorý zachvátil obec v roku 1911 (Vlček, 2012).

Zámok z hľadiska architektúry a krajiny je veľmi cenným a hodnotným areálom. Predstavuje unikátny celok vidieckeho sídla rozmanitého stavebného vývoja s rozsiahlym parkom vyzdobeným hodnotnými drobnými stavbami a sochami. Park je cenený i z hľadiska dendrologickej skladby. Nachádza sa tu dokonca najstarší a najmohutnejší strom Prahy, tzv. dub Karol (© NPÚ, 2018).

Prvá písomná zmienka o pánskom sídle pochádza z roku 1346, kedy sa vedľa vsi zmieňuje i tvrdba, ktorá bola majetkom Menharta z pražského rodu Rokycanských. Jeho synovia, Václav a Meinlin, tvrdbu spolu so štepnicou lesom nazývaným obora a s dedinami Hole a Hodov predali. V roku 1356 sa spomína vlastník Mikuláš Rytíř a od neho získal tvrdbu Karel IV., aby ho daroval svojmu bratovi Janu Jindřichovi. V darovacej zmluve Karol IV. odôvodňuje svojím práním, aby jeho brat mal „*pohodlnú príležitosť tráviť čas v jeho blízkosti a aby sa zúčastňoval vládnych porád a i dvorských slávností v Prahe*“. Predpokladá sa, že tvrdba v dobe kedy bol jej majiteľom Jan Jindřich prešla prestavbou a bola rozšírená. Jeho dediči tvrdbu predali kráľovskému mincmistrovi Martinovi Rotlevovi. V rodine

Rotlevov zostali Koloděje až do roku 1436. V nasledujúcich dekádach neexistujú žiadne správy o jej osude, ale nesporne bola tvrdza značne veľká a už v roku 1518 je uvádzaná ako zámok. Z najstarších vyobrazení zámka s mohutnou vežou vyplýva, že už bol v polovici 16. storočia štvorkrídlový. Zámok v tej dobe chránil rybník či vodná priekopa s prístupovým mostom. Najvýznamnejšími vlastníkami zámku sa stali Liechtensteinoví, ktorý získali statok v roku 1623. Zásadná baroková prestavba zámku prebehla v rokoch 1705-1712. V roku 1737 bola pristavená kaplnka sv. Anny pri zámku na mieste starej kaplnky. Architekt Kaňka úplne zmenil starú renesančnú dispozíciu štvorkrídlovej zámockej budovy na typologicky celkom nový stavbu podľa francúzskeho vzoru *son de plaisance*. Vzniklo nové rozmiestnenie s preddvorím, uzavretým len mrežovými vrátkami. Zo staršej stavby bola ponechaná vysoká a štíhla vež. S barokovou výstavbou bola upravená i 60 hektárová obora, ponímaná ako lovecký zámoček. V 18. storočí došlo k opätovným úpravám ktoré zámku dodali modernejší klasicizujúci vzhľad. Vážnejšie stavbu porušili úpravy na začiatku 19. storočia, pri ktorých bola zbúraná neobvyklá vežička, ktorá dominovala záhradným priečelím a na jej mieste bol vybudovaný balkón. V tomto období bola zmenená francúzka záhrada existujúca nesporne v blízkosti zámku na anglický park. Renovovaná bola i priečelná fasáda i keď niektoré hlavné rysy si zachovali svoju pôvodnú vrcholne barokovú podobu. Topograf Sommer zmiňuje, že v roku 1806 knieža Josef Liechtstein zrušil kaplnku sv. Anny a miesto nej postavil nový kostol Povýšenia sv. kríža. Behom požiaru v roku 1911 došlo k vážnemu poškodeniu interiérov, najmä barokových maľovaných stropov, stropy po hasení boli silne premočené a v deviatich miestnostiach sa dokonca zrútili, pričom sa len čiastočne zachovala jemná štruktúra s figurálnymi výjavmi z rokov 1710-1711. V roku 1919 zámoček slúžil ako letné sídlo prezidentovi Tomášovi G. Masarykovi a potom i ďalšiemu prezidentovi Klementovi Gottwaldovi. Do nedávna dokonca slúžil i potrebám československej a následne českej vláde. Neskôr bol navrátený pôvodným dedičom, ktorí ho predali (Vlček, 2012).

Areál tvorí (1.) hlavnú budovu zámku, ktorá je trojkrídlová jednoposchodová stavba, z priekopy však tvorí dojem dvojposchodovej stavby. Krátke bočné krídla čiastočne zatvárajú dvor. Stredné krídlo má mohutný trojosový rizalit, zakončený štítom tympanonom trojuholníkového tvaru. Niektoré interiéry majú bohatú štukovú výzdobu. Ďalej je sa areál skladá z (2.) fortifikačnej priekopy, ktorá pôvodne chránila predchádzajúcu tvrdzu z východnej strany hlavnej budovy. Z priekopy vedú šikmé prístupy do dvora a k hlavnému vstupu do budovy. (3.) Južná hospodárska budova rozprestierajúca sa na dvore má valbovú strechu a v prízemí valené klenby. Sedemosové priečelie dvora je rozdelené vysokým pilastrom a v prízemí arkádou. Budova má ešte dvojjosovú prízemnú časť, ktorá na poschodí

prechádza v polygonálny rizalit. (4.) Severná hospodárska budova má podobný tvar ako južná hospodárska budova, disponuje rizalitom, prízemnou časťou a terasou otečenou k východnej strane a v priečelí má slnečné hodiny. (5.) Čestný dvor obohnaný budovou zámku zo západnej strany. (6.) Prístupová šija k zámku a dvor pri priekope je ohraničený zábradlím a múrom. Na juhu a severe ohraničujú dvor hospodárske budovy a z východnej strany je ukončený múrovou ohradou a bránou. (7.) Múrová ohrada čestného dvora spolu s bránou uzatvára na východnej strane dvor, južná a severná časť je vyššie architektonicky členená a prilieha k hospodárskym budovám. Vo východnej časti je múr členený na polia s oválovými otvormi. s mrežou. Brána má mrežové kovové vrátka. Piliere po stranách brány nesú lucemu. (8.) Bazén s fontánou situovaný v prostriedku dvora má šesťcípový hviezdicový tvar s fontánou v podobe preplietajúcich sa dvoch rýb. (9.) Socha Merkúra tiež lokalizovaná na čestnom dvore je kópiou odpočívajúceho Herma podľa Lysippa, vytvorená z bronzu. (10.) Fontána so sochou Neptúna situovaná za zámkom má v prostriedku pretiahnuté osembokové nádrže s prehnutými stranami, driek má listový dekór, pričom chrliče sú v tvare levových hláv. Socha sa týči do 1 metra, Neptún stojací na rybách zvierá trojzubec. (11.) Fontána s reliéfnym dekórom stojí južne od zámku a piesková spodná časť fontány je štvorhranná s valcovým driekom. Zo všetkých strán je fontána ozdobená arkádou a reliéfnymi vtákmi, vnútornými ratolestami, gryfmi. (©NPÚ, 2018) (12.) Socha Sibylly situovaná juhovýchodne od zámku v mierne podživotnej veľkosti vytvorená v roku 1876 neznámym rímskym sochárom z karaského mramoru je umiestnená na hranolovom sokli zo šedobieleho mramoru s tmavšou kresbou. Sybila je zobrazená ako mladá žena sediaci na sedadle s bohato riasenou drapérií u nôh. Ľavú ruku má zvesenú, pozdĺž trupu zvierá zvitok a pravú nohu má prehodenú cez ľavú. Sokel s historizujúcim tvarovaním podľa rímskeho vzoru na čelnej strane nesie „The Libyan Sibyl“. (13.) Socha Kleopatry stojaca juhozápadne od zámku bola vytvorená v Ríme v roku 1876 ako pendant k plastike Sibylly. Kleopatra je vyobrazená ako mladá žena ležérne ležiaca na nízkom sedadle s levovými labami, oblečená do bohato nariasených antikizujúcich šiat. Pravou rukou sa opiera o operadlo sedadla ľavú ruku má v lone. I socha Kleopatry tkvie na bohato profilovanom sokli s hranolovým tvarom v rohoch okosený. Na prednej strane je opäť nápis „Kleopatra“ (Tischerová a Vlček, 2012). (14.) Socha sv. Judy Tadeáše z pieskovca je v životnej veľkosti v súčasnosti s urazenou hlavou a v pravej ruke drží knihu a v ľavej kyje. Plastika bola vytvorená v roku z pieskovca. Na zadnej strane je rok 1718, pod ním rok 1938. (15.) Socha leva vyrobená opäť z pieskovca je umiestnená v parku. Na jeho nízkom sokli leží dvojchvostý lev s korunou na hlave. (16.) Dekoratívna váza I. ležiaca v parku je z pálenej hlíny približne 1,8 metra vysoká zdobená dekoratívnymi pásmi. Váza je antikizujúceho typu.

(17.) Dekoratívna váza II. opäť je zasadená v parku južne od zámku, o výške 0,9 metra stoja na hranolovom sokli. Jedná sa o kópiu barokovej vázy so stenami zdobenými ornamentom.

(18.) Park s múrmi a vstupnou bránou rozprestierajúci sa za zámkom je príhodne krajinársky, od roku 1720 bol na miestach lesa vytvorená obora. Začiatkom 19. storočia došlo k úpravám v okolí zámku a to konkrétne k úprave priekopy, valov a na novo bol koncipovaný anglický park a obora. Park je ohraničený múrovou ohradou. V parku sa rozprestierajú lesné plochy, rybník, dendrologický veľmi cenné dreviny, hodnotná drobná architektúra a sochárska výzdoba (NPÚ, 2018). Mimo vyššie uvedené sochy sa jedná napríklad o (19.) sochu ženy vstupujúcej do kúpeľa. Socha bola vyhotovená z kararského mramoru a stojí na osembokovom sokli. Skulptúra vyobrazuje polonahé dievča mierne rozkročené s ľavou rukou si pridržiac bohato nariasenú drapériu v lone. Socha bola vyhotovená v 19. storočí (Tischerová, 2012). Kolodějský zámok ako najväčšia dominanta obce s bohatou históriou spolu s jej kultúrne historizujúcimi prvkami a súbormi bola zapísaná do zoznamu nehnuteľných pamiatok ku dňu 3.5. 1958 (© NPÚ, 2018). V súčasnosti je majiteľom Ing. Chrenek, ktorý ho po rozsiahlej rekonštrukcii a modernizácii obýva a využíva so svojou rodinou, bohužiaľ verejnosti je nedostupný jak park tak i zámok.

5.6.1.4.2 Kostol Povýšenia sv. Kríža

Jednoduchý empírový kostol (viz. príloha č. 5, 6) stojí medzi ulicou Podzámecká a Lupenická. Kostol bol vybudovaný v rokoch 1806-1807, pričom meno navrhovateľa tejto umeleckej stavby je neznáme. Tento kostol pomerne ojedinelého typu je významnou dominantou obce. Urbanisticky je veľmi dobre orientovaný, priečelie je v ose pohľadu príjazdovej cesty do obce (© NPÚ, 2018).

Súčasnému kostolu predchádzala stavba kaplnky sv. Anny, ktorú nechala postaviť Mária Terézia Savojská v roku 1721 v bezprostrednej blízkosti zámku. Túto kaplnku zrejme dal postaviť Kryštof Minetti, ktorý sa rovnako spolupodieľal na výstave kolodějského zámku. Súčasťou kaplnky bola aj sakristia a miestnosť pre duchovného. V roku 1806 bola miestna duchovná správa preložená z Újezdu nad Lesy do Koloděj. V dobe, keď kostol sv. Bartolomeja v Újezde bol zbúraný a časť zariadenia bola nasledovne prenesená do Koloděj, bol položený prvý kameň k výstavbe nového kostola. Ján z Liechtensteina ako patronátny pán poskytol finančné prostriedky, pričom sa predpokladá, že stavbu navrhol jeden z jeho architektov, buď Ignaz Schmidt, alebo Jozef Hardtmuth. Dokončená stavba bola vysvätená v roku 1807 kanonikom Rudolfom Fišerom. K významným zmenám a zásahom do podoby stavby nedošlo až do 19. storočia. V medzivojnovom období, konkrétne v rokoch 1928 a 1939 prebehli väčšie obnovy, vďaka novému patrónovi Ing. Antonínovi Kumpéry, ktorý v tej dobe vlastnil i kolodějský zámok. Naposledy bol kostol upravovaný krátko pred rokom 2010, pričom bol vybavený novou strešnou krytinou a na novo natretý (Vinař, 2000).

Pozdĺžna stavba takmer postráda architektonické detaily, všetky členiace prvky sú sústredené na vstupné priečelie, ktorý má viac menej kulisovitý charakter (je vyšší než vlastná stavba a štít nie je zasadený zhodne s pôdnym priestorom). Loď obieha štukovitá rímsa. Priečelná stena je oživená stredným rizalitom, ten však nie je zakončený štítom, lebo veľký štít trojuholníkového tvaru figuruje na celej dĺžke priečelia. Stredný rizalit ozdobujú vykrajované vystúpené pásy, bočné krídla naopak pásy vpadnuté. V prostriedku rizalitu je prelomené kruhové okienko a nad ním vyčnievajú hodiny. Bočné fasády prelamuje trojica obdĺžnych okienok so stuhovými ostienami. Koniec kostola je pravouhlý, nečlenený, len so zdobenou korunnou rímsou, pričom k záveru vystupuje znížený kubus sakristie (Tischerová a Vlček, 2012). Kostol má sedlovú strechu krytú bobrovkami, nad presbytériom prechádza vo valbovú. Vo východnej časti strechy na nasadení valby čnie drobná plechová zvonička. Na vrchole strechy stojí kríž na kamennom sokli (© NPÚ, 2018).

Interiér kostola je obdobne jednoduchého charakteru ako vonkajšia fasáda. Okna osvetľujú obdĺžny priestor s neoddeleným presbytériom a drobnejšou sakristií a plochý strop je vyhlbený obdĺžnym zrkadlom s vybranými rohmi. Dlažba najskôr pochádza z roku 1928, pozostávajúca z na koso položených dlaždíc striedavej farby (Vlček, 2012). Kostol je chránený a zapísaný do zoznamu nehnuteľných pamiatok od 3.5. 1958 (© NPÚ, 2018).

5.6.1.4.3 Sýpka

Sýpka (viz. príloha č. 15, 16, 17) sa rozprestiera medzi ulicami U Floriána a Pánsky dvor s č. p. 2 Podzámecká. (© NPÚ, 2018). Z bývalého pánskeho dvora sa dodnes zachovala len sýpka, ktorá bola do dnešnej podoby prestavaná v roku 1779 zrejme z niekdajšieho záhradného pavilónu. V bezprostrednom susedstve zámku sa nachádzal rozľahlý pánsky dvor, koncom 20. storočia, bol však zbúraný, okrem sýpky na juhovýchodnej strane a dom s hospodárskym prízemím. Druhá stavba je mladším prístavkom k juhozápadnému krídlu z 2. polovice 19. storočia. Pôvodný dvor mal nepravidelnú dispozíciu v podobe lichobežníka, pričom vlastná budova sýpky je trojpodlažná, pozdĺžna stavba so sedlovou strechou a so zložitým stavebným vývojom (Vinař, 2000). Okna sú vybavené kamennými ostentými, na jednom z drevených trávov sa zachovala datovanie, podľa ktorej bola výstavba vnútornej konštrukcie realizovaná v spomenutom roku 1779. Predchádzajúca staršia stavba sýpky bola však nižšia, presnejšie dvojpodlažná, pričom veľkosť otvorov poukazuje na to, že nemohla slúžiť ako sýpka, ale očividne ako záhradný pavilón, tj. sala terrena respektíve ako sušiareň ovocia. Pravdepodobne koncom 17. storočia už došlo k prestavbe sali terreny na sýpku, ktorá následne koncom 18. storočia bola zvýšená o jedno poschodie (Vlček, 2012). V súčasnosti nie je táto kultúrna pamiatka legislatívne chránená (© NPÚ 2018), i keď je dnes po rekonštrukcii z roku 2014 pekne upravená.

5.6.1.4.4 Kríž

Tento krucifix (viz príloha č. 9, 10) sa týči oproti múrovej ohrade zámockého parku, nad ulicou Úvozová v Kolodějích na svahu. Prístup k nemu je lemovaný dvojradovou alejou (© NPÚ, 2018). Jedná sa o významnú miestnu pamiatku s korpusom z 2. štvrtiny 18. storočia (Vinař, 2000). Datovanie k roku 1778 sa vzťahuje k jeho neskoršej oprave (Tischerová,

2012). Kamenný kríž predstavujúci drobnú architektúru je typickou ukážkou ľudovej kamenickej práce, dotvárajúci charakter zástavby starých Koloděj. Po troch kamenných stupňoch nasleduje kamenná doska, na ktorej stojí kazulovo prehnutý sokel s vyrytými dovnútra stočenými volútami a s vyrytým rámčekom s rokom 1778. Sokel nesie štvorboký pylón s bohatou rímsou pravdepodobne mladší než kamenná doska. Samotný pamätný stĺp/pylón je ukončený hlavicou so štyrmi volútkami a akantom medzi nimi. Čabráková konzola zdobí čelnú stranu pylónu pod hlavicou. Na vrchole pamätného stĺpu je umiestnený kamenný kríž s trojlístkovo zakončenými ramenami a vytesaným korpusom a lístkom INRI. Krucifix vysoký približne štyri metre je z jemnozrnného pieskovca. Táto kultúrna pamiatka je chránená a zapísaná do Ústredného zoznamu kultúrnych pamiatok od 3. 5. 1958 (© NPÚ, 2018).

5.6.1.4.5 Socha sv. Jana Nepomuckého

Socha svätca (viz príloha č. 8) stála pôvodne na záhrade čp. 45, ale v prvej polovici 20. storočia bola premiestnená pred (č. p. 4) jazdiareň. (Tischerová a Vlček, 2012). Kvalitná pieskovcová socha sv. Jana Nepomuckého z 18. storočia vytvorená neznámym umelcom, vhodne dopĺňa vidiecky charakter daného miesta. Na pomerne zložitom profilovanom barokovom sokli, jedenkrát odstupňovaným, vyzdobeným vyloženou rímsou a kazulovite sprehybaným pod i nad ním, stojí socha svätca Jána Nepomuckého. Obdobne je tvarovaná i vlastná podesta sochy. Svätec je vyobrazený v klasickej podobe, v kanonickom rúchu s krížom v náručí, s kvadrátom a so svätožiarou a už úplne bez modrej polychromie na rúchu (© NPÚ, 2018). V roku 1996 sochár Jiří Kašpar tento drobný objekt reštauroval (Vinař, 2000). Socha je chránená a zapísaná do Ústredného zoznamu kultúrnych pamiatok od 3. 5. 1958 (© NPÚ, 2018).

5.6.1.4.6 Socha sv. Floriána

Socha (viz príloha č. 7) sa týči pred vjazdom do zámku, medzi ulicami U Floriána a Podzámecká. Situovanie sochy je v súčasnosti bohužiaľ bez výraznejšieho pohľadu a dokonca je socha umiestnená za živým cca 1,5 metrovým plotom, pričom všetku pozornosť na seba strháva impozantný zámok. Pieskovcová socha bola vytvorená v dobe, kedy Terézia

Anna Savojská nechala v 1. polovici 18. storočia zámok prestaviť (Tischerová, 2012). Socha sv. Floriána personifikuje opäť kvalitné dielo vtedajšej umeleckej produkcie. Svätý Florián je často spodobňovaný v českej krajine, obľúbený najmä medzi vidieckym ľudom ako ochranca remesiel, ktoré súvisia s ohňom. Predstavuje patróna pekárov, kominárov, hrnčiarov, hutníkov, hasičov a jeho sochy boli budované so zámerom na ochranu proti požiaru. Plastika bola vytesaná z jemnozrnného pieskovca, zatiaľ čo sokel z jemnozrnného pieskovca (Vinař, 2000). Socha sv. Floriána v životnej veľkosti stojí na hranolovom sokli zdobenom omietkovým zrkadlami a ukončeným profilovanou rímou. Svätec v odeve rímskeho vojaka, stojí v exaltovanom postoji, ktorý umocňuje ešte množstvo vlajúcej drapérie. U ľavej nohy mu horí dom, pričom vedro v rukách nedrží. Zozadu je socha značne plochá (© NPÚ, 2018). V roku 1996 Jiří Kašpar sochu reštauroval (Vinař, 2000). Tento drobný objekt je chránený a zapísaný do Ústredného zoznamu kultúrnych pamiatok od 3. 5. 1958 (© NPÚ, 2018).

5.6.1.4.7 Pomník padlých

Pomník padlých (viz príloha č. 14) stojí za radnicou na ulici U Kosinov. Bol odhalený 21. 7. 1921, v roku 1924 bola do pomníku vložená schránka s menami padlých. Pieskovcový dvojchvostý lev bol postavený u skaliska, do ktorého bola vložená doska s menami padlých v 1. svetovej vojne („Pamätník naším drahým padlým, 1914-1918.“). Behom okupácie bol pomník pozmenený, ale po skončení vojny bol uvedený do pôvodného stavu. (Tischerová, 2012). V roku 1945 doplnil pomník balvan s čiernou mramorovou doskou s menami obetí nacistickej perzekúcie, ktorý je situovaný v popredí (Vinař, 2000).

5.6.1.4.8 Cintorín v Kolodějích

Cintorín (viz príloha č. 22) sa rozprestiera na svahu, ktorý sa zdvíha juhozápadným smerom, pod parkom a vedie k nemu ulica Lupenická. Cintorín bol založený v roku 1806 a v roku 1884 sem boli prinesené pozostatky zo zrušeného kostola z Újezda nad Lesy. Tento cintorín bol určený obyvateľom Koloděj, Běchovic, Stupnic a medzi rokmi 1884-1941 tiež Újezdu nad Lesy. V roku 1903 pod patronátom uhříňevské fary a kniežaťa Jana z Liechtensteina venované pozemky pre cintorín. V južnej časti cintorína sa nachádza márnica. V križení ciest stojí na vysokom, hrubo opracovanom sokli žulový krucifix vztýčený v roku 1945. V starej časti je postavený pieskovcový náhrobok rodiny Skálový (Maděrový)

z roku 1884, ktorý bol vytvorený do podoby kaplnky s plytkým výklenkom na ktorom je kríž na soklíku s datovaním. Celok ukončuje palmatová akrotéria, anjelské hlavičky a mohutná gotizujúca kvetina. Na hrobe rodiny Randů stojí v podživotnej veľkosti pieskovcová plastika anjela pri sokli s krucifixom. Cez sokel je prehodená ťažká drapéria so strapcami, na ktorých spočíva roztvorená kniha. Socha vznikla koncom 19. storočia. Neďaleko situovaný edikulovaný pieskovcový náhrobok Antonína Líznera tiež z konca 19. storočia ukončuje kríž a flankujú kanelované stĺpy. Pomník rodiny Slavíkových zdobí vysoký reliéf z bieleho mramoru, ktorý zosobňuje ženu v slováckom kroji pestujúcu malé dievčatko. Reliéf vytvoril Václav Amort v roku 1941. Na cintoríne sa ďalej nachádza skupina náhrobov z rokov 1925-1930. od kamenárov Antonína Hlouška a Bohumila Pánka z Říčana (Kovařík, 2001).

5.6.1.4.9 Dom s jazdiarňou

Areál domu č. p. 4 (viz príloha č. 13) s príľahlou jazdiarňou sa rozprestiera v historickom jadre obce neďaleko kolodějského zámku v ulici K Jízdárně. Táto budova disponujúca výraznou historizujúcou fasádou pochádza najpravdepodobnejšie z druhej polovice 19. storočia. K pôvodne zimnej jazdiarni prilieha bránka s murovanou ohradou, ktorá bola postavená v rokoch 1940-1941. Dom s jazdiarňou nie je chránený a v súčasnosti prebieha riadenie k vyhláseniu tohto kultúrneho areálu za kultúrnu pamiatku (© NPÚ, 2018).

5.6.1.4.10 Dub Karol

Dub Karol (viz príloha č. 11, 12) je najstarším a najmohutnejším pamätným stromom v Prahe, ktorý sa nachádza v areáli kolodějské obory (viz príloha č. 20). Táto drevina je dubom letným (*Quercus robur*) a je spätá s povest'ou, podľa ktorej ho vysadil samotný cisár a kráľ Karol IV. v roku 1359, a preto mu prináleží i pomenovanie dub Karla IV. Legenda hovorí, že dub je starší viac ako 650 rokov, avšak odborníci odhadujú jeho vek na 550 rokov. Obvod kmeňa bol v roku 2013 zmeraný na 734 cm a zaznamená výška z tohto roku činí 27 metrov. Dub Karol je považovaný za pozostatok pôvodných drevín. Bohužiaľ strom nie je verejnosti prístupný a ani nie je viditeľný z verejného priestranstva. Za pamätný strom bol vyhlásený v roku 2006 a jeho evidenčné číslo je 78.

5.6.2 Hájek

Pôvod slova Hájek znamená malý háj a v Českej republike sa nachádza deväť obcí , alebo ich časti, ktoré nesú toto meno. Hájek spoločne s Uhříněvsi a Pitkovicami patrí do pražskej mestskej časti Praha 22 a pod mestský obvod Praha 9. Veľkosť katastrálneho územia činí 2,95 km² (Macourková, 2013),

5.6.2.1.1 história obce

Meno obce sa v historických prameňoch po prvýkrát objavuje v roku 1313 ako majetok vyšehradskej kapituly. Predpokladá sa, že Vyšehradská kapitula získala pánsky dvor podobne ako susedné Královice, od českého kráľa z rodu Přemyslovcov. Mertlin Geunaher z Chebu člen bohatého pražského patricijského rodu, rovnako vlastníci pánsky dvor v neďalekej Dubči, odkúpil emfiteutickým právom niektoré pozemky vyšehradskej kapituly. Po nejednoznačných majetkových zmenách v roku 1436 sa Hájek stal súčasťou Kolodějského statku, tieto pomery pretrvávali do 2. polovice 15. storočia. Vlastníkom uhříněveského panstva pod ktorý spadala aj statok Koloděje bol Václav Homutov z Harrasova. Najväčšie zmeny vlastníkov zažíva obec Hájek v 16. a 17. storočí. Po roku 1590 sa majiteľmi stali Smiřictí, avšak v roku 1622 im bolo celé panstvo skonfiškované. O rok neskôr kúpil panstvo kráľovský miestodržiteľ Karol z Liechtensteinov. K uhříněveskému alodiálnemu panstvu potom patrilo až do konca patrimonálnej správy. Tento rod vlastnil Hájek ďalších 300 rokov. V roku 1849 bola v Hájku ustanovená osadná rada starších, ktorá hospodárila s obecným majetkom. V roku 1876 spadá osada Hájek politicky i správne pod susednú osadu Královice. Obec Hájek sa podľa vrchného zemského súdu stal samostatným 2.7. 1923, potom v roku 1969 sa stal súčasťou Uhříněvsi a následne Hájek u Uhříněvsi bol v roku 1974 pripojený spolu s Uhříněvsi k hlavnému mestu Praha (Holec, 1996).

5.6.2.2 Demograficko-urbanistický vývoj

Berná rula ukazuje, že po škodách, ktoré spáchala tridsaťročná vojna, k roku 1654 tu stálo jedine sedliacke stavenie, zatiaľ čo ostatné štyri ležali v ruinách. Podľa tereziánskeho katastra žilo v obci v polovici 18. storočia sedem hospodárov a Jaroslav Schaller koncom toho istého storočia zmiňuje 10 popisných čísiel (Vlček, 2012). V roku 1843 žilo v obci 135 obyvateľov, vrátane jednej izraelskej rodiny a celkový počet domov bol 18. V roku 1869 zostávalo v Hájkú 18 domov, v roku 1890 sa rozrástol počet domov o 11 a v roku 1910 bolo dohromady zaznamenaných 30 domov. I počet obyvateľov sa príliš nemenil, zo 148 osôb v roku 1869 sa rozrástlo obyvateľstvo o 71 osôb v roku 1910. V roku 1921 bolo v Hájkú 33 domov so 169 obyvateľmi. Ani v nasledujúcich dekádach nedošlo k významnejšej demografickej zmene, pričom v roku 1970 je evidovaných 241 obyvateľov v 59 domoch a v roku 1991 tu žilo 245 osôb v celkovom počte domov 74 (Macourková, 2013). V roku 2007 je narátaných 361 obyvateľov s ôsmimi ulicami a 120 adresami, zatiaľ čo rok 2013 hovorí o náraste obyvateľov na 521, vzrástla i výstavba domov s celkovým počtom na 188 domov s evidenciou 14. domov. V roku 2016 je zaznamenaných 618 obyvateľov (© ČSU, 2018), pričom v ďalších rokoch sa nepredpokladá rýchly rozvoj, pretože bytová výstavba je sústredená na budovanie rodinných domčekov (Vlček, 2012).

5.6.2.2.1 Urbanistická štruktúra

Obr. č. 10: Hájkú – Müllerovo mapovanie (stav z roku 1720) (zdroj: <http://archivnimapy.cuzk.cz/>)

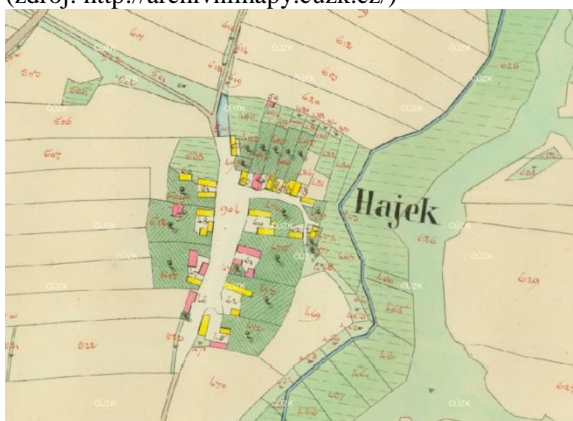
Obr. č. 11: Hájkú – I. vojenské mapovanie (zdroj: <http://archivnimapy.cuzk.cz/>)

Obr. 12: Hájek – I. vojenské mapovanie
(zdroj: <http://archivnimapy.cuzk.cz/>)

Obr. č. 13: Hájek – III. vojenské mapovanie
(zdroj: <http://archivnimapy.cuzk.cz/>)

Obr. 14: Hájek – ortofotomapa (stav z roku 1840)
(zdroj: <http://archivnimapy.cuzk.cz/>)

Obr. 15: Hájek – ortofotomapa (súčasný stav)
zdroj: ([zdroj: http://geoportal.cuzk.cz/](http://geoportal.cuzk.cz/))

V obci Hájek u Úhřiněvsi sa dochovalo niekoľko pôvodných usadlostí, tieto stavby sa nachádzajú okolo ulice Pod Markétou. Iné usadlosti buď spustli, boli zbúrané, alebo necitlivo prestavané. Pri porovnaní všetkých máp je zreteľný nárast novej zástavby. Na mieste dnešnej zástavby sa podľa Stabilného katastra z roku 1840 rozprestierali lúky, polia a záhrady s ovocnými stromami náležiacie k pôvodným usadlostiam (Macourková, 2013).

Výstavba v obci Hájek je rozdelená do štyroch časových úsekov:

- I. Do najstaršej časti obce spadá existencia dnešných ulíc Pod Markétou a Pod Přehradou
- II. Druhá výstavba prebiehala od 2. polovice 19. storočia do roku 1947, pričom pribudli ulice Pod Jankovom a Předpolní.
- Tretia výstavba prebiehala medzi rokmi 1947 – 1989 a obec sa rozrástla o ďalšie tri nové ulice, konkrétne sa jedná o ulice Před Oborou, U Koloděj, Ke Královicům.

- Štvrtá výstavba sa uskutočnila medzi rokmi 1989-2013 a opäť vznikali nové ulice, v roku 2006 U Markéty, v roku 2008 – 2009 ulice U Mezníku, Křesadlova, Blažkova, Fischlová, v roku 2010 ulica Do Podkovy.

Medzi najstaršie usadlosti a budovy v obci Hájek u Úhriněves patrí usadlosť č. p. 1 (viz príloha č. 47), prvá písomná zmienka o vlastníkoch pochádza z roku 1816. Hospodárske stavenie je v súčasnosti prebudované na penzión reštauráciu. ALT. Hospodárska usadlosť č. p. 2 sa po prvýkrát zmieňuje v roku 1712. Rovnako ako vedľajšie usadlosti je i toto miesto časťou bývalého pánskeho dvora, o ktorom existuje písomná zmienka z roku 1313. V roku 1945 bola usadlosť vyvlastnená podľa Benešových dekrétov a v roku 1981 zbúraná. Číslo popisné 2 bolo použité na inom dome v Hájku a v rámci vtedajších akcií „zadarmo“ si občania Hájku postavili na tomto mieste obchod, ktorý fungoval do roku 1999. V súčasnosti väčšia časť tejto plochy slúži ako detské a športové ihrisko. Usadlosť č. p. 3 stojí už od roku 1747, avšak v roku 2011 bola obytná časť zbúraná a bol postavený nový dom. Usadlosť č. p. 4 sa spomína už od 16. storočia (viz príloha č. 46), Domček č. p. 5 leží takmer u brehu Rokytky a tiež patrí medzi prvé domy v osade Hájek, prvý záznam o vlastníkoch pochádza z roku 1856. Dom č. p. 6 bol od nepamäti obecný majetok, po roku 1950 obecný dom slúži ako Miestny národný výbor Hájek, klubovňa miestnych spolkov a knižnica. V roku 2000 je predaný, prestavaný a pripojený k hostinci. Prvá pripomienka O domčeku č. p. 7 pochádza z 19. storočia, posledná prestavba je datovaná k roku 1926, od roku 1938 tu bol zmiešaný obchod, avšak v roku 1952 bol obchod zrušený a v roku 2001 bol zbúraný a prestavaný. Prvý záznam o domčeku č. p. 8 pochádza z roku 1768. Stavenie č. p. 9 bolo založené v roku 1768 a pod túto usadlosť patril najväčší rozsah poľností (20 ha). O usadlosti č. p. 10 pochádza zmienka z roku už z polovice 16. storočia, pričom do súčasnej podoby bol dom prestavaný v roku 1926. Stavenie č. p. 13 postavené v roku 1846. Základ domu č. p. 17 sa pôvodne datuje do 16. storočia, v polovici 19. storočia tu bol obchod so zmiešaným tovarom, avšak v roku 1857 dom vyhorel a spolu s ním aj väčšina vtedajších domov, ktoré boli zväčša drevené. V stavenie č. p. 18 sa odjakživa čapovalo pivo a nachádzal sa tu obchodík, avšak v roku 1989 obecný dom bol predaný a prestavaný a súčasný majiteľ tu dnes prevádzkuje reštauráciu „Dual“ a squash (Macourková, 2013).

Z urbanistického pohľadu si Hájek zachováva vidiecky charakter a budovy a stavenia sú správne rekonštruované a udržiavané, a teda pôsobia pôvodným dojmom, avšak nová zástavba zmenila celkový vzhľad obce spolu s jej rozlohou, ktorá nie je nijak rozsiahla.

5.6.2.3 Architektonicky a krajinársky hodnotné objekty a štruktúry

Hájku u Uhřetěvsi sa dochovalo niekoľko pôvodných usadlostí, ktoré sú do dnešnej doby využívané. Jedná sa o zvoničku a niekoľko hospodárskych usadlostí a stavení, ktoré i v súčasnosti slúžia k obytným účelom. V Hájkú sa nenachádzajú žiadne pamiatkovo chránené územia či objekty, ktoré by boli zapísané v Ústrednom zozname kultúrnych pamiatok Českej republiky.

Obec sa rozprestiera na východnom okraji Prahy a je z každej strany obklopená poľnohospodárskou pôdou okrem východnej časti, kde obec lemuje potok Rokytka a rybník Markéta, ktorá zlepšuje dané mikroklima okolitej krajiny. Údolie Rokytky je čiastočne vyhlásené za chránené územie konkrétne sa jedná o Prírodný park Rokytka. Hájek a jeho okolie je súčasťou tohto prírodného parku Rokytka, ktorý bol vyhlásený v roku 1990. Prírodný park Rokytka je z veľkej časti kultúrnou krajinou, pozdĺž väčšieho potoka s lúkami, brehovými porastmi a menšími ostrovčekmi krovín na nevysokých údolných svahoch.

5.6.2.3.1 Zvonička

Zvonička (viz príloha č. 41, 42) sa týči na dedinskom námestí pri ulici Pod Markétou pred hospodárskou usadlosťou č. p. 4. Odhad vzniku zvoničky sa datuje na koniec 18. alebo do 1. polovice 19. storočia. Drevená zvonička je vytvorená z dreveného trámu, ktorý je na vrchu rozdvojený (Vlček, 2012). Takmer 100 rokov bola zvonička spevnená kamenným valom, avšak v roku 2000 sa po celkovej obnove vrátila do pôvodného stavu, čiže staršia horná časť je usadená kovovými spojmi na nový trám ukotvený v zemi Zvon je zavesený na vidlici. Behom druhej svetovej Nemci odviezli a roztavili pôvodný zvon. V roku 1947 bol v kostole sv. Markéty posvätený zvon nový, ktorý je v zvoničke dodnes (Macourková, 2013). Konštrukciu zvoničky kryje nová ihlanová šindľová strieška s kovovým hrotom (Vlček, 2012).

5.6.2.3.2 Hospodárska usadlosť č. p. 4

Usadlosť sa nachádza v jadre dedinky na ulici pod Markétou, v rade hospodárstiev sprevádzajúcich pozdĺžnu dedinku. V roku 1841 bola stavba usadlosti celkom drevená, podobne ako väčšina stavieb v osade. Potom čo v 50. rokoch 19. storočia celá dedinka vyhorela sa predpoklad obytného stavenia hospodárskej usadlosti vzťahuje pravdepodobne k roku 1869. Z tejto doby pochádza samotná klenutá pivnička. V 30. rokoch 19. storočia bol pôvodný chliev zvýšený o pól poschodia a i ostatné hospodárske usadlosti dovtedy drevené nahradili murované objekty. Malé prízemné obytné stavenie tradičnej trojdielnej dispozície stojí na severnej strane obdĺžneho dvoru a západnou fasádou zavŕšenou polovalbou sa obracia k námestíčku. Do siene v strednom diele, zúženej kvôli peci v zadnej časti, vstupuje z dvora južným priečelím. Smerom k západu na obydlie nadväzuje o niečo vyšší chliev a stodola. Z východu dvor určuje druhá stodola a v juhozápadnom kúte sa rozprestiera kôlna. Priečelie obydlia a kôlne spojuje v návesnú líniu múr s pravouhlou, profilovanou rímsou ukončenou bránou s elipsovito zaklenutým vjazdom uprostred. Fasády obytnej budovy prelamuje jednoduché obdĺžne okná a členia len korunnú rímsu a štukové pásy, ktoré lemujú štít a nárožie. Brána a múrová ohrada je tiež rovnako lemovaná. Pri južnom okraji sa nachádza dvora, naproti obydlia sa nachádza prístrešok kryjúci strmé schodisko, cez ktoré sa vstupuje do pivničky zaklenutého valenou klenbou a prameňom vody v severovýchodnom kúte (Mezihoráková, 2012).

5.6.2.3.3 Domček z roku 1912 č. p. 33

Domček postavený v roku 1912 (viz príloha č. 45) podľa projektu staviteľa Vojtěcha Tichého sa nachádza pri ulici Pod Markétou, v rade usadlostí pri dedinskom námestí. Vznikol ako výmenok u č. p. 9. Pôvodný historizujúci projekt fasády bol pri realizácii obohatený o secesné florálne a antromorfne reliéfne prvky a valbová strecha nahradila plánovanú polovalbovú. prízemný domček má obdĺžny pôdorys a tradičnú trojdielnu dispozíciu so sieňou v strednom diele, zavŕšenou vikýrovou svetničkou vychádzajúcej z valbovej strechy. Vstupná fasáda je symetricky ladená, v strednej časti zdôraznená plochým rizalitom, pokračujúcim do okoseného štítu vikýra. V ose priečelia je valene zaklenutý vstup, vedľa neho sú na každej strane prelomené dve veľké obdĺžne okna so šambránou klenákom a s lištou v strede nadokennej rímsy. Štít vikýrovej svetničky otvárajú dve drobné okienka

s polkruhovým výklenkom. Všetky okna dosadajú priamo na parapetnú rímsu, ktorá ich po dvojici spojuje. Fasádu člení v spodnej časti sokel, tvorený dekoratívne vyskladanými kameňmi a zakončený radou tehiel a v hornej časti profilovanou rímsou previazanou pásom oblúčikov a vertikálnych prúžkov. Rizalit vyplňuje rustika, ktorá tiež lemuje nárožie a štít. Celok potom dopĺňujú secesné prvky. Vo vrchole štítu vikýra je drobná hlavička dievčatka. Výklenok vstupu korunuje mohutný klenák s reliéfom tváre muža (Mezihoráková, 2012).

5.6.3 Královice

Slovtvorný základ pomenovania Královice znamená ves ľudí kráľových, čo znamená, obec bola založená tovarie kráľovskom (Čerňanský a Prachádzka, 2015). Královice sa rozprestierajú 16,3 km juhovýchodne od Staromestského námestia spadajú pod mestský obvod 10 správny obvod (poverený úrad) Praha 22. Katastrálna výmera Královic činí 4,96 km² a samotná obec sa rozkladá na oboch brehoch najdlhšieho potoka Rokytky, ktorý zároveň tvorí prirodzenú osu obce a je vlastne jediným modelačným činiteľom územia (Bayerová a Pluhař, 2007).

5.6.3.1 História obce

Na východ od Uhřiněvsi, pri dnešnej východnej hranici mesta Praha, bola ves Královice. Osídlenie tohto územia je veľmi staré, pretože Královice boli čiastočne založené na mieste slovanského hradiska. Prvá písomná správa pochádza z roku 1207, kedy sa v historických prameňoch uvádzajú Sudislav a Suda z Královic. Podľa starších kronikárov tu stál kráľovský hrad v dobe života Václava II. Na tomto hrade podľa povesti kráľovná Guta v roku 1296 porodila dcéru Markétu. Na pamiatku tejto udalosti bol vraj hrad neskôr prestavený na kostol, ku ktorému bola vybudovaná vež zasvätená patrónke Markéte. Královice z prevažnej časti patrili vyšehradskej kapitule, ktorá tu mala niekoľko dvorov, ktoré zostali v jej vlastníctve až do roku 1420, kedy ich zabrali Pražania (Bayerová a Pluhař, 2017). V roku 1437 cisár Zigmund ponechal tento pozemkový majetok Janovi Umlému a jeho manželke Žofii zo Suché. V 80. rokoch 14. storočia vlastnil druhú časť Královic Pešík z Komárova, ktorý tvrdzu s dvorom následne v roku 1388 predal M. Jakubovi zo Sušice. Koncom 14. storočia bol majiteľom tejto časti pravdepodobne príslušník bohatej patricijskej

rodiny Velflovcov, ale i člen z rodu Rotlevov. V priebehu 15. storočia Boli Královice v rukách viacerých drobných šľachticov, ktorí sa ako vlastníci pomerne často striedali. Neskôr v 20. rokoch 16. storočia kráľovský statok kúpil Jan Rosenhain z Janovic za 8000 kôp grošov míšenských a stal sa tak posledným predbělohorským vlastníkom. Avšak pre jeho účasť na stavovskom povstaní mu boli v roku 1623 dve tretiny majetku skonfiškované spolu s tvrdzou a polovicou vsi Královic i pánskym dvorom a ešte v tom istom roku tento zabavený majetok bol predaný Karlovi z Liechtensteina. jaskyne, vodné kanály a podobne (Holec, 1996).

Tridsaťročná vojna značne poničila Kálovice. Podľa bernej rule v roku 1654 bola časť obce náležiacia k panstvu dubečskému a nupackému celkom pustá, zatiaľ čo druhá väčšia časť, spadajúca k liechtensteinskému uhříněvskému panstvu, mala 5 sedliackych dvorov, 5 chalupárskych a jedno záhradnícke stavenie, rovnako rozbúrané. J. F. Strommer obzvlášť upozorňuje na už vtedajšiu existenciu stromových alejí, ktoré viedli do Uhříněvsi. Po niekoľkých rokoch Královice spolu s Hájkom vytvorili jednu politickú obec – Královice. Hajtmanstvom Královice spadali pod Český Brod, zastupiteľstvo a okres boli v Řičanoch, fara v Uhříněvsi, ktorá bola vtedajším centrom panstva. V roku 1974 boli i Královice pripojené k hlavnému mestu (Bayerová a Pluhař, 2017).

5.6.3.2 Demograficko-urbanistický vývoj

Od 1.1. Tereziánsky kataster z polovice 18. storočia spomína v Královiciach vedľa vrchnostenského dvora i mlyn, hostinec a 12 hospodárov. J. Schaller uvádza 24 čísiel popisných a v roku 1843 tu už žilo 226 obyvateľov v 34. domoch. V roku 1869 vzrástol počet osôb na celkový počet 384 a pribudlo ďalších 10 domov. Na samom konci 19. storočia žilo v Královiciach 454 osôb v 51 domoch, pričom v obidvoch častiach (Královice a Hájek) je zaznamenaných 784 česky hovoriacich obyvateľov v 100 domoch. hrotom. V nasledujúcich dekádach nedošlo k významnému rozvoju Královic, práve naopak v roku 1970 je evidovaný pokles obyvateľstva na 347 osôb, ale vzrástol počet trvalo obývaných domov na 81. Rozširovanie obce je veľmi pozvoľné a v roku 1991 tu bolo stále len 86 domov, pričom počet obyvateľov opäť klesol na 290. Pri sčítaní obyvateľstva v roku 2006 bol narátaný mierny nárast obyvateľstva na 315 osôb. K 1.1. 2018 žije v obci 381 obyvateľov (© ČSÚ, 2018).

5.6.3.3 Urbanistická štruktúra

Obr. č. 16 : Kralovice - Müllerové mapovanie (r. 1720)
(zdroj: <http://archivnimapy.cuzk.cz/>)

Obr. č. 16 : Kralovice – I. vojenské mapovanie
(zdroj: <http://archivnimapy.cuzk.cz/>)

Obr. č. 18: Kralovice - II. vojenské mapovanie
(zdroj: <http://archivnimapy.cuzk.cz/>)

Obr. č. 19: Kralovice - III. vojenské mapovanie
(zdroj: <http://archivnimapy.cuzk.cz/>)

Obr. č. 19: Kralovice - Stabilný kataster (stav v r.1840)
(zdroj: <http://archivnimapy.cuzk.cz/>)

Obr. č. 20: Kralovice – Ortofotomapa (súčasný stav)
(zdroj: <http://geoportal.cuzk.cz/>)

Priama väzba na súčasnú sídelnú lokalitu a jej pôdorysné usporiadanie sa radí do rane stredovekého obdobia. Architektonicky najvýraznejším a zároveň najlepšie zachovaným dôkazom staršieho obdobia vývoja Kralovic je stavba vežovej tvrdze. V spodnej časti si zachováva svoju vrcholne stredovekú podobu. Okrem pánskeho dvora patriaceho tvrdzi

zaujímajú stredovekú polohu i ďalšie dva dvory, neskôr vidiecke usadlosti. Na stredovekom mieste sa týči i mlyn umiestnený na náhone pod rybníkom. Usadlosti rozprestierajúce sa v západnej časti zastavaného územia majú rovnako stredoveký pôvod, i keď sa predpokladá, že vznikli v neskoršom období.

V prvej polovici 15. storočia sa uvádza päť statkov a v polovici 16. storočia deväť. Berná rula k roku 1654 zaznamenáva pod cisárskym panstvom osem usadlostí z toho (päť veľkých dva stredné a jednu malú) a slobodný dvor. Tridsaťročná vojna spôsobila, že zostali len štyri veľké statky. Okrem vyššie uvedených usadlostí sa zmieňuje i časť Lichtensteinského statku, pod ktorý spadali štyri usadlosti (jeden veľký a tri malé), všetky však pusté. Veľká usadlosť zahŕňala dvor s tvrdzou, menšie usadlosti najpravdepodobnejšie boli lokalizované priamo pod tvrdzou resp. za cestou po jej južnej strane. Pozemková kniha udáva k roku 1717 dohromady 11 usadlostí a zároveň niekoľko vrchnostenských stavieb (kniežací dvor s bývalou tvrdzou, hostinec a mlyn). Všetky stavby z pozemkovej možno radiť jestvujúcim popisným číslom, i keď samotné objekty stotožniť nejde. Josefský kataster z poslednej štvrtiny 18. storočia eviduje 24 čísiel popisných v obci Královice.

Avšak presné umiestnenie (u domoch presnú u hospodárskych stavbách približnú veľkosť) týchto stavieb uvádza až stabilný kataster z roku 1840. Mapa vyobrazuje ves s výrazne sociálne diferencovanou zástavbou. Zástavba je rozmiestnená celkom nepravidelne po oboch stranách riečky Rokytky, pričom najvýhodnejšie a pred povodňami chránené vyvýšené polohy predstavujú veľké dvory s najväčším u tvrdze. Okrem dvorov sú zmapované i menšie či väčšie usadlosti umiestnené najmä na západnej strane vsi pozdĺž ulice Kuřatská, zatiaľ čo ulica k Úhříněvsi na protiľahlom brehu zaujíma menší počet usadlostí medzi dvormi. Usadlosti možno charakterizovať s nepravidelným usporiadaním stavieb okolo dvorov s prevažujúcou štítovou orientáciou. Vývoj usadlostí na západnom brehu sa pravdepodobne spája s kolonizačným počínom Vyšehradskej kapituly. Pretiahle parcely sú pomerne pravidelne rozvrhnuté aj keď stavby nie sú zoradené na zhodnej stavebnej čiare a udržiavajú si skôr odstup od Rokytky a náhonu. Mierkou sú drobné domy neskoršieho pôvodu usadené medzi stávajúce usadlosti respektíve sú stavané v menej výhodných základových alebo priestorových podmienkach. Väčšina z nich je okapovo orientovaná (Čerňanský a Procházka, 2015)

Hlavnú osu tvorí komunikácia Uhříněves – Křenice. Margo zástavby tvoria prakticky výhradne rodinné usadlosti a hospodárske stavenia. Do dnešnej doby si Královice uchovali pôvodný vidiecky ráz a vďaka urbanistickým hodnotám boli v roku 1991 vyhlásené za vidiecku pamiatkovú zónu (Bayerová a Pluhař, 2007).

5.6.3.4 Architektonicky a krajinársky cenné objekty a štruktúry

V Královiciach sa dochovalo opäť niekoľko pôvodných vidieckych a hospodárskych usadlostí, ktoré i dnes sú využívané k obytnej činnosti. Na riešenom území sa nachádzajú štyri pamiatkovo chránené objekty, ktoré sú zapísané do Ústredného zoznamu kultúrnych pamiatok. Konkrétne ide o tvrdzu, kostol sv. Markéty, zvoničku a hradisko Šance. Královice spadajú pod vidiecku pamiatkovú zónu.

Ves Královice vznikla na strednom toku potoka Rokytky a zaujala vyvýšené a ostrovné polohy pravého brehu i nižšie položené plochy koryta Rokytky vrátane priľahlých brehov za hranicou záplavových území. Meandrujúce koryto Rokytky je dnes súčasťou prírodného parku Rokytky. S výnimkou týchto nivných alebo svažitých priepotočných polôh je ostatné územie Královi intenzívne poľnohospodársky využívané a odlesnené (Čerňanský a Prochádzka, 2015) V Rokytky bolo z ichtyologického prieskumu zistených rada druhov rýb, pričom najhojnejšia je plotica obyčajná. Oblasť parku a jeho okolia si zachováva i naďalej vidiecky charakter. Na návsi v Královiciach sú staré lipy. Na území Královíc sa okrem prírodného parku Rokytky nenachádzajú iné pamiatkovo chránené územia.

Tab. č. 4: Zoznam nehnuteľných kultúrnych pamiatok v Královiciach (NPÚ, © 2018)

Názov pamiatky	Typ pamiatky	obdobie	číslo pamiatky
kostol sv. Markéty	kostol	18. st.	44418 / 1-2001
hradisko Šance	výšinné opevnené sídlisko - archeologické stopy	9.-12. st.	41276 / 1-2000
tvrdza	tvrdza	14. st.	41276 / 1-2002
zvonička	drobný objekt	19.st.	104633

5.6.3.4.1 Hradisko Šance

Severne od obce na nízkom návrší obliehanom meandrom Rokytky ja na ploche cca 7,5 hektára situované slovanské hradisko (viz príloha č. 27, 28, 29, 30) (Semotanová, 2015). Svoboda (2000) píše, že s podobou a zachovaním hradiska kontrastuje absencia historickým prameňov, takže nejde s ním spájať konkrétne udalosti či osobnosti. Zatiaľ čo Macourková (2013) zmieňuje, že zber nájdenej keramiky či archeologických práce, ktoré prebiehali v roku 2012, doložené nálezom drevených prvkov ako napríklad jedľového trámu, umožňujú presné

datovanie, a teda zaradujú jeho vznik do mladšieho hradiskového obdobia, takže vznik hradiska sa datuje medzi 9. až 10. storočie. Ďalej spomína, že hradisko vybudovali Přemyslovci ako jeden z oporných bodov svojej hradiskovej sústavy, ktorý v súčasnosti stojí na mieste kostola sv. Markéty. Oboznamuje, že hradisko nepochybne obýval přemyslovský vládca, pričom uvažuje o Boleslavovi I. alebo Boleslavovi II. Okrem toho pripomína i výsledky publikované v tlači dňa 16. 9. 2012, ktoré prirovnávajú toto nezachované rozľahlé hradisko významom so súčasným Pražským hradom alebo Vyšehradom (Bayerová a Pluhař, 2007).

Hradisko opevňuje dvojica veľmi dobre dochovaných oblúkovitých valov. Vonkajší z nich, široký 16 metrov, vysoký miestami až 10 metrov a dlhý 320 metrov, vymedzuje opevnenú polohu voči rovinatému terénu. V predpolí hradiska z východnej strany je čiastočne narušený vnútorný val so šírkou 15 metrov, výškou 7 metrov a dĺžkou 160 metrov určujúci necelé 3 hektáre plochy vlastnej akropole (Dragou, 2012). Pred vonkajším valom sa zachovali pozostatky priekopy, zatiaľ čo predpokladaná konštrukcia vybudovaná najskôr z dreva a hliny po obvode hradiska zanikla bez viditeľných stôp (Svoboda, 2000). Vďaka výrazným rozmerom valov patrí Hradisko Šance medzi vôbec najstaršie rozpoznané české hradiská (Dragou, 2012). Táto kultúrna pamiatka predstavujúca výšinné opevnené sídlisko je chránená a zapísaná do Ústredného zoznamu kultúrnych pamiatok ako pamiatková zóna od 3.5. 1958 (© NPÚ, 2018).

5.6.3.4.2 Zvonička

Zvonička so sochou panny Márie (viz príloha č. 36, 37) postavil v roku 1887 František Jedlička, ktorá sa stojí pri ulici Uhříněvsi. Táto drobná stavba v novogotickom štýle predstavuje významný doklad histórie miesta. Zvonička je kvalitným dôkazom drobnej architektúry z 2. polovice 19. storočia a zároveň dosvedčuje historický a urbanistický vývoj zástavby predtým samostatnej obce Královice. Jedná sa o drobnú kamennú architektúru (© NPÚ, 2018). Pomerne náročne vytvorená zvonička je postavená na hranolovom podstavci. Na dvakrát odstupňovanom žulovom základe sa nachádza pieskovcový, rovnako odstupňovaný sokel. Na drieku podstavca je na čelnej strane v nárožia vykrajovaná mramorová doska s nápisom „ postaveno L. P. 1887 Františkem Jedličkou“ V strednú časť zvoničky tvorí hranolový, v hornej časti zúžený driek, ktorého čelnú stranu prelamuje výklenok s lomeným oblúkom, ktoré prevádza gotizujúca edikula s točitými polovičnými stĺpmi po stranách

a ukončená archivoltou s krabmi a kríženou kyticou. Vo výklenku je umiestnená pieskovcová socha panny Márie so splývajúcimi vlasmi, roztvoreným plášťom s rozpaženými rukami ako kráľovná nebies a pod ňou je na naznačenom sokli v čelnej strane vložená doska s nápisom „Oroduj za nás“ (Vlček, 2012). Nad nikou prebieha rímsa s výžľabkom, nad ktorou mierne ustupuje nástavec so zvoničkou, otvorený po stranách otvormi v tvare mnišky. Socha je vytvorená z najjemnejšieho pieskovca. (Vlček, 2012). Vo zvoničke je osadený malý zvon s nápisom „L.P. 1947“ a samotná zvonička je ukončená kamennou strieškou a krížom. Zatiaľ čo zvon nie je vyhlásený za kultúrnu pamiatku, tento drobný objekt bol dňa 6. 1. 2012 vyhlásený Ministerstvom kultúry za chránenú kultúrnu pamiatku (© NPÚ, 2018).

5.6.3.4.3 Tvrdza

Tverdza (viz príloha č. 31, 32, 33, 34, 35) sa nachádza v severovýchodnej časti Královic a je situovaná na pravom brehu Rokytky, na skalnom ostrohe nad vsí, pričom je v okolí Prahy ojedinelá a unikátna. V dnešnej dobe existuje len málo takto dochovaných vežovitých tvrdzí v takejto podobe, mnoho iných bolo totižto začlenených v rámci neskorších prestavieb do väčších komplexov stavieb (Bayerová a Pluhař, 2007). Tverdza s hospodárskymi budovami s dvorom a múrovou ohradou najpravdepodobnejšie vznikala v 2. polovici 14. storočia a následne bola renesančne upravená behom 2. polovice 16. storočia, opätovne potom novodobo. Areál pôvodnej tvrdze č. p. 19 sa skladá za 1. z tvrdze, za 2. z hospodárskej budovy I a II, za 3. z hospodárskej budovy III., za 4. z hospodárskej budovy IV. a za 5. z múrovej ohrady obohnanej na západe, juhozápade a východe areálu. S tvrdzou sa spája hospodársky dvor z 19. storočia (© NPÚ, 2018).

Prvá správa o tvrdzi sa datuje k roku 1388, kedy ju predal Pešík z Komárova spolu s dvorom a časťou Královic M. Jakubovi zo Sušice. Podľa letopočtu na južnej strane veže (1562, alebo skôr 1592, dátum nie je v súčasnosti dobre čitateľný) Mikuláš Skalný z Dubu čiastočne renovoval a pristavil vretenové schodisko a fasádu vybavil sgrafitovou rustikou v jednoduchom vzorci (Svoboda, 2000).

Podľa národného pamiatkového ústavu je tvrdba považovaná za veľmi hodnotnú renesančnú pamiatku so stredovekým jadrom. Samotná vežová tvrdba je umiestnená v západnej časti dvora, ktorého je súčasťou. Stavba má štyri podlažia, vysoká je asi 20 metrov s pôdorysom 10 x10 metrov s dnes nedochovaným renesančným schodiskovým prístavkom na severnej strane, pričom má svoje najvyššie poschodie ľahko vysunuté na krakorcoch. Murivo veže je z lomového kameňa s vkladacími úlomkami vysokých tehiel. Fasáda je prelomená dvomi osami pravouhlých okien, na hlavnej fasáde je len osa a v prízemí

balkónovitý portikus. Na fasáde sú zrejme pozostatky renesančných sgrafit. Na severnej strane veže, ktorá má nízku dlátovitú strechu, bol rozpoznávaný fragment profilovaného gotického dvora, datovaného do doby okolo 1400 (Heber, 2012).

Interiér jednotlivých poschodí bol v pôvodnej podobe zrejme nedelený. Do dvoch suterénnych priestorov sa dá dostať aj vnútorným aj vonkajším schodiskom. Sú klenuté silne stlačenou segmentovou klenbou s vrcholnicami, ktoré sú na seba kolmé. Priestor v prízemí bol predtým nad obidvomi pivnicami jednotný, zaklenutý neckovou klenbou a kútovými výsečmi. Dodatočne potom bol prerobený priečkou, ktorá, ktorá odpovedá dispozícií pivnice. Vyššie poschodia majú novodobé členenie a už nie sú zaklenuté. Na južnej strane dvora sa rozprestiera kravín s obytným domom. Mladšie chlievy sa potom nachádzajú na protíľahlej strane a stodola bola pôvodne umiestnená na východnej strane (Svoboda, 2000).

Národný pamiatkový ústav popisuje hospodársku budovu I. so sedlovou strechou, pričom dvere a okenné otvory sú novodobé. Hospodárska budova II. je jednoposchodová, tiež so sedlovou strechou, fasáda je rytmizovaná horizontálne rímsou krytou strieškou oddeľujúcou poschodie a vertikálne pilastrami. Prízemie je prelomené radami vstupov do okien v plytkých záklenkoch s tehlovými segmentovanými oblúkmi. V poschodí sú v každom poli 2 vetracie okienka z prelamaného muriva v plytkom záklenku so segmentovaným tehelným oblúkom. Prízemie je klenuté valenými klenbami a pásmi. Na severnej strane uzatvára dvor hospodárska budova III.. Je vybudovaná z kyklopského muriva a okenné otvory v prízemí má novodobé. V prvom poschodí sú trojité okná v betónovom ráme a nárožie s bosážou. Prvé poschodie má tiež 2 otvory po stranách so zachovanými dekoratívnymi kovovými konzolmi, pôvodne vynášajúcimi plošinu. Presahujúce krokve sú so zdobeným zakončením a miestnosti v prízemí sú klenuté na traverzy nesenými kovovými stĺpmi. Úplne v južnom rohu areálu stojí hospodárska usadlosť IV. (č. p 4.) jedná sa o prízemnú stavbu s pôdnym poloposchodím a polovalbovou strechou, fasáda je členená lizénovými rámcami. Okna sú obdĺžne a na ležato situované, chránené mriežkou. Murovaná ohrada obkolesuje areál zo západnej, juhozápadnej a východnej strany a je tiež murovaná z lomového kameňa. Miestami ma snáď až stredoveký pôvod. Podľa stabilného katastra (1841) bola pri severovýchodnej hranici areálu ešte jedno hospodárske klasicistné stavenie. Pravdepodobne zrúcané v 80. rokoch 20. storočia. V 70. rokoch 20. storočia bol vypracovaný projekt na rekonštrukciu objektu, ktorý mal naďalej slúžiť k múzejným účelom, avšak v 80. rokoch 20. storočia, síce bola vymenená celá strešná krytina, ale v roku 1989 sa od projektu upustilo a došlo k pozastaveniu rekonštrukčných prác (Dragoun a Vlček, 2012).

Areál je chránený od 3.5. 1958, avšak táto kultúrna pamiatka je dlhodobo ohrozená a v havarijnom stave štvrtého stupňa. Dokonca v zime na prelome rokov 2009/2010 sa zrútil krov južnej hospodárskej budovy (© NPÚ, 2018). Dnes je tvrdza spolu s ostatnými hospodárskymi budovami bez akéhokoľvek využitia, sú prázdne a chátrajú, čo je priveľká škoda na túto výnimočnú dominantu v ojedinelého typu v Pražskom prostredí, ktorú možno spozorovať až z Kolodějí.

5.6.3.4.4 Cintorín

Cintorín je situovaný na kopci pri kostole sv. Markéty, chráni ho múr z lomového kameňa. Mimoriadne cenné náhrobky približujú vývoj funerálneho umenia od klasicizmu do rozvinutej secesie. Súčasťou cintorína je i márnica z 18. storočia, umiestnená v strede u východného múra. Južnú jednoosovú fasádu zdobí plytký rizalit a západnú stenu oživuje okulus. Drobnú stavbu ukončuje vysoká sedlová strecha a tympanon v tvare trojuholníka. Pri vstupe sa nachádza náhrobok rodiny Hübnerovi v tvare rozmerného kríža od kamenára Bohumila Pánka z konca 19. storočia (č. p. 19). Pri južnom múre stojí neoklasicistný náhrobok Josefa Bočka z doby okolo roku 1900. Edikulový náhrobok flankujú korintské kanelované pilastri prebývajúce na jemne prepracovanom dvojstupňovom sokli. Strednú nápisovú dosku zhora rámuje vavrínové ratolesti. Trojuholníkový tympanon dopĺňajú palmetová akrotéria a kríž. Náhrobok vytvoril František Strnad zo Starej Boleslavi (č. p. 21). U južného múru je tiež viditeľná monumentálna hrobka v tvare kaplnky rodiny Jedličkovy (viz príloha č. 38) zhotovená krátko po roku 1900. Murovaná hrobka je postavená na štvorcovom pôdoryse a je zakončená kupolou na nízkom tamburu členenom segmentovo ukončenými nikami. Spodná etáž dekoruje pásová bosáž. Vstup rámuje secesný vegetabilný dekor a kanelové polostĺpy ukončené hlavicami, ktoré sú tvorené makovicami vpletenými do akantu. Bočnú stenu prelajú termálne okná (č. p. 22). Pri severnom múre je situovaná novorenesančná hrobka v tvare kaplnky rodiny Rathouských. Edikulovú čelnú stenu flankujú hladké pilastry a polostĺpy. Pólkruhovo ukončený vchod lemuje profilovaný pás s klenákom, cvikly vyplňuje dvojica putti, vo vlyse je reliéfne označenie rodiny a vavrínové vence. Trojuholníkový tympanon dekoruje plastický medailón s postavou Krista zdvíhajúceho knihu. Bočné steny sú orámované pilastrami a prelomenými polkruhovými oknami. Sokol sa po stranách rozširuje a je ohraničený nízkym kovaným zábradlím (č. p. 133). S touto hrobkou susedí rozmerná murovaná hrobka rodiny Srbovy z doby po roku 1900. Cez celú prednú stenu

sa klenie polkruhový pás, ktorý bol pôvodne vyplnený nápisom „Vzkries nás Pane k životu vecnému“. Nad okrajom oblúka stúpajú pásy zdobené vegetabilným dekórom. Medzi nimi sa rozpína nízky segmentový oblúk, uprostred prerušený krížom z tmavošedej žuly, spočívajúci na klenáke, ktorý pretína spomenutý oblúkový pás. Vstup oživuje široké ostenie zo svetlošedej žuly. Bočné steny prelamujú nízke obdĺžne okná, ktoré obostiera bohatý rastlinný dekór. Nad jednoducho profilovanou rímsou sa vzpína konkávny nástavec završený nízkymi kanelovanými piliermi. Kované dvojkrídle dvere bohato zdobia secesný dekór (č. 134). Pri severnom múre je tiež múrovaný náhrobok rodiny Rathouských z konca 19. storočia. Je orámovaný pilastrami vynášajúcimi píniové šišky. V strednej rizalitovo vystupujúcej časti sa nachádza nika pre zasadenie nápisovej dosky, ktorú flankujú lizénové pásy. Stred završuje segmentovo ukončený tympanon, vrcholiaci krížom (č. 136). V severovýchodnom rohu cintorína stojí pieskovcový náhrobok rodiny Rathousových zdobený postavou anjela, ktorý je oblečený v jemnom, k telu priliehajúcom antikuzujúcom drapériu. Anjel je elegantne natočený k hranolovitému soklu pre umiestnenie kríža. Do sokla je zavesená kruhová doska z bieleho mramoru s nápisom „Otče náš“. Náhrobok bol vytvorený v prvej polovici 19. storočia (č. 137). V prostriedku cintorína, pred presbytériom kostola, sa týči pomník Františka Vokouna od J. Formánka z roku 1877. Drobná edikula spočíva na vysokom sokli. Nika je vyplnená figúrou anjela s pravicou na prsiach a venčekom v ľavej ruke. Autor tohto náhrobku vytvoril v roku 1887 tiež drobnú zvoničku s pannou Máriou, ktorá stojí na návsi a je v súčasnosti chránená, predstavujúca významný doklad histórie (Kovařík, 2000). Národný pamiatkový ústav informuje, že cintorín má havarijný stav hrobiek, v minulosti boli vykonané i neodborné zásahy a v súčasnosti nie sú ojedinelé ani krádeže či vandalizmus.

5.6.3.4.5 Kostol sv. Markéty

Kostol svätej Markéty (viz príloha č. 25, 26) sa nachádza za obcou pri uličke K Markéte, približne 1km od stredu obce a stojí na kopci asi 30 metrov nad Rokytkou a spoločne s tvrdzou tvorí významné dominanty tunajšej krajiny. Na mieste kostola stávalo kedysi slovanské hradište a potom premyslovské hradisko. Na pôvodných románskych základoch bol neskôr postavený gotický .kostol s určitosťou doložený v roku 1364 (Bayerová a Pluhař, 2007). Kostolu s cintorínom, márnice a múrovou ohradou predchádzala staršia stavba pravdepodobne zo 14. storočia. Kostol súčasnej podoby bol postavený v rokoch 1734-1740 Tomášom Adelbertom Budíloom, ktorý zachoval renesančnú podobu veže. Národný

pamiatkový ústav popisuje areál kostola ako dôležitú kultúrnu dominantu lokality, ktorá sa významne uplatňuje v diaľkových priehľadoch. J. F. Sommer spomína existenciu kostola už v roku 1384, kedy je uvádzaný ako farný. Ku vzniku kostola sa viaže legenda, podľa ktorej sa tu mala Václavovi II. a jeho manželke Gutě narodiť dcéra Markéta, a práve z vďaky ku patrónke sv. Markéty Antiochijskej tu bola vybudovaná sakrálna stavba (Lunga, 2012). Meno Markéta je odvodené z latinského slova Margarita a znamená „perla“. Svätá Markéta je patrónkou dojčiacich rodičiek, manželiek, pannien a sedliakov (Bayerová a Pluhař, 2007). Údajne zo 16. storočia potom pochádza vež, čomu odpovedá podoba posledného podlažia veže so štípmi z neskoršieho renesančného obdobia. Nový kostol nechala prestaviť Mária Terézia Savojská na tom istom mieste v rokoch 1734-1740 a prestavbu vykonal T. A. Budil. Pôdorysne je tvorí obdĺžna loď, štvorcové presbytérium, na severe obdĺžna sakristia a na juhu vež. Jadro je považované za ranne gotické. K posledným opravám exteriéru došlo v rokoch 2002 až 2003 (Lunga, 2012)

Kostol má jednoduchú dispozíciu a celkom krátke hlavné lode bez rozdeleného presbytéria, ku ktorej sa pripojuje hranolová vež z južnej strany. Dnes je kostol vybavený farebným náterom, kombinujúcim tehlovo červenú a hnedožltú farbu, pričom tieto farby umocňujú rustikálny charakter stavby. Priečelie pôsobí dojmom stabilnej stavby, čo podmieňuje šírkový a nie výškový vývin spodnej časti, ktorá je po stranách ukončená dvojicami toskánskych pilastrov. V ose takto vyhranenej polia sa nachádza hlavný vstup, ktorý lemujú kamenné ostenie podložené uchy a ešte prepojené ďalšou, už štukovou podložkou, kde sú ucha skrútené do valut. Nad vstupom je stlačená supraporta, tvorená segmentovo vzduťou rímsou. Nad vchodom sa uplatňuje čiastočne zaslepené okno v tvare kvadrilobu. Pozoruhodný je štít najmä stredná časť po stranách vymedzená podloženými pilastrami, ktorá je konvexne vypuklá. Túto časť prelamuje na výšku oválne okienko s ostro zalomenými vykrojenými bočnými stenami, ktoré je zasadené do vyčnievajúceho vykrajovaného polia. Volutovo stočené sú krídla štítu. Kazulové okna prelajú bočné steny, zatiaľ čo záver je priamy, bez okien. Neobyčajným spôsobom je riešená vež, v prízemnej úrovni je vchod, vy vyššom podlaží sú kazulové okná a v zvonovom poschodí sú jednoduché polokruhovo zakončené okná. Vež nie je prekvapivo ukončená bání, ale strecha je pokrytá atikou s neskorou renesančným charakterom, čiže pochádza zo staršej doby (Tischerová, Vlček, 2012)

Dominantou interiéru je barokový oltár s obrazom sv. Markéty z roku 1861 od maliara Jakuba Husníka. Pôvodný oltár bol umiestnený do postrannej kaplnky vo veži. Po stranách hlavného oltára stojí socha sv. Jána Nepomuckého a sv. Krstiteľ. kazateľnica pochádza zo

16. storočia. V sakristií je zamurovaná gotická schránka s baldachýnovým ukončením na Svätosti oltára (Bayerová, Pluhář, 2007).

6 Diskusia

Na území Královic, Koloděj a Hájku by mal byť braný ohľad na dochované hodnotné kompozície, historické sídelné štruktúry, dominanty v krajine, krajinotvorné prvky a ich kompozičné osy. Pripravované návrhy územných plánov jednotlivých obcí na budúcu zástavbu, by správne mali naväzovať na historický pôdorys a parceláciu, uličné osy, ale i na zachovaný charakter historickej zástavby. Výškou a mierkou by nemali rušiť urbanistické štruktúry sídla. I keď novodobá výstavba nie je tak zdobená ako pôvodná historická, je potrebné zohľadniť i fakt, že nová výstavba potrebuje tiež svoj priestor, pretože i tá môže byť v budúcnosti cenená a získať následnú historickú hodnotu. Takéto zámery by podľa môjho skromného názoru nemali byť presadzované ani v KPZ ani v navrhovaných KPZ, lebo tieto zóny či už navrhnuté alebo len v relácií návrhu majú určitú historicko krajinnú hodnotu, s primárnym cieľom ju zachovať. Súčasnú tendenciu však poukazujú, že mnoho ľudí uteká od rušného života z miest a veľkomiest a útočisko resp. domov hľadajú v pokľudnom vidieckom prostredí. Názorným príkladom môže byť práve sťahovanie obyvateľov Prahy do periférnych oblastí, ktoré sa priamo týka riešeného územia a tým dochádza k jeho následnému rozširovaniu. Takže na jednej strane je nutné chrániť a udržiavať zachovanú historickú tvár krajiny vrátane urbanistickej štruktúry s významnými architektonickými objektmi, na strane druhej niektorí ľudia uprednostňujú život na vidieku pred mestským a radi by tu našli nový domov. A tak sa tu naskytá diskusia či povoľovať rozširujúcu zástavbu, ktorá môže potrieť historické stopy a odtlačky urbanistických a krajinných štruktúr, alebo danú lokalitu uchovať pred týmto rozvojom a mať ju k dispozícii ako krajinu, ktorá sa formovala v dávnych dobách minulých a jej prvky možno pozorovať i v dnešnej dobe. Pri zvolení možnosti vyhlásenia územia za KPZ je potrebné brať v úvahu i eventualitu odsunu tunajšieho obyvateľstva, spôsobenú rozličnými obmedzeniami KPZ. A preto je nutné nájsť spôsob udržateľného rozvoja a dosiahnuť toho, aby sa história nenásilne skĺbila s modernými architektonickými plánmi. Najúčinnjším ochranným nástrojom týchto území sú zákonom stanovené limity pre územné plány jednotlivých obcí a povinné predkladanie návrhov územných plánov k posúdeniu zo strany NPÚ. Ten má na starosti, aby všetky zásahy charakteru urbanistického a architektonického usporiadania územia prebiehali v súlade s hodnotami KPZ. Ďalej dohliada i na to, aby boli dodržiavané i krajinárske zásady a limity. Avšak je potrebné chrániť nielen architektonicky cenné súbory a objekty, ktoré sú evidované v Ústrednom zozname

kultúrnych pamiatok ČR, ale i ostatné objekty, ktoré sa významne spolupodieľajú na historickej štruktúre riešeného územia.

7 Záver

Najpravdepodobnejšie tunajšia krajina riešeného záujmového územia pre nezainteresovanú väčštinovú verejnosť sa môže na prvý dojem javiť ako všedná alebo ničím nezaujímavá. Bežnému pozorovateľovi neznalému lokálnych súvislostí pripadá najskôr toto územie ako obyčajná, bežná, česká, vidiecka krajina. Avšak pri podrobnejšom preštudovaní miestnych zdrojoch a literatúry a pri pohľadoch na celú krajinu z výškových bodov človek môže dospieť k názoru, že toto územie má predpoklady k vyhláseniu krajinnej pamiatkovej zóny Královice – Koloděje (Hájek), ktoré pramenia v jeho historicko kultúrnej previazanosti so sídelnou štruktúrou. Komplexne potom jednotlivé prvky a štruktúry daného územia vytvárajú hodnotnú komponovanú krajinu. Pre dosiahnutie potenciálnej ochrany a rozvoja navrhovaného KPZ, je nutné najprv porozumieť významu dochovaných krajinných, ale i architektonicky a historicky cenných objektov, vymedziť jeho hodnoty, detailne preštudovať, zmapovať a zdokumentovať jeho segmenty v ucelený útvar. Ďalej je potrebné vziať do úvahy rozsiahlu históriu daného územia vrátane vzniku a vývoja a posúdiť súčasný stav. V diplomovej práci boli identifikované zachované kultúrne objekty a súbory ďalej bola doložená podoba historickej krajiny a bol zdokumentovaný súčasný stav krajinnej pokrývky na riešenom území. Neopomenúc i úsilie nájdenia genia loci miestnej krajiny, ktorý sa spolupodieľal na utváraní lokálnych povestí a legiend. Za týmto účelom boli použité dostupné materiály v podobe historických a súčasných máp, odborná pragensiálna literatúra ale i populárne náučné podklady, historické fotografie a dobové pohľadnice. Behom terénneho riešenia boli obstarané fotodokumentácie oblasti v súčasnom stave. Úsilím bolo i jemne načrtnúť možné vývojové príznaky tohto územia. Resumé diplomovej práce je koncentrácia poznatkov o riešenom území z rozličných prameňov a vedeckých disciplín.

8 Zdroje

8.1 Literatura

BAYEROVÁ V., PLUHAŘ J., 2007: Královice. Vyd. 2., MČ Praha- Královice, Praha, 58 s.

BRONCOVÁ D. (eds), 1997: Kniha o Praze 9. MILPO, Praha, 174 s, ISBN 80-86098-01-X.

BUČEK A., LACINA J., 1995: Přírodovědná východiska ÚSES. In: Löw J. (eds): Rukověť projektanta místního územního systému ekologické stability: metodika pro zpracování dokumentace, Vyd. 1., Brno: Doplněk, 9-28 s. ISBN 80-85765-55-1.

CÍLEK V., 2000: Paměťová struktura krajiny a památné kameny. In: Dejmal I. (eds): Téma pro 21. století. Kulturní krajina aneb proč ji chránit? Vyd. 1., Ministerstvo životního prostředí ČR, Praha. 69-73 s. ISBN 80-7212-134-0.

CÍLEK V., 2010: Krajiny vnitřní a vnější. Vyd. 2., Dokořán s. r. o., Praha, ISBN 80-7363-042-7

CULEK, J. (eds) 1996: Biogeografické členění České republiky. Praha: Enigma. 347 s. ISBN 80-853-6880-3.

CULEK M., 2006: Přírodní podmínky území a jejich význam pro krajinný ráz. In: Vorel I, (eds): Krajinný ráz a východiska jeho hodnocení. ČVUT, Praha 47-68 s. ISBN 80-903206-2-7.

ČERŇANSKÝ M., PROCHÁZKA L., 2015: Vesnice a osady na území Velké Prahy s památkami slohové a lidové architektury I. Vyd. 1, Odbor památkové péče Magistrátu hl. města Prahy, s. 169- 188.

DEJMAL I. (eds), 2000: Téma pro 21. století. Kulturní krajina aneb proč ji chránit? Vyd. 1., Ministerstvo životního prostředí ČR, Praha. 245 s. ISBN 80-7212-134-0.

DOČKAL Z., 2000: Děláme dost pro to, aby památky dotvářely kulturní krajinu? In: Dejmal I. (eds): Téma pro 21. století. Kulturní krajina aneb proč ji chránit? Vyd. 1., Ministerstvo životního prostředí ČR, Praha. 43-52 s. ISBN 80-7212-134-0.

FORMAN R. T. T., GORDON M., 1993: Krajinná ekologie. Vyd. 1. Praha: Academia: Ministerstvo životního prostředí české republiky, 583 s. 80-200-0464-5.

HENDRYCH J., 2005: Tvorba krajiny a zahrad: historické zahrady, parky a krajina jako významné prvky kulturní krajiny; jejich proměny, hodnoty, význam a ochrana. Vyd. 2., přeprac. Praha: Vydavatelství ČVUT. 199 s. ISBN 80-010-3163-2.

HEBER F. A., 2012: České hrady, zámky a tvrze. 4. díl, Střední Čechy. Argo, Praha, 359 s. ISBN 978-80-257-0665-7.

HOLEC F., 1996: Kronika královské Prahy a obcí sousedních IV. Lidové noviny, Praha, 261 s. ISBN 80-7106-165-4.

CHLODĚJOVSKÁ E., SEMOTANOVÁ E., ŠIMŮNEK R., 2015: Historické krajiny Čech: Třeboňsko – Broumovsko – Praha. Práce Historického ústavu AV ČR, Praha, 427 s. ISBN 978-80-7286-255-9.

KLICH M., ŠKRDLOVÁ E. (eds), 2014: Uhříněves a okolí: Historie a současnost městské části Praha 22. Občanské sdružení Uhříněves za podpory ÚMČ Prahy 22, Praha, 200 s.

KMÍNEK P., 2000: Člověk v krajině – krajina v člověku. In: Dejmal I. (eds): Téma pro 21. století. Kulturní krajina aneb proč ji chránit? Vyd. 1., Ministerstvo životního prostředí ČR, Praha. 79-84 s. ISBN 80-7212-134-0.

KNEIDL P., SCHREIBEROVÁ J., KOPECKÝ M., SCHREIBER H., 2005: Setkání s Prahou: vztahy mezi městem a zahraničními umělci vědci od Francesca Petrarce po Allana Ginsberga. Vyd. 1., Perseus, Praha, s. 236, ISBN 80-239-5506-3.

KOVANDA J. (eds), 2001: Neživá příroda Prahy a jejího okolí. Vyd. 1., Academia, Praha, 215 s., ISBN 80-7078-515-6.

KOVÁŘ P., 2000: Přírozená obnova nepřírozených krajin. In: Dejmal I. (eds): Téma pro 21. století. Kulturní krajina aneb proč ji chránit? Vyd. 1., Ministerstvo životního prostředí ČR, Praha. 134- 141 s. ISBN 80-7212-134-0.

KOVÁŘ P., 2012: Ekosystémová a krajinná ekologie. Vyd. 3., Univerzita Karlova v Praze, Praha: Karolinum, 2014, 33-64 s. ISBN 978-80-246-2788-2.

KOVAŘÍK P., 2001: Klíč k pražským hřbitovům. Lidové noviny, Praha, 331 s. ISBN 80-7106-486-6.

KUBEŠA P., KULIŠŤÁKOVÁ L., 2010: Krajinné úpravy okolo bývalého loveckého zámku v Nových Zámcích u Litovle provedené za Jana Josefa Liechtensteina po roce 1805 a jejich obnova. In: Komponovaná kulturní krajina a možnost její obnovy a zachování. Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, s. 16-29 ISBN 978-80-86570-17-4.

KUBOVÁ J., 2011: Chráněné krajinné oblasti a přírodní parky – ochrana krajiny a proces územního plánování v nich. In: Člověk, stavba a územní plánování 5, s. 193-202 ISBN 978-80-01-04753-8.

KUČA K., KUČOVÁ V., 2015: Metodika a klasifikace území s urbanistickými hodnotami. Vyd. 1., Národní památkový ústav, Praha, 163 s. ISBN 978-80-7480-025-2.

KUČA T., KUČOVÁ V., SALAŠOVÁ A., VOREL I., WEBER M. (eds), 2015: Krajinné památkové zóny české republiky. Vyd. 1., Národní Památkový ústav, Praha, 7-31 s. ISBN 978-80-7480-045-0.

KUČOVÁ V., DOSTÁLEK J., EHRLICH M., KUČA K., PACÁKOVÁ B., 2014: Metodika tvorby standardizovaného záznamu krajinné památkové zóny. Vyd. 1, Národní památkový ústav, Praha, 136 s. ISBN 978-80-7480-022-1.

KULIŠŤÁKOVÁ L., 2010: Pozdně renesanční a raně barokní komponovaná krajina Mikulovsko-Falkensteinsko. In: Vorel I., Kupka J. (eds): Komponovaná kulturní krajina a možnost její obnovy a zachování. NPÚ, ÚOP, Olomouc, 45-55 s. ISBN 978-80-86570-17-4.

KULKA J., 1991: Psychologie umění: obecné základy. Státní pedagogické nakladatelství, Učebnice pro vysoké školy, Praha, s. 339, ISBN 80-04-23694-4.

KUPKA J., VOREL I., 2007: Aktuální problémy ochrany krajinného rázu 2007. Sborník příspěvků z odborného semináře. Centrum pro krajinu s.r.o., Praha, ISBN 978-80-903206-9-7.

KUPKA J., VOREL I. (eds) 2010: Aktuální problémy ochrany krajinného rázu. In: Kupka J., Vorel I.: Estetická hodnota či vizuální atraktivnost krajiny. ČVUT, Praha, s. 104 – 117, ISBN 978-80-01-04537-4.

KUPKA, J. 2008: Regionální rozdíly – důležitý znak charakteristiky krajinného rázu. In: Šimůnek R. (eds): Regiony - časoprostorové průsečíky?. Praha: Historický ústav AV ČR, s. 38-46, ISBN 80-728-6129-8.

KUPKA J., 2010: Krajiny kulturní a historické – vliv hodnot kulturní a historické charakteristiky na krajinný ráz naší krajiny. Vyd. 1., Praha: České vysoké učení technické, Praha, 180 s. ISBN 978-80-01-04653-1.

LIBROVÁ H., 2001: Kulturní krajina potřebuje náš smír s divočinou. In: Dejmal I., (eds): Tvář naší země – krajina domova. Vyd. 1., Lomnice n. Popelkou: ČKA, s. 129-133. ISBN 80-86512-01-0.

LIPSKÝ Z., 1998: Krajinná ekologie pro studenty geografických oborů. Vyd. 1., Praha: Karolinum, 129 s. ISBN 80-7184-545-0.

LIPSKÝ Z., 2000: Sledování změn v kulturní krajině: učební text pro cvičení z předmětu Krajinná ekologie. Česká zemědělská univerzita Praha, Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 71 s. ISBN 80-213-0643-2.

LÖW J., MÍCHAL I., 2003: Krajinný ráz. Vyd. 1., Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce. 552 s. ISBN 80-863-8627-9.

MACOUROVÁ D., 2013: Pamětní kniha 1313-2013. Cewe, Praha, 58 s.

MANYCH J., 1988: Ekologie pro lékaře. Vyd. 1., Avicenum, Praha, 184 s.

MATOUŠKOVÁ A., 2000: Historická zeleň a rozhledny – součást kulturního dědictví města Berounka. In: Dejmal I. (eds): Téma pro 21. století. Kulturní krajina aneb proč ji chránit? Vyd. 1., Ministerstvo životního prostředí ČR, Praha. 52 - 62s. ISBN 80-7212-134-0.

MEINIG D. W. (eds), 1979: The Interpretation of Ordinary Landscape. Geographical Essays, Oxford University Press, Oxford, 266 p. ISBN 9780195025361.

MIMRA M., 1993: Hodnocení prostorové heterogenity kulturní krajiny. Kandidačná dizertační práce. VŠZ, Praha.

NORBERG-SCHULZ C., 1994: Genius loci: K fenomenologii architektury. Vyd. 1., Odeon, Praha, 218 s. ISBN 80-207-0241-5.

NOVOTNÁ D., 2001: Úvod do pojmosloví v ekologii krajiny. Ministerstvo životního prostředí, Praha, ISBN 80-7212-192-8.

PETŘÍK P., MACKOVÁ J., FANTA J., 2017: Krajina a lidé In: Weber M., Šantrůčková: Ochrana kulturní krajiny prostřednictvím krajinných památkových zón. Vyd. 1., Academia, Praha, 109-111 s. ISBN 978-80-200-2695-8.

SEMOTANOVÁ E. (eds), 2015: Česko: Ottův historický atlas. Praha: Ottovo nakladatelství. 480 s. ISBN 978-80-7360-577-3.

SKLENIČKA P., 2003: Základy krajinného plánování. Vyd. 2., Praha: Naděžda Skleničková, Praha, 321 s. ISBN 80-903-2061-9.

SKLENIČKA P., 2011: Pronajatá krajina. Vyd. 1., Centrum pro krajinu s.r.o., Praha, 36-39 s. ISBN 978-80-87199-01-5.

SÁDLO J., POKORNÝ P., HÁJEK P., DRESLEROVÁ D. et CÍLEK V., 2005: Krajina a revoluce: významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny Českých zemí. Vyd. 1., Malá Skála, Praha, 95-98 s. ISBN 80-086776-02-6.

SCHAMA S., 2007: Krajina a paměť. Vyd. 1., Argo, Praha, ISBN 978-80-7203-803-9.

SVOBODA L., 2000: Encyklopedie českých tvrzí. D. 2. Vyd.1., Argo, Praha 338 s. ISBN 80-7203-279-8.

STAŇKOVÁ J., 1986: Barokní krajinná tvorba. In: Zelené systémy a jejich význam v krajinném obraze. ČSVTS, Praha.

STIBRAL K., 2005: Proč je příroda krásná? Estetické vnímání přírody v novověku. Vyd. 1., Dokořán, Praha. ISBN 80-7363-008-7.

STIBRAL K., DADEJÍK O., ZUSKA V., 2009: Česká estetika přírody ve středoevropském kontextu. Dokořán, Praha, 319 s. ISBN 978-80-7363-247-2.

ŠŮLOVÁ K., 2000: Bude zánik tradiční krajiny katastrofou? In: Dejmal I. (eds): Téma pro 21. století. Kulturní krajina aneb proč ji chránit? Vyd. 1., Ministerstvo životního prostředí ČR, Praha. 79-84 s. ISBN 80-7212-134-0.

VELIČKA P., 2010: Jak jsme k alejím přišli a jak o ně dnes přicházíme. In: Esterka J. (eds.): Zachování alejí jako typického prvku české krajiny. Arnika, Praha, 16-33 s. ISBN 978-80-904409-7-5.

VINAŘ J. (eds), 2000: Kapitoly z dějin Koloděj. El Consult, Praha, 246 s. ISBN 80-902076-2-6.

VLAŠÍN M., 2000: Stačí zvláště chráněná území pro zachování kulturní krajiny? In: Dejmal I. (eds): Téma pro 21. století. Kulturní krajina aneb proč ji chránit? Vyd. 1., Ministerstvo životního prostředí ČR, Praha. 85-89 s. ISBN 80-7212-134-0.

VLČEK P., DRAGON, Z., LUGNA R., MEZIHORÁKOVÁ K., TISCHEROVÁ J. (eds), 2012: Umělecké památky Prahy. Vyd. 1., Academia, Praha, 1077 s. ISBN 978-80-200-2107-6.

VOREL I., 2006: Krajinný ráz a jeho ochrana. 2. část – Proměnlivost krajinného rázu – typické a rozlišující znaky. Ochrana přírody roč. 61, č. 10/2006, 300-301 s.

VOREL I., KUPKA J., 2007: Aktuální problémy ochrany krajinného rázu 2007. Sborník příspěvků z odborného semináře. Praha: Centrum pro krajinu s.r.o., ISBN 978-80-903206-9-7.

VOREL I., KUPKA J., 2011: Krajinný ráz identifikace a hodnocení. Vyd. 1., České vysoké učení technické v Praze, Praha, 148 s. ISBN 978-80-01-04766-8.

QUITT, E. 1971: Klimatické oblasti Československa. Brno: Geografický ústav. 73 s.

8.2 Dokumenty

Department of Transport (DoT), © 1994: Design manual for roads and bridges. 1st ed., London: HMSO., Vol. 11: Environmental assessment, 458 s.

Ministerstvo pro místní rozvoj, © 2016: Principy a zásady urbanistické kompozice v příkladech(online) [cit. 2018-01-20], dostupné z <https://www.mmr.cz/getmedia/_Principy-a-zasady-urbanisticke-kompozice-v-prikladech.pdf>.

MMR, © 2017: Charakter a struktura zástavby venkovských sídel v územních plánech (online) [cit. 2018-01-04], dostupné z <<http://www.uur.cz/images/1-uzemni-planovani-a-stavebni-rad/politika-architektury/implementace/tema3/publikace-charakter-a-struktura-venkovskych-sidel-10-2017.pdf>>.

Rady Európy, © 2000: Európsky dohovor o krajine (European Landscape Convention) (online) [cit. 2018-01-04], <<https://www.minzp.sk/files/eu/medzinarodne-dohovory/eu-dohovor-o-krajine/4edokslovverzia.pdf>>.

Rady Európy, © 1992: Európsky dohovor o ochrane archeologického dedičstva (online) [cit. 2018-01-15] <https://www.pamiatky.sk/Content/Data/File/sluz_predpis/344_2001_europsky_dohovor.pdf>.

Rady Európy, © 1985: Dohovor o ochrane architektonického dedičstva Európy [cit. 2018-01-15] <https://www.pamiatky.sk/Content/Data/File/sluz_predpis/369_2001europsky_dohovor.pdf>.

UNESCO, ©1992: Report of the Expert Group on Cultural Landscapes (online) [cit. 2018-01-08], dostupné z <<http://whc.unesco.org/archive/pierre92.htm>>.

8.3 Internetové zdroje

Ekologické centrum Most pro Krušnohoří , © 2018 : Krajina, místo našeho života. (online) [cit. 2018-03-10]. < Dostupné z: <http://www.ecmost.cz/clanky.php>>.

Národní památkový ústav, © 2016: Památkově chráněná území [cit.2018-04-09] (online) <<https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/pamatky-a-pamatkova-pece/pamatkovyfond/pamatkove-chronena-uzemi>>.

Národní památkový ústav, © 2015: Evidence památek [cit.2018-03-04] (online) <<http://www.pamatkovykatalog.cz/>>.

Hlavní město Praha, © 2013: Pražská příroda [cit.2018-02-21] (online) <<http://www.praha-priroda.cz/vodni-plochy-a-potoky/vodni-toky/rokytka/>>.

Rybářské revíry, © 2014: Přehrada Markéta [cit.2018-02-21] (online) <http://www.rybarskereviry.eu/reviry/pr_ehrada-marketa/>.

Wikipedie © 2017: Přírodní park Rokytky [cit.2018-03-28] (online) <https://cs.wikipedia.org/wiki/_park_Rokytky>.

Národní památkový ústav © 2018: Seznam nemovitých památek zapsaných v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky. (online) [cit.2018-02-07] <[http:// monumnet .npu.cz/](http://monumnet.npu.cz/)>.

Český Statistický Úřad, © 2018: Sčítání lidu, domů a bytů 2011: [cit.2018-03-05] (online) <[http://www. scitani.cz/](http://www.scitani.cz/)>.

Meteoblue, © 2018: Podněbí Praha [cit.2018-03-21] (online) <https://www.meteoblue.com/cs/po/modelclimate/praha_Cesko_3067696/>.

Pražské stromy, © 2016: Dub Karel [cit.2018-03-30] (online) <<http://www.prazskestromy.cz/stromy/pamatne-stromy/78-dub-karel/>>.

Městská část Praha - Královice, © 2018: Všeobecné informace [cit.2018-04-07] (online) <<https://www.mckralovice.cz/>>.

Koloděje, © 2018: O Městské části [cit.2018-04-09] (online) <<http://www.praha-kolodeje.cz/o-mestske-casti/>>.

8.4 Zákony

zákon č. 40/1956 Sb. o státní ochraně přírody

zákon č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách

zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu

Vyhláška č.458/2012 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti

8.5 Mapové zdroje

Český úřad zeměměřický a katastrální, online: <http://geoportal.cuzk.cz>.

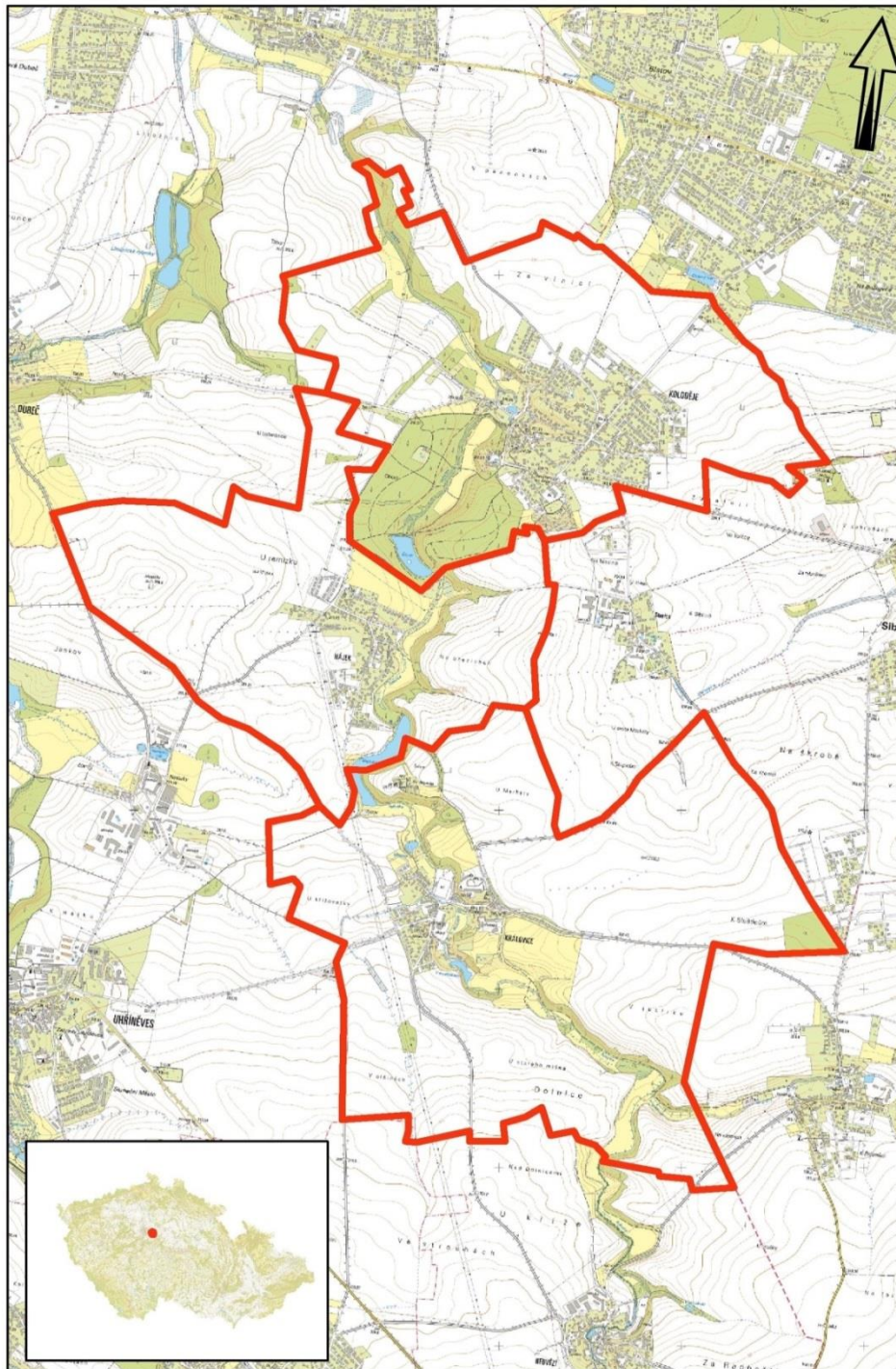
Ústřední archiv zeměměřictví a katastru, online: <http://archivnimapy.cuzk.cz>.

Národní geoportál INSPIRE, online <http://geoportal.cuzk.cz>

9 Prílohy

Príloha č. 1: Mapa katastrálneho územia riešených obcí Koloděje, Královic a Hájku.

Katastrálne územie Koloděj, Královic a Hájku

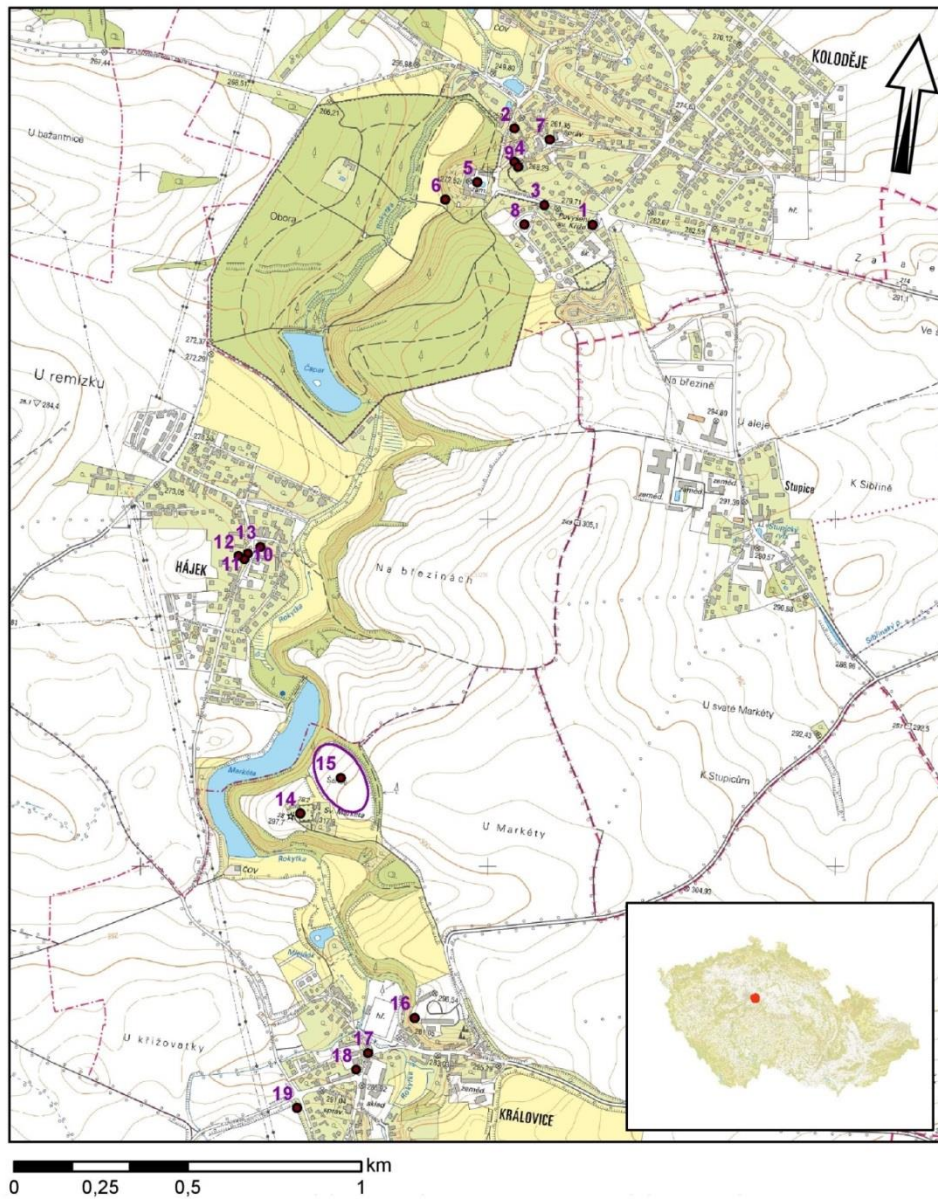

0 0,5 1 2 km

Barbora SMOLCOVÁ, Praha, 2018
Katedra biotechnických úprav krajiny
mapový podklad: ZM10 © ČÚZK

Príloha č. 2: Mapa zobrazujúca historické hodnoty na územia riešených obcí Kolodějí, Královic a Hájků.

Historické hodnoty na území Kolodějí, Královic a Hájků

KOLODĚJE	
číslo	názov
1	kostol Povýšení sv. kríže
2	kríž
3	socha sv. Floriána
4	socha sv. Nepomuckého
5	zámok Liechtensteinov
6	dub Karol
7	pomník padlých
8	sýpka
9	dom s jazdiarňou

KRÁLOVICE	
číslo	názov
14	kostol sv. Markéty
15	Hradisko Šance
16	tvrz
17	zvonička
18	kríž
19	pomník padlých

HÁJEK	
číslo	názov
10	zvonička
11	kríž
12	domček z r. 1912
13	hospodárska usadlosť č. 4

Barbora SMOLCOVÁ, Praha, 2018
Katedra biotechnických úprav krajiny
mapový podklad: ZM10 © ČÚZK

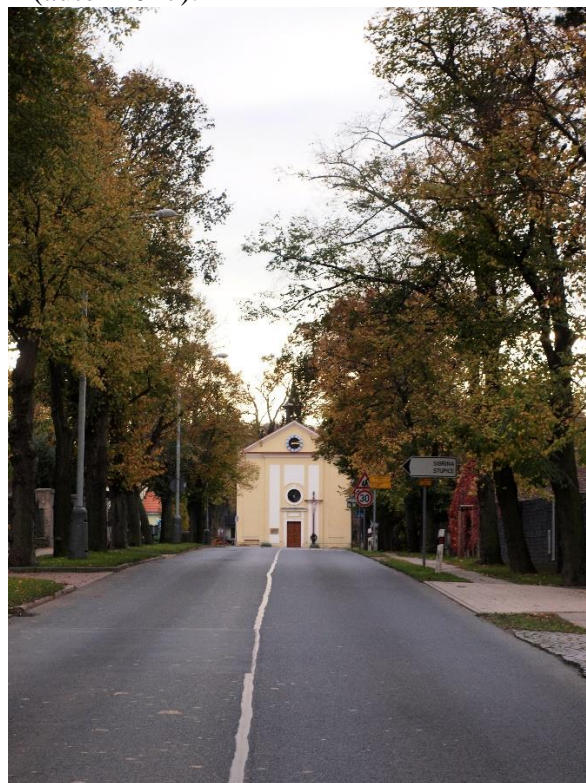
Príloha č. 3: Zámok v Kolodějích (autor 2017).

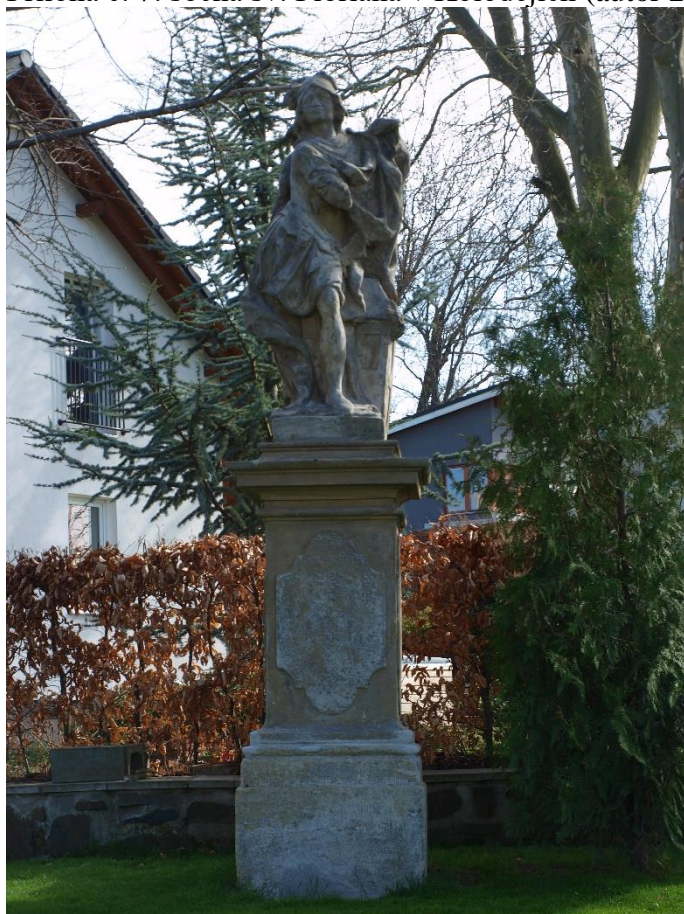
Príloha č. 4: Pohľad na zámok v Kolodějích z juhozápadu (autor 2017).

Príloha č.5, 6: Kostol sv. Povýšenia v Kolodějích (autor 2017).

Príloha č. 7: socha sv. Floriána v Kolodějích (autor 2017).

Príloha č. 8: socha svätého Nepomuckého v Kolodějích (autor 2017).

Príloha č. 9, 10: Kríž v Kolodějích (autor 2017).

Príloha č. 11: Dub Karol v Kolodějích . Zdroj: www.prazskestromy.cz

Príloha č. 12: Pamätná doska na dube Karol v Kolodějích. Zdroj: www.prazskestromy.cz

Príloha č. 13: Jazdiareň v Kolodějích (autor 2017).

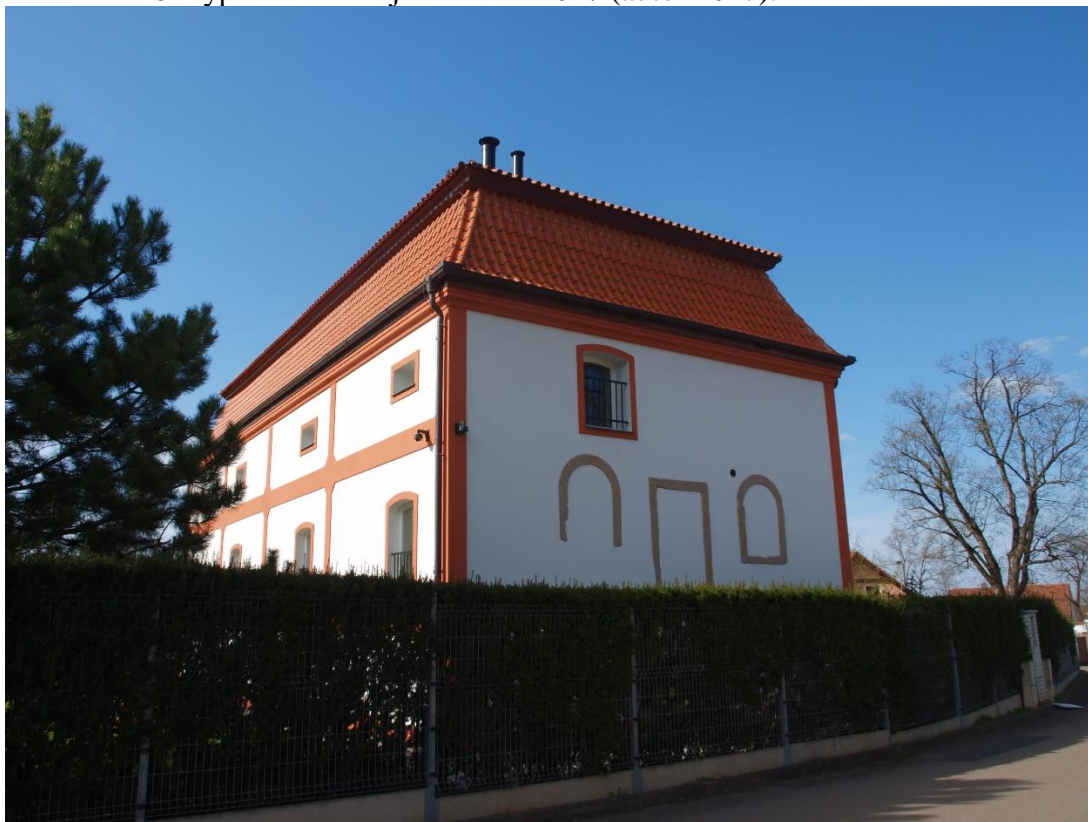
Príloha č. 14: Pomník padlých za 2. svetové vojny v Kolodějích (autor 2017).

Príloha č. 15: Sýpka v Kolodějích v roku 2012. Zdroj: www.google.maps.cz

Príloha č. 16: Sýpka v Kolodějích v roku 2017 (autor 2017).

Príloha č. 17: Sýpka v Kolodějích v roku 2017 (autor 2017).

Príloha č. 18: Most do Kolodějí (autor 2017).

Príloha č. 19: Obora v Kolodějích (autor 2017).

Príloha č. 20: Pohľad na oboru v Kolodějích z východu (autor 2017).

Príloha č. 21: Rybník v Kolodějích (autor 2017).

Príloha č. 22: Pohľad na cintorín v Kolodějích z juhozápadu (autor 2017).

Príloha č. 23: Drevené súsošie od sochára Jaroslava Dvořáka v parku Skála v Kolodějích (autor 2017).

Príloha č. 24: Napodobenina keltské modlitebnice v parku Skála v Kolodějích (autor 2017).

Príloha č. 25: Kostol sväte Markéty v Královicích (autor 2017).

Príloha č. 26: Pohľad na kostol sväte Markéty v Královicích z južnej strany (autor 2017).

Príloha č. 27: Miesto nálezu archeologických prvkov z bývalého hradiska Šance v Královicích (autor 2017).

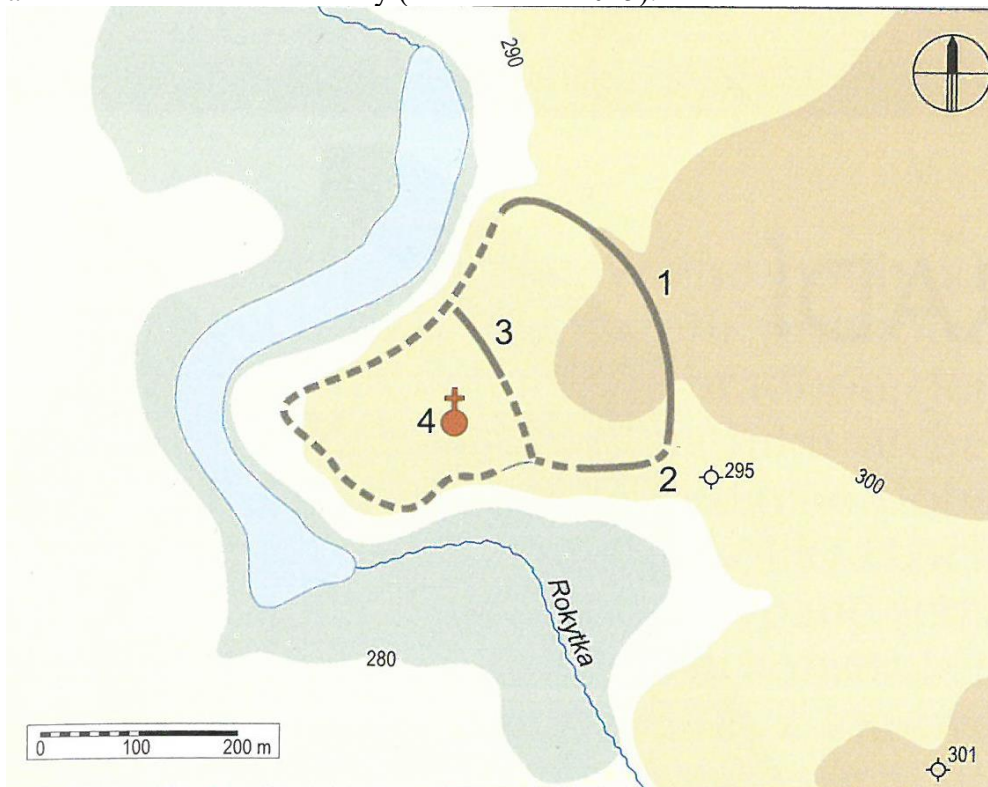
Príloha č. 28: Pozostatok bývalého hradiska Šance v Královicích (Semotanová 2015).

Príloha č. 29: Letecký pohľad na hradisko Šance a kostol sväte Markéty v Královicích (Semotanová 2015).

Príloha č. 30: Schematický plán hradiska Šance v Královicích. Plnou čiarou je vyznačené dochované opevnenie, prerušovanou čiarou je vyznačené predpokladané opevnenie. Číslo 1 značí vonkajší val predhradia, číslo 2 pravdepodobné umiestnenie brány, číslo 3 vnútorný val a číslo 4 kostol sväte Markéty (Semotanová 2015).

Príloha č. 31, 32: Tvrdza v Královicích (autor 2017).

Príloha č. 33: Tvrdza v Královicích (autor 2017).

Príloha č. 34: Hospodárska budova u tvrdze v Královicích (autor 2017).

Príloha č. 35: Pohľad na tvrdzu v Královicích zo západnej strany (autor 2017).

Príloha č. 36, 37: Zvonička v Královicích (autor 2017).

Príloha č. 38: Monumentálna hrobka v cintoríne v Královicích (autor 2017).

Príloha č. 39: Základná škola v Královicích (autor 2017).

Príloha č. 40: Rybník Markéta medzi Královicemi a Hájkem (autor 2017).

Príloha č. 41, 42: Zvonička v Hájku (autor 2017).

Príloha č. 43: Kríž v Hájku (autor 2017).

Príloha č. 44: Kamenný podstavec kríže v Hájku (autor 2017).

Príloha č. 45: Domček z roku 1912 v Hájkú (autor 2017).

Príloha č. 46: Hospodárska usadlosť č. 4 v Hájkú (autor 2017).

Príloha č. 47: Usedlost č. p. 1 v Hájku (autor 2017).

Príloha č. 48: Položený kámen k výročí 300 let od založení obce Hájek (autor 2017).

Príloha č. 49: Potok Rokytka pretekajúca cez Koloděje, Královice a Hájek (autor 2017).

Príloha č. 50: Dobová pohľadnica zobrazujúca dominantu zámku v Kolodějích (Weber 1800)

Príloha č. 51: Dobová pohľadnica zobrazujúca dominantu zámku v Kolodějích (Pucherna 1804).

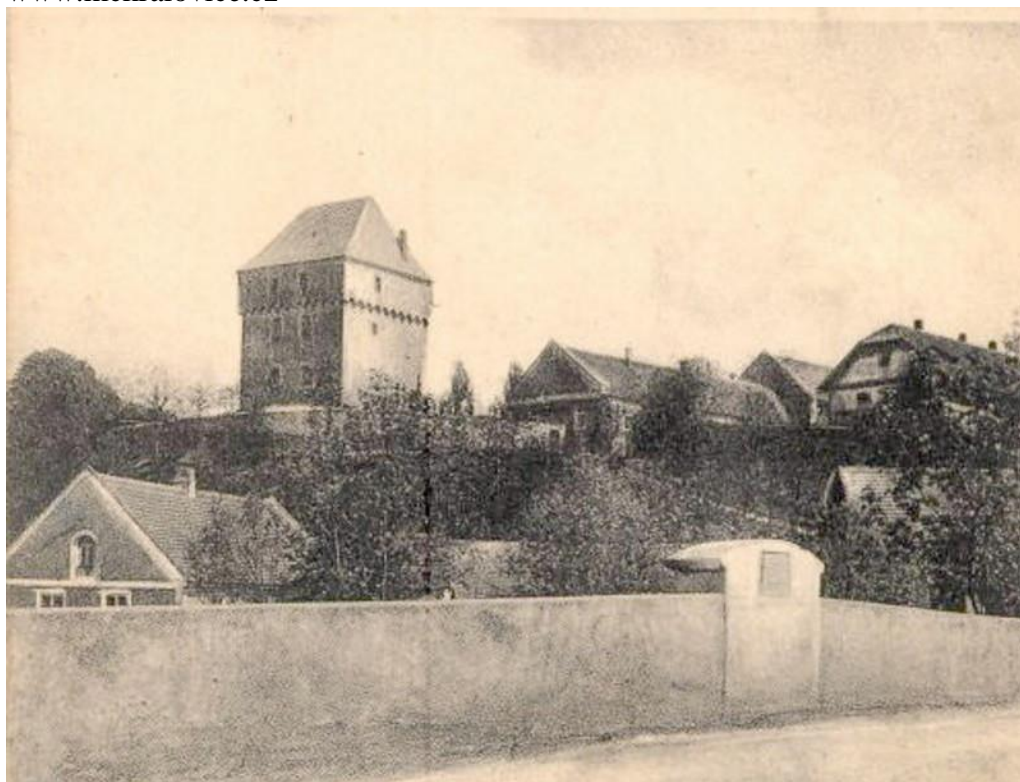
Príloha č. 52: Dobová pohľadnica zobrazujúca dominantu zámku v Kolodějích (Venuto 1822).

Príloha č. 53: Zobrazení kostolu sv. Markéty v Královicích ve 20. letech 20. storočia. Zdroj: www.mckralovice.cz

Príloha č. 54: Zobrazení tvrdze v Královicích ve 20. letech 20. storočia. Zdroj: www.mckralovice.cz

Príloha č. 55: Zobrazení základnej školy v Královicích ve 20. letech 20. storočia Zdroj: www.mckralovice.cz

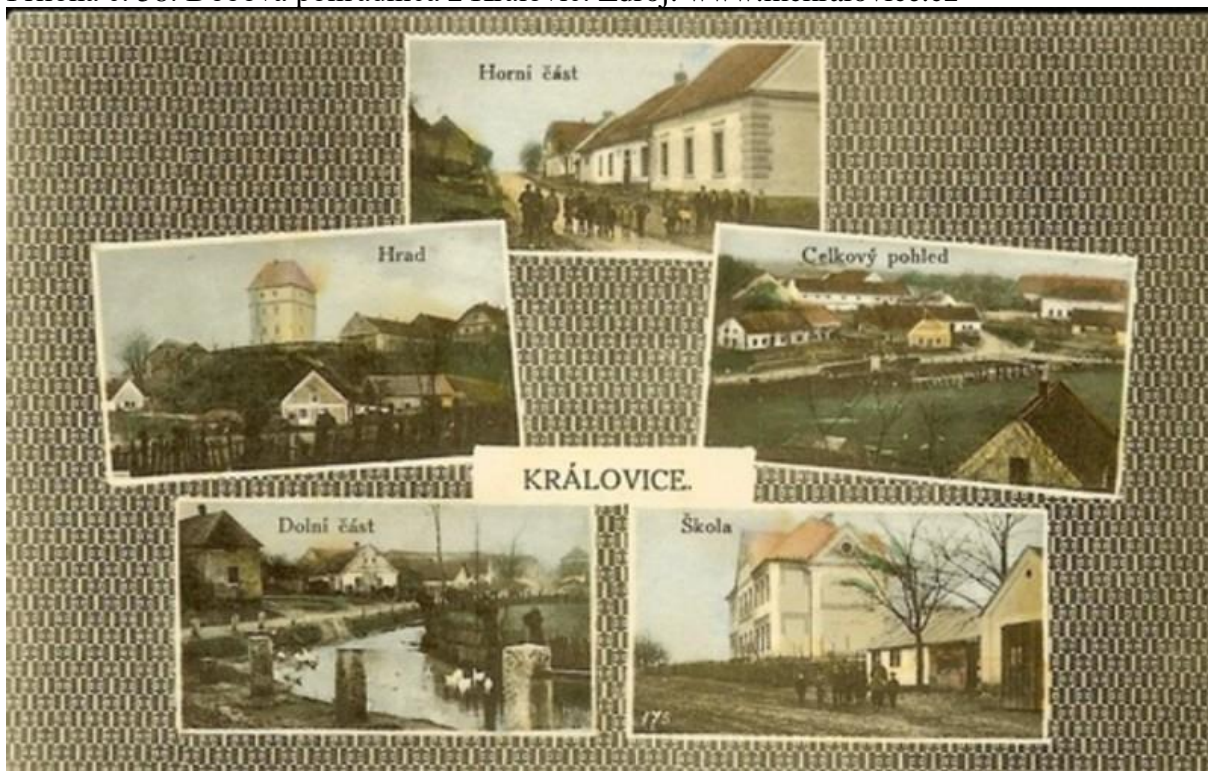
Príloha č. 56: Pohľad na tvrdz v Královicích ve 20. letech 20. storočia. Zdroj: www.mckralovice.cz

Príloha č. 57: Pohľad na tvrdz v Královicích ve 20. letech 20. storočia. Zdroj: www.mckralovice.cz

Príloha č. 58: Dobová pohľadnica z Královic. Zdroj: www.mckralovice.cz

Príloha č. 59: Dobová pohľadnica z Královic. Zdroj: www.mckralovice.cz

